چاودێر
THE OBSERVER Aweekly Political, Educational & Social Press
ڕۆژنامەیەکی سیاسی ڕوناکبیریی کۆمەڵایەتی هەفتانەیە
زمارە (٨١) دوو شەممە - ٢٠٠٤/١١/٢٩

تاڵەبانی بۆ سەرۆکی عێراق و بارزانی بۆ سەرۆکی ئیقلیم

تایبەت / چاودێر
گفتوگۆکانی یەکێتیی و پارتی لەسەر لیستی هاوبەشی هەردوولایان بۆ پەرلەمانی عێراق و کوردستان، چونیەک گەیشتنە سەرەنجامی ڕێکەوتن. بەمەش، پارتی وازی لەمەرجی ڕێژەی زۆرتری خۆی هەڵگرت، کە یەکێتیی ئیشتمانی پێشتر ڕەتیکردەوە. ئەمەش هەڵوێستێکی پێویستی هەلومەرجەکەیە.
چاودێر ئاگادارە کەوا: لەسەر سەرۆکی عێراق و سەرۆکی ئیقلیمی کوردستانیش، یەکێتیی و پارتی وا ڕێکەوتون کەوا، تاڵەبانی ببێتە کاندیدی کوردستان بۆ سەرۆک کۆمار، یان سەرەک وەزیرانی عێراق، لەبەرامبەریشدا بارزانی پۆستی سەرۆکی ئیقلیمی پەسەندکردووە.
یەکێتیی و پارتی، وارێکەوتون لەنێو خۆیاندا کە دوای هەڵبژاردنی پەرلەمان و دامەزراندنی حکومەتی نوێی عێراق، سووربن لەسەر پۆستێکی (سیادی) کە دەکاتە یەکێک لەپۆستە سەرۆکایەتیەکانی سەرۆک کۆمار و سەرەک وەزیرانی عێراق، پاش ئەمان، پۆستی سەرۆکی پەرلەمانیش.

یەکێتی و پارتی..
لەسەر کەرکوك هەڵەیان کرد!

دوانەخستنی
چاودێر

هەڵبژاردن و کەرکوك و تەعریب

لەدوای کۆبونەوەکەی دوکانەوە کە لەسەر داوای سەرکردایەتی سیاسی کوردستان (١٧- ١١/١٨) سازدرا، وەفدێکی پێنج کەسی پێکهێنرا، بۆئەوەی لەبەغدا لەگەڵ هێزە سیاسیەکانی دیکەی بەشدار لەهەڵبژاردن، قسەبکەن و پێکەوەش لەگەڵ حکومەتی عێراق و کۆمیسیۆنی باڵای هەڵبژاردن بدوێن، لەسەر بارودۆخی هەڵبژاردن و باشتر بەڕێوەبردنی پرۆسەی هەڵبژاردن و هەرچەکان کە هەن و چارەسەرکردنی ئەو کێشانەی هێشتا لەگەڵ هەندێ لایەن چارەسەرنەکراوون. هەروا داوای یەکێتیی و پارتی لەسەر ئەنجامنەدانی هەڵبژاردنی ئەنجومەنی پارێزگای کەرکوك، لەم هەلومەرجەدا کە مادەی (٥٨)ی یاسای کاتی عێراق، لە پاککردنەوەی تەعریب هێشتا جێبەجێنەکراوە، دوابخرێ. لیژنەی ناوبراو، دوای هەوڵی خۆی، تواني (١٧) لایەن ئیکرا کۆبکەنەوەو سەرئەنجام تەنها داخوازی دواخستنی هەڵبژاردنیان پێشکەش کرد. میدیاکان، لەسەر کۆبونەوەکە، قسەیەکیان لەسەر هەڵنەبژاردنی کەرکوك نەکرد. لەو کۆبونەوەیەدا نوێنەری پارتی ئامادەنەبووە، یەکێتیش بڕیاری دواخستنی هەڵبژاردنی نەبووە، ئیتر نازانرێ داوای وا چۆن کراوەتە بڕیار؟
کۆمیسیۆنی باڵای هەڵبژاردن و ڕەوتە شیعەگەراکان پێکرا، دواخستنی هەڵبژاردنی عێراقیان قبوڵ نەکرد. باسی کێشەی هەڵبژاردنی کەرکوك هەر نەکرا. ئەمەش هەتائێستا ئەوەدەگەیەنێ کەوا: هەڵبژاردنی گشتی عێراق ئەنجامدەدرێ و هەڵبژاردنی کەرکوکیش دواناخرێ. کەواتە: سەرکردایەتی سیاسی کوردستان داخوازییەکەی هەتائێستا سەبارەت بەکەرکوك قبوڵ نەکراوە. سەرئەنجام، دەبێ لەهەڵبژاردنی عێراق بەشداری بکا. هەڵبژاردنی ئەنجومەنی پارێزگای کەرکوکیش بەشداری نەکا. لێرەدا، هەڵەیەك لەسیاسەتی سەرکردایەتی کورد، زەق دەبێتەوە، ئەویش لەسەر کەرکوك.
لەسەر کەرکوك، وا ساڵێك و حەوت مانگ بەسەر ڕوخاندنی ڕژێمی سەدامدا تێدەپەڕێ، بەبێ ئەوەی فشاری سیاسی و جەماوەری پێویست بۆ ئاسایکردنەوەی دۆخی کەرکوك بەکارهێنرابێ. دوای سەلماندنی مادەی (٥٨)یش، کاری پێویست بۆ جێبەجێکردنی مادەکە نەکراوە. بەمەش کاتێکی باش بەفیڕۆدراوە. دوای بڕیاردان لەسەر هەڵبژاردن و هەوڵی تەواو بۆ ئەنجامدانی، کە هەموو لایەنەکان، بەنەتەوە یەکگرتووەکانیشەوە پەسەندییان کردووە، کۆنگرەی (شرم الشیخ)یش چوار ڕۆژ لەمەوبەر جەختی لەسەر بەدیهێنانی هەڵبژاردن کردەوە، کەچی تازە بەتازە سەرکردایەتی سیاسی کوردستان، دواخستنی هەڵبژاردنی کەرکوك قوتدەکاتەوە.
بەم مۆمەقۆیەی دواخستنی هەڵبژاردن لەلایەن کوردەوەو بەو سووربونیەی شیعەگەراکان لەسەر هەڵبژاردن و بەقبوڵنەکردنی کۆمیسیۆنی باڵا، کە هەڵبژاردنەکە دوابخرێ. هەروا، درێژەپێدەرخۆنەکردنی هەڵنەبژاردنی پارێزگای کەرکوك، هەر هەمووی، لەباری سایکۆلۆژی و پروپاگەندەی هەڵبژاردنەوە، بەقازانجی شیعەکان و بەزیانی کورد و عەلمانیەکانی عێراق شکایەوە. کە بێگومان، شیعەگەراکان هەوڵێکی باش دەدەن ئەم هەڵەیەی کورد و ئەو هێزانەی داوای دواخستنی هەڵبژاردنیان کرد، بۆ بەهێزترکردنی خۆیان بقۆزنەوە. بەتایبەتی لەولاشەوە سونیگەراکان لەدۆخێکی خراپدان. ئیدی دەبێ کورد و هێزە دۆستەکانیشی باشتر فریای هەڵبژاردن بکەوون. لەسەر کەرکوکیش، سەرکردایەتی هێزە سیاسییەکان، تازە نابێ پاشەکشە بکەن. مەسئولیەتی ئەتەوایەتی وادەخوازێ هەڵبژاردنی پارێزگای کەرکوك، لەلایەن کوردەوە، بایکۆت (مقاطعة) بکرێ. چونکە ڕێگەچارەی دیکە لەبەردەمدا نەماوە.

کۆمەڵ و بزوتنەوەی ئیسلامی ناخرێنە لیستی هاوبەشی حیزبە کوردستانیەکان

تایبەت / چاودێر

لەنێوان یەکێتیی و پارتیدا، گفتوگۆ لەسەر چۆنیەتی بەشداریکردنی لایەنە سیاسییەکان، گەرمە. وەکو پرەنسیپ هەردوولایان ڕازین هێزەکان بەڕێژەیەکی کەم بخەنە ناو لیستەکان، ئەگەر ئەو هێزانە بەو ڕێژانەی بۆیان دانراوە، ڕازیبن. بەڵام هەواڵەکان وادەگەیەنن کەوا لەهەموو حاڵەتێکدا، کۆمەڵی ئیسلامی و بزوتنەوەی ئیسلامی، لەبەرئەوەی دوو هێزی چەکداری ئیسلامی بوون و بەشدارییان لەشەڕ و کوشت و کوشتار کردووە، جێگەیان لەلیستی هاوبەشدا بۆ دانانرێ. خۆیان سەربەخۆ دەبن لەهەڵبژاردندا.

تاڵەبانی و بارزانی داوای (٢٥٪)ی بودجە بۆ کوردستان دەکەن

تایبەت / چاودێر

کێشەی بودجەی پارێزگاکان و کوردستان، لەناو حکومەتی عێراقدا، ئێستاش نەبڕاوەتەوە. دوای ئەوەی لەکۆبونەوەی سێ هەفتە لەمەوبەردا، د. بەرهەم ساڵح جێگری سەرەك وەزیرانی عێراق، نارەزایی لەسەر ڕێژەی (١٠٪)ی بودجەی بڕیارلێدراو بۆ کوردستان دەربڕی، هەردوو حکومەتی سلێمانی و هەولێریش داوای (٢٥٪)یان کرد. وادیارە کێشەکە هێشتا یەکلانەکراوەتەوە، بۆیە، تاڵەبانی و بارزانیش، نامەیەکی هاوبەشیان ئاراستەی حکومەتی عێراق کردووە و دووپاتیان کردۆتەوە کەوا کوردستان، لەبەر ئەو وێرانکاری و پێویستیانەی خزمەتگوزاری، دەبێ ڕێژەی بودجەکەی بکرێتە (٢٥٪) لەبودجەی تەرخانکراوی عێراق.
شایەنی باسە.. چاودێر، یەکەمین جار ئەم هەواڵەی بڵاوکردۆتەوەو پێشبینیشیکرد کە کێشەی بودجە، تەنگژەیەك لەنێوان کورد و حکومەتی عێراقدا دروست بکا.

ئەنجامی دواهەوڵی هێزە سیاسییەکانی کوردستان بۆ لیستی هاوبەش

تایبەت/ چاوێر

لەدوا کۆبونەوەی مەکتەبی سیاسی یەکێتی و پارتی (٢٧/ ١١) لەسەر وردەکاری هەڵبژاردنی هاوبەشی لیستی کوردستانی قسەکراوە. سەرەنجام، هەواڵەکان وادەگەیەنن کێشەکانی نێوان یەکێتی و پارتی کۆتاییان هاتووە و بڕیاری لیستی هاوبەشیان داوە. ماوەتەوە سەر حیزبەکانی دیکەی کوردستان، نوێنەرانی مەسیحیەکان، تورکمانەکانی نیشتەجێی کوردستانی ئازاد، هەروا یەزیدی، بۆ ئەم لایەن و ڕەوت و پێکهاتانەش، هەندێ بیروبۆچوون گەڵاڵەکراون. بڕیار وایە لەم دوو ڕۆژەدا لەگەڵ هەموو ئەو لایەنانەدا گفتوگۆی هاوبەش بکرێ بۆ مشتومڕکردنی دوا بڕیار لەگەڵیاندا.
هەواڵەکانیش وادەگەیەنن کەوا پەرۆشییەك هەیە بۆ یەکخستنی هەموو لایەنەکان، بەگەورە و بچووکەوە، هەتا لەبەردەم ڕای گشتی و ناوخۆدا، یەکریزی هێزە کوردستانیەکان دەربخرێ و بۆ ڕوو بەڕوو بوونەوەی هەموو ئەگەرێکی ناپیرۆز، هێزە کوردستانیەکان باشتر ئامادەبن.
ئەم ڕێکەوتنەی یەکێتی و پارتی و ئەو هەوڵانەی لەگەڵ لایەنەکانی دیکەدا دەدرێن، ئەگەر بگاتە ئەنجامی ئەوا، ئیتر بواری ململانێی دیموکراسی دەتەنێتەوە و جارێکی دیکە، بۆ دەورانێکی دیکە، سەنگی ڕاستەقینەی هەموو لایەنەکان، نازانرێ. باشتر وایە، لایەنی کەم دوو یان سێ لیستیش بۆ هەڵبژاردنی کوردستان دابەزێ.

مەجلسی ئەعلا.. دیموکراتی و فیدرالیەت لەکۆبوونەوەی دوکان فەرامۆش دەکا!!

١

لەدوای کۆبونەوەکانی دوکان (مەجلسی ئەعلای ئیسلامی عێراق) ڕاپۆرتێکی ڕۆژنامەگەری لەسەر کۆبونەوەکە بڵاوکردەوەو تیایدا، باسی شەش خاڵی بەرنامەو بڕیاری کۆبونەوە هاوبەشەکە دەکا. لەهەر شەش خاڵەکەدا، تەنها باسی ئەو باسانە دەکەن کەپەیوەندییان بە (١- هەڵبژاردن ٢- تیرۆر ٣- بارمەتیدانی حکومەت بۆ بنبڕکردنی تیرۆر ٤- دوانەخستنی هەڵبژاردن ٥- بەربەرچدانەوەی هەڵبژاردن ٦- هەڵبژاردنێکی پاك و خاوێن)، دەکەن و بەس!.
لەم ڕاگەیاندنە ڕۆژنامەگەرییەدا، کەدەست بەجێ دوای کۆبونەوەی دوکان مەجلسی ئەعلا دەریان کردووە، باسی دیموکراتی و فیدرالی کوردستان، هەروا بەئاستەمیش، ئاماژە بەکێشەی کەرکوك ناکات کەیەکێتی و پارتی لەکۆبونەوەکەدا، داوایان کردووە کەهەتا دۆخی شاری کەرکوك ئاسایی نەکرێتەوە، هەڵبژاردن لەکەرکوك دا نەکرێت. لەکۆبونەوەکەشدا، جەخت لەسەر ئەوە کراوە کەدەبێ مادەی (٥٨)ی یاسای کاتی پەسەند کراوی عێراق، سەبارەت بە تەعریب، جێبەجێ بکرێ....

سکرتێری حیزبی شیوعی عێراق و فیدرالیەت و کەرکوك و تەعریب لەکۆبوونەوەی دوکاندا

٢

لەڕۆژنامەی (المدی- ٢٠٠٤/١١/٢٣) سکرتێری حیزبی شیوعی عێراق لەسەر کۆبونەوەی دوکان دواوە و لەلێدوانەکەشیدا، بەڕوشنی و دیموکراسیانە قسەی لەسەر بڕیار و بەرنامە گرنگەکانی کۆبونەوەی دوکان، کردووە. هەر لەسەرەتاوە دەڵێ: لیژنەی پیاچوونەوەی دەست نیشان کراوی کۆنگرەی دوکان دەست بەزنجیرەیەك کۆبونەوەی ڕاوێژکاری و دیالۆگ لەگەڵ ئەو هێزە سیاسی و کەسایەتیانەدا دەکا کە بەشداری کۆنگرەکەیان نەکردووە، بەڵام هاوڕان لەئامانجی عێراقێکی دیموکراتی فیدرالی فرەیی سەربەخۆدا.

دارشتنەوەی سیاسەتی ئاسایشی نەتەوەیی تورکیا و کێشەی کورد

٣

هەر (٥) ساڵ جارێك، کۆماری تورکیا، لەبەر ڕۆشنایی گۆرانکارییەکانی ناوخۆ و دەرەوە و جیهان، بەکارنامەی ئاسایشی نەتەوەییدا دەچێتەوەو سەرلەنوێ، بەپێی دابینکردنی بەرژەوەندی باڵای تورکیا، دایدەڕێژێتەوە. دواجار ساڵی (١٩٩٧) دوای لێکەوتنی حکومەتی ئیسلامی حیزبی ڕەفای ئیسلامی و ڕێگای ڕاست، سیاسەتی ئاسایشی نەتەوەیی دەستکاری کرا. هەروا، ساڵی (٢٠٠١)یش دەستکاری کرایەوە.

بۆ لێکدانەوەی هەواڵی (١) و (٢) و (٣) بڕوانە لاپەڕە (٢)

ژن و بزووتنەوە
ئاگرین و سەیران مەهابادی
کوردستان سەرانسەر ل (٣)

بەیاننامەی یەکێتی کەم ئەندامانی کوردستان
ڕێکخراوەکان ل (٧)

ڕووەو هەڵبژاردن.. لەنێوان دەنگە جیاوازەکاندا
گفتوگۆ و دیالۆگ ل (٨- ٩)

بروسکەیەکی خێرا بۆ مەرگی کاکە گۆران قەرەداغی
جیهانبینی ڕووناکبیریی ل (١٠)

لە قەڵاچوالان تاڵەبانی پێشوازی لەسەرەك وەزیرانی عێراق دەکات

دوێنێ ٢٠٠٤/١١/٢٨سەرەك وەزیرانی عێراق، بەیاوەری د. لەتیف ڕەشید وەزیری سەرچاوەی ئاو، قاسم داود وەزیری دەوڵەت بۆ کاروباری ئاسایشی نیشتمانی، بەهەلیکۆپتەر گەیشتنە قەڵاچوالان و لەلایەن سکرتێری یەکێتی نیشتمانی کوردستان، تاڵەبانی و گەورە لێپرسراوانی یەکێتی و سەرەك وەزیرانی حکومەتی هەرێمی کوردستان ئیدارەی سلێمانیەوە پێشوازی گەرمیان لێکرا.
لەکۆبوونەوەیەکی هاوبەشدا، بیروڕای تایبەتی لەسەر کاتی هەڵبژاردن ئاڵوگۆڕ کرا، هەروا قسەش لەسەر لیستی هاوبەشی هێزە دیموکراتی و نیشتمانیەکان کرا، بەڵام گوتراویشە کە کاتەکە درەنگە بۆ لیستی هاوبەش، هەمان ڕۆژ وەفدی میوان گەڕانەوە پایتەختی عێراق.

بەختی ڕێکخراوە مەدەنیەکان لەهەڵبژاردندا

لایەنە سیاسیەکان، لەهەموو هەڵبژاردنێکی ڕێکخراوە دیموکراتی و پیشەییەکاندا، هەروا لەهەڵبژاردنی شارەوانیەکاندا، ئاوڕێکی زۆر لەڕێکخراوە دیموکراتیەکان دەدەنەوە. ئەی ئێستا، لەم هەڵبژاردنانەی پەرلەمانی عێراق و کوردستان و پارێزگاکاندا ئاوڕێك لە ڕێکخراوەکان دەدرێتەوە؟. چونکە وا هەیە لەسەرانسەری کوردستاندا (٢٠٠) ئەندامی نییە، لەناو کێشمەکێشەکانی سیاسەتدا، یەك ئەندامی پەرلەمانی پێدەبەخشرێ. ڕێکخراوی دیموکراتی ڕاستەقینەی وا هەیە (٨٠) هەزار و هی وا هەیە (٥٠) هەزار و کەمترینیان (٩٠) هەزار ئەندامی هەیە، کەچی، هەتا ئێستا وەکو پێویست ئاوڕیان لێنادرێتەوە.
هەواڵەکان وادەگەیەنن کەوا لەدواکۆبونەوەی مەکتەبی سیاسی یەکێتیدا، بیروڕای باش سەبارەت بەهەڵبژاردنی چەندین نوێنەری ڕێکخراوە دیموکراتی و مەدەنیەکان خراوەتە ڕوو، بەشێوەیەکی گشتی بیروڕاکان پەسەندیش کراوە. دیارە گرنگ ئەوەیە، ئەو بیرورایانە بکرێنە بڕیار و لەمەودوا دەرگا لەسەر نوێنەری ڕێکخراوە دیموکراتی و مەدەنیەکانیش هەتا دێت باشتر بکرێنەوە.

دارشتنەوەی سیاسەتی ئاسایشی نەتەوەیی توركیا و كێشەی كورد

مەلا بەختیار

ئەگەر هەتا ئێستا، بۆ توركیا چووبێتە سەر، دوو دەستووری هەبێ، دەستووری ئاشكراو دەستووری نهێنی، ئەوا لەمەودوا دەبێ یەك دەستووری هەبێت، كەئەویش دەستوورێكی دیموكراتی ئەوتۆ بێ، كەبسازێ لەگەڵ بریارەكانی كۆبنهایگن، كەتوركیا پابەند دەكا بەسیاسەتێكی دیموكراتی راستەقینە، بەتایبەتی بەرامبەر كێشەی كوردو كوردستان

گۆرانكارییەكانی جیهان، یەكێتی ئۆروپا، چارەسەر كردنی كێشەی سیاسیو عەسكەری لەگەڵ سوریا لەسەر (P.K.K)و ئەو گۆرانكاریانەی لەعێراقو كوردستاندا، هاتونەتە ئاراوە، هەموو ئەوانە سەبارەت بەتوركیا، كێشەگەلێكی سیاسی كاریگەرن كەپێویست دەكەن ئەمساڵ توركیا، بەچەشنێكی گونجاوتر ستراتیژی ئاسایشی خۆی بگۆرێت. هەڵبەتە، ستراتیژی ئاسایشی نەتەوەیی توركیا، گرنگترین بەرنامەی ستراتیژی نهێنی توركیایە، كەهەموو دەزگاكانی توركیا، بەپەرلەمانیشەوە، پابەندی دەبن.

هەر ئێستا.. سەرۆكایەتی كۆمار، سەرەك وەزیران، سەرۆكایەتی ئەركانی سوپای توركیاو موخابەرات، هەروا وەزارەتی دەرەوەو ئەنجومەنی ئاسایشی توركیا، سەرقاڵی كۆبوونەوەن لەسەر چۆنیەتی دارشتنەوەی سیاسەتی ئاسایشی توركیا، كەبە دەستوری نهێنی توركیا دادەنرێ.

ئەم سیاسەتە، زۆرتر، حساب بۆ ئەو هەرەشانە دەكا كەلەناوەوەو دەرەوەی توركیا، وولاتەكەیان دەخاتە ژێر هەرەشەوە. ئەمەش پەیوەندی بەسیاسەتی نێونەتەوەییو ئیقلیمیو ئاڵوگۆرەكانەوە هەیە. ئەمجارەیان، توركیا، جیا لەهەموو پیاچوونەوەیەك بەسیاسەتی ئاساییش، وێ دەچێ وردتر بەئاساییشی خۆیدا بچێتەوە. بەتایبەتی، دوای ئەوەی حكومەتی ئۆردگان توانی وابكا كە زۆرینەی ئەندامانی ئەنجومەنی ئاساییشی توركیا لەدەست جەنەراڵەكانی سوپادا دەربهێنێ. ئەمەش، زەمینەسازییەكی باشە كەبتوانن سیاسەتێك گەلاڵە بكەن بگونجێ لەگەڵ ئەو هەلومەرجە نوێیەی توركیا لە ئۆروپاو ناوچەكەو ناوخۆدا، بەتایبەتی كێشەی مافی مرۆڤو كێشەی كورد، رووبەرووی بۆتەوە.

ئەگەر توركیا بیەوێ یەكێتی ئۆروپا رازی بكا، بێگومان ناتوانێ لەژێرەوە سیاسەتی ئاساییشی وەكو دەستووری نهێنی وولات، سیاسەتێكی مەركەزی كەمالیستی بێت، بەڵام لەرواڵەتیش دا، باس لەدیموكراتیو پەرلەمانو ئازادیەكان بكا" ئەگەر هەتا ئێستا، بۆ توركیا چووبێتە سەر، دوو دەستووری هەبێ، دەستووری ئاشكراو دەستووری نهێنی، ئەوا لەمەودوا دەبێ یەك دەستووری هەبێت، كەئەویش دەستوورێكی دیموكراتی ئەوتۆ بێ، كەبسازێ لەگەڵ بریارەكانی كۆبنهایگن، كەتوركیا پابەند دەكا بەسیاسەتێكی دیموكراتی راستەقینە، بەتایبەتی بەرامبەر كێشەی كوردو كوردستان.

ئایە.. حكومەتی ئێستای توركیا، لەو رەوتە ریفۆرمەی گرتویەتییە بەر، كەتوانیویەتی دان بەبوونی كورددا بنێو زمانی كوردیش ئازاد بكاو فشار لەسەر كورد كەم بكاتەوە، ئایە، ئەم حكومەتە، دەتوانێ ئەم رەوتە ریفۆرمیستییە پەرە پێبداو قوڵ بكاو بیگەیەنێتە ئاستێك یەكێتی ئۆروپا لێی رازی بن؟ ئەمە پرسیارێكە زۆر پەیوەندی بە چارەنووسی نەتەوەی كوردەوە هەیە، بەتایبەت پەیوەندی بەباشوری كوردستانەوە راستەوخۆیە.

ئاماژە سیاسییەكان وادەگەیەنن كەوا حكومەتی توركیا، لەسەر ریفۆرم بەردەوام دەبێت، چونكە، باش باش دەزانن چارەنووسی رزگاركردنی توركیا لەو قەیرانە ئابوورییەو لەم ئاستەنگە سیاسییەی تێی كەوتووە، تەنها بەردەوام بوونە لەسەر سیاسەتی ریفۆرم، هەتا دەیگەیەنێتە ئاستی رازی بوونی رۆژئاوا. بەتایبەتی، حیزبەكانی توركیاو داوودەزگاو میدیاكان، بە وردی چاودێری گۆرانكاریەكان دەكەن. بەئاماری وردیشەوە، چاك دەزانن گۆرانكاری جیهانگیری بەرەو كوێ لەپێشكەوتندایەو چیش لەرۆژهەلاتی ناوەراست دەكا. دەشزانن، ئەو گۆرانكارییانەی لە عێراقدا رویانداوە، بەسەلماندنی مافی كوردستانیشەوە، سیاسەتی رەوتەنی نینو بەرەو ئاییندەیەكی بەرنامە بۆ دارێژراو ئاراستە دەكرێین. ئاراستەكردنەكەش سیاسەتێكی گەورەی جیهانی بەدواوەیە، كەهەشت وولاتی پیشەسازی هەرە گەورەی جیهان، لەپێشەوەدا ئەمریكا، لەپشت گۆرانكاریەكانەوەن. توركیاش، نیشانەو ئامانجێكی دیارو سەنگینی گۆرانكاریەكانی رۆژهەلاتە. بەڵكو، زیاتر لەئێران، سوریا، سعودیەو كوێیت، لای ئەمریكا، جێگەی ئومێدی گۆرانكارییە. لەم لاشەوە، بەهەمان شێوە، تەماشای ئوردن دەكەن.

ئوردن.. كێشەی نەتەوایەتی نییە. كێشەی گەلی فەلەستینیشی وەكو جاران نەكردۆتە خەمی ستراتیژی. بۆیە، ئوردن بۆتە مەیدانێكی بەرچاوی ئاڵوگۆری گۆرانكاری. بەڵكو پێش حكومەتەكانی دیكەش كەوتووەو بەم سیاسەتو ئاراستەیەی رۆژئاواش رازییە. بەڵام توركیا بۆ ئەمریكا، زۆر زۆر لەئوردن گرنگترە. مەعقول نییە لێی بگەرێ وا بمێنێتەوە. چونكە ئەمریكا دەزانێ جگەلەوەی توركیا لەرۆژهەڵاتداو لەبەرامبەر روسیادا چەند گرنگە، لەمەش زیاتر، ئەوەش دەزانێ كە ئۆروپاش لەگەڵ ئەمریكادا خەریكی ململانێیە لەسەر رۆژهەڵات. فشاریشی بۆسەر توركیا هەیە. ئەگەر ئۆروپا، توركیا ناچاری گۆرانكاری بكاو كێشەی كورد سەرەنجام لەژێر ئەو فشارەی ئۆروپادا چارەسەر بكرێ، هەنگینێ، ئەمریكا مەیدانێكی گرنگی ئابووریو سیاسی لەدەست دەردەچێ. خۆ ئەگەر ئەمریكا بتوانێ توركیا بگۆرێ، بەچارەسەری كێشەی كوردیشەوە، ئەوسا بۆ ئەمریكا، هەم توركیا لەقەیران رزگار دەبێو هەم كێشەی باشوری كوردستانیش لەناو هاوكێشەكەدا چارەسەرێكی ئەوتۆی بۆ دەدۆزرێتەوە، كەلە چاوچێوەی ستراتیژی رۆژهەڵاتی گۆردراودا، نەترازێ بۆ جەمسەرەكانی دیكە.

توركیاش.. ئەو راستیانەو راستیگەلێكی دیكەش باش دەزانێ، بۆیە، سەختە سیاسەتی ریفۆرم لەنیوە چڵێ رابگرێ. درێژەی دەداتێ. ئەو گیروگازەش ناهێڵێ كەلە ئەنجومەنی ئاساییشی توركیادا، هێشتا لەبەردەم ریفۆرمی دەزگاكانو یاسای توركیادا، ماوە. كە ئاشكرایە، هەتا سیاسەتی ریفۆرم لە توركیاشدا قوڵتر بكرێ، پشكی مافی كوردستان زیاتر دەدرێ. چونكە ریفۆرمێك رۆژئاوا یان ئەمریكا یاخود هەردوولایان داوای جێبەجێكردنی بكەن، ریفۆرمی تەنها حكومەتو دەزگاكانی نابێ، بەڵكو ریفۆرمی چارەسەری كێشە نەتەوەییو دیموكراسیەكانی ناو توركیا دەبێ. بەكێشەی كوردستانیشەوە. كوردیش كاڵەك خۆرە، نەك بێستان ڕن!

كۆنگرەی دوكان.. بانێكەو دوو هەوای سیاسەتی شیوعیو شیعە

مەجلسی ئەعلا.. دیموكراتیو فیدراڵیەت لەكۆبوونەوەی دوكان فەرامۆش دەكا!!

سەركەوت عەبدوڵڵا

راگەیاندنەكەی مەجلسی ئەعلا، ئەو بنچینە گرنگانەی كۆبونەوەی دوكانی، بێگومان، لەنەزانینەوە فەرامۆش نەكردووە، بەڵكو بەمەبەستو بەمەرامی تایفەگەری مەسەلەی دیموكراتی، فیدراڵیەت، كەركوكو تەعریبیان فەرامۆش كردووە. ئەمەش، بەڵگەیەكی سیاسی مەترسیداری دیكەیە كەهێزێكی گەورەی وەكو مەجلسی ئەعلا، كەبەحساب لە هێزە شیعەگەرەكانی دیكە باشترن. لەیەكێتیو پارتیش نزیكن. لەپێش رووخاندنی رژێمیش مەجلسی ئەعلا، لەلایەن هێزە كوردستانیەكانەوە زۆر یارمەتی دراون. تەنانەت یەكێتی لەسەر مەجلسی ئەعلاو كردنەوەی مزگەوتی شیعەكانی سلێمانی، لەلایەن رژێمی عێراقەوە فشارێكی زۆری خرایە سەرو چەندین كاری تێكدەرانەش لەسەر ئەو سیاسەتە دۆستایەتیەی یەكێتیو مەجلس دا، لەناو شاری سلێمانیدا ئەنجامدرا.

لەدوای روخاندنی رژێمی عێراقەوە، كاتێك مەجلسی ئەعلا گەرایەوەو دەستی لەشارە شیعەنشینەكان گیربوو، ئیدی گەرانەوە سەر رەگەزە رەسەنەكانی خۆیان. رەگەزی شیعەگەری. بەرەبەرە، لەو بەڵێنانەی لەكۆبونەوەكانی ئۆپۆزیسیۆن لەنەوەدەكان، لەسەلاحەدینو لەندەنو نیویۆرك دا، دایان، بەرەبەرە پاشگەز دەبنەوە. كەبێگومان، ئێستا مەجلسی ئەعلا، بەشێكی كەمی حكومەتی عێراقی بەدەستەوەیە ئاوا دەكات، گەر بێتو تەواوی دەسەڵاتیان لەپەرلەمانی عێراقو دامەزراندنی حكومەتی ئایندەی عێراق بكەوێتە دەست، هەڵبەتە تەواو لەگفتەكانیان هەڵدەگەرێنەوەو دەگەرێنەوە سەر رەگەزی تایفەگەری– سیاسی مەترسیداری خۆیان، ئەویش دوژمنایەتی كردنی دیموكراسیو نەسەلماندنی مافی چارەنووسی گەلی كوردستانو نەگێرانەوەی ناوچە تەعریبكراوەكانی كوردستانە بۆ سەر كوردستان. تەنانەت، پشتیوانی عەرەبی تەعریبیش دەكەن. چونكە بەشی زۆری تەعریبەكانی كەركوك، شیعەن.

مەجلس.. ماوەیەكە خۆی دەرخستووەو پێمان وایە هەموو جۆرە دەست خەڕۆبونێك، بەهەر بەڵێنێكی ئەم هێزانە، مەترسی گەورەی بۆ سەر چارەنوسی گەلەكەمان دەبێ:

–كاتی خۆی.. شیعەكان لەكۆبونەوەی لوبنان دا (١٩٩١) دژی مافی ئۆتۆنۆمی كوردستان بوون، بۆیە، لەراگەیاندنی كۆتایی كۆبونەوەی بەیروت دا، باسی ئۆتۆنۆمیش نەكراوە لەكۆبونەوەی ڤییەنادا، (١٩٩٢) كاتێك هەڵبژادرنی كوردستان سەركەوتبوو، فیدراڵیش كرابووە ئامانجی سەرەكی گەلی كوردستانو لەپەرلەمانی كوردستان دا، دیالۆگ لەسەر چۆنیەتی فیدراڵەكەی كوردستان هەبوو، شیعەكان دژی فیدراڵی بوون.

–لەكۆبونەوەی سەلاحەدین دا (١٩٩٣) هەڵوێستێكی دیموكراسییان لەسەلماندنی مافی فیدراڵی گەلی كوردستاندا نەبوو، بەڵام رێزیان لێگرت، بەو مەرجەی لەدوای روخاندنی رژێم باسی لێوە بكرێو سەرانسەری خەڵكی عێراق قبوڵی بكەن.

–لەكۆنگرەی ئۆپۆزسیۆن (نیویۆرك – ١٩٩٩) یشدا، نوێنەری مەجلیسی ئەعلا بەڕەسمی ئامادە نەبوو، گەرچی ناڕاستەوخۆ كۆنگرەكەشیان پەسەند كرد. مافی فیدراڵ لەو كۆنگرەیەشدا كەوتە گیروگازی قبوڵ كردنو نەكردن. بەڵام لەژێر فشاری هێزە كوردستانیەكان، پەسەند كرایەوە.

–لەكۆنگرەی (لەندەن –٢٠٠٢) هەمدیس بەبێ مشتومڕ لەگەڵ هێزە ئیسلامگەراكان فیدراڵ نەچەسپی، ئەمجارەیان (جەبهەی توركمان)یش ئاشكرا دژی مافی فیدراڵ بوو، بەڵام هێزە كوردستانیەكان باشتر لەكۆنگرەكانی پێشووی ئۆپۆزسیۆن توانیان فیدراڵی كوردستان بچەسپێنن.

ساڵنامەی كۆنگرەو كۆبونەوەكانی ئۆپۆزسیۆن هەر هەمووی دەریدەخەن كەهەمیشە شیعەكان لەسەر مەسەلەی فیدراڵ، هەڵوێستێكی دیموكراتیو پرنسیپیان نەبووە" بەڵكو لەژێر فشاری هێزە كوردستانیەكانو هەلومەرجی سیاسیدا كەزۆر پێویستیان بەكورد هەبوو، بەناچاری ئەو مافە دیموكراسییەی گەلی كوردستانیان قبوڵ كردووە. ئەم بەناچاری قبوڵ كردنەی مافی گەلێك لەژێر فشاری هەلومەرج، وەكو تاكتیكێكی سیاسی، مەسەلەیەكە هەمیشە گەلانی ستەملێكراو، لەكاتی بەڕەنگاریو دژایەتی داگیركەراندا، سوودییان لێوەرگرتووە، بەڵام كاتێك هەلومەرجی سیاسی نوێو ئاڵوگۆڕی سیاسی نوێو سیستەمی نوێ دێتە گۆڕێ، ئەو هێزانەی كە بەناچاری بنچینەیەكی دیموكراتی دەسەلمێنن، ئەگەر دوای روخاندنی رژێمە دیكتاتۆرەكان، بەهێز بن، یان بێنە سەر كار، یان كاریگەر بن لەسەر رووداوەكان، ئەو هێزانە لەگفتەكانیان هەڵدەگەڕێنەوەو هێندەی بشتوانن، دژی دیموكراتی هەڵدەبەزن، خۆ ئەگەر بشتوانن حوكم بگرنە دەستو دەسەڵاتی تاكڕەوییان هەبێ، رووداوەكان بەئاڕاستەیەكی خەتەرناكی دوژمنایەتی كردنی دیموكراسیدا، دەبەن. كورد لەم بارەیەوە، نەتەوەیەكی مارانگازی سیاسییە:

لەشۆڕشی كەمالیەكانی توركیادا، سەرەتا لەگەڵ كوردا نەرم بوونو نوێنەری كورد لەیەكەمین پەرلەمانی توركیادا بەجلی كوردیشەوە قبوڵ كران. كەچی پاش ئەوەی كەمالیەكان باسكی دەسەڵاتو هێزی چەكدارییان ئەستوور بوو، پەیمانی (لۆزان)یشیان جێبەجێنەكرد" لەشۆڕشی (١٩٥٨)ی عێراقیشدا، بەشێوەی دیكە، كورد رووبەڕووی هەمان سیاسەت بویەوە، تەنانەت هەندێك حیزبی سیاسی راستڕەوو چەپڕەویش، هەڵەی قورسیان بەرامبەر كورد كرد" لەشۆڕشی گەلانی ئێرانیش دا، دیسان كورد دوچاری هەمان سیاسەتی هەڵگەڕانەوە لەمافەكانی بویەوە. ئێستاش، خەریكە لەزەمانو زەمینەی دیكەدا، هێزە ئیسلامگەراكان، بەتایبەتی شیعەكانیان، پەیڕەوی لەسیاسەتی پاشگەزبونەوە لەپەیمانی سیاسی دەكەنو هەر هێندەی بۆیان بلوێ، دەچنەوە سەر رەگەزی تایفەگەری. لەدوای روخاندنی رژێمەوە، جگە لەوەی لەسەر قبوڵ كردنی فیدراڵو هێزی پێشمەرگەو دیاریكردنی جوگرافیای كوردستان، جۆرەها گیروگازیان خوڵقاند. تەنانەت دژی هەڵبژاردنی سكرتێری یەكێتی نیشستمانی كوردستانیش (تاڵەبانی) بون بۆ سەرۆكایەتی كۆماری عێراقو سەرۆكی ئەنجومەنی وەزیرانیش" جارێكی تریش، ئەم سیاسەتەیان دوپات كردەوە لەوەی كەدژی (فوئاد مەعسوم) بون بۆ سەرۆكایەتی ئەنجومەنی كاتی عێراق.

خوێندنەوەی ئەو رووداوانە تێكڕاو بەستنەوەیان بەم راگەیاندنە رۆژنامەگەرییەی دوای كۆبونەوەی دوكان، كەدوورو نزیك باسی دیموكراتیو فیدراڵو كەركوك ناكەن، لەكاتێكدا بەشێكی گرنگی پڕۆگرامی كۆبونەوەكەی دوكان سەبارەت بەكورد، مەسەلەی فیدراڵو كەركوكو سڕینەوەی ئاسەواری تەعریب بووە، ئەم راستیانە، یاخود ئەو بەڵگانە هەموو دەری دەخەن، كە شیعەگەراكان، گوایە باشتریان لەڕووی سیاسیەوە مەجلیسی ئەعلایە، لەناخەوە باوەڕیان بەفیدراڵو كوردستانیەتی كەركوكو خانەقینو سڕینەوەی تەعریب نیە. لەدوای هەڵبژاردنی پەرلەمانی عێراقو پێكهێنانەوەی حكومەتی عێراق، ئەگەر زۆرینەی پەرلەمان بهێنن، یان لەناو حكومەتەكەدا باڵا دەست بن، بێگومان شیعەگەراكان لەو گفتانەیان بۆ فیدراڵ داویانە، زەقترو ئاشكرا پاشگەز دەبنەوە، كەلە فیدراڵیش پاشگەز ببنەوە، هەڵبەتە كوردستانیەتی كەركوكیش ناسەلمێنن، هەروا،

سكرتێری حیزبی شیوعی عێراقو فیدراڵیەتو كەركوكو تەعریب لەكۆبوونەوەی دوكاندا

ئازاد عەلی

هەروا دەڵێ: ئەو لیژنەیە، لەگەڵ حكومەتدا بۆ هەڵسەنگاندنی دۆخی هەڵبژاردن، بەتایبەتی دۆخی شاری كەركوك، كەكۆی دەنگەكانی كۆنگرە لەسەر ئەوە كۆك بووە كەدەبێ مادەی (٥٨)ی یاسای بەرێوەبردنی عێراق بۆ دروستكردنی لیژنەی گێرانەوەی دەركراوەكان بۆ شارەكە، جێبەجێ بكرێ. لەبەرئەوەی كۆبونەوە لەسایەی دۆخی ئێستادا بەسەختی زانی هەڵبژاردن لە شارەكەدا بكرێ.

لەدرێژەی باسەكەیدا، باسی ئەوەش دەكا كەوا: كۆبونەوەكە زۆر سەركەوتوو بوو، گەیشتە ئەو ئامانجەش كە لیستێكی نیشتمانی یەكگرتووی هێزە سیاسییەكان، كە هاوڕان لەسەر عێراقێكی دیموكراتی فیدراڵی فرەیی سەربەخۆ، پێك بهێندرێ. ئەو بۆچوونانە، ناوەرۆكی لێدوانەكەی (حەمید مەجید موسا) سكرتێری حیزبی شیوعی عێراقە.

ئەم بۆچوونانە، رەنگدانەوەی راستەقینەی بیروراكانی كۆنگرەكەی دوكانە، نەك ئەو بۆچوونانەی كە مەجلسی ئەعلا لەراگەیاندنی كۆتایی كۆبوونەوەی دوكان دا، دەریانكردووەو بەئاستەمیش باسی دیموكراسیو فیدراڵیو كەركوكو مادەی (٥٨) ناكەن.

بەشداری كردنی كۆنگرە چەند گرنگە، گرنگتر لەوە، دەربەستی ئەو هێزانەیە بەو بریارانە كەلە كۆنگرەكاندا، پەسەند دەكرێن. بریارو بەرنامەی هەر كۆنگرەیەك نرخی لەچیدایە ئەگەر ئەو هێزانەی بەشداری تیا دەكەن، دەست بەجێ دوای كۆنگرەكان لەراگەیاندنی رۆژنامەگەریدا، باسی نەكەن. یان بڵاوی نەكەنەوە. ئەگەر ئەو هێزانە، باوەریان بەو بریارانە هەیە كەلە كۆنگرەی دوكاندا دراون، هەقوایە لەدوای كۆنگرەكەش باسی بكەنو دەربەستیی خۆیان بەرامبەریان دەربرن. خۆ ئەگەر برواشیان پێی نییە، هەقی خۆیانە لەناو كۆنگرەكەدا پەسەندی نەكەن. نەك پەسەندی بكەنو پاشان فەرامۆشی بكەن.. حیزبی شیوعی عێراق، سەرەرای هەر ئایدۆلۆژیەتێك كەهەیەتی، بەڵام لەباری سیاسییەوە، حیزبێكە بەراستی لەسەر فیدراڵو تەعریب، هەمیشە لەسەنگەری پێشەوەی حیزبە عێراقیەكان بووە، دەمێكە، بەتایبەتی لەدوای راپەرینەوە، بێسڵەمینەوە پشتیوانی مافی چارەی خۆنوسینی گەلی كوردستان بووە. ئەمەش بۆحیزبی ناوبراو، سەنگێكی سیاسی باشی بۆ پەیدا كردووە لەناو كوردەواریدا. ئەمە لەكاتێكدا، حیزبی شیوعی، لەناو كوردایەتیدا، لەحەفتاكاندا لەگەڵ پارتی دیموكراتی كوردستان دوچاری شەرو لەهەشتاكانیشدا لەگەڵ یەكێتی شەری خوێناوی لەنێوانیاندا، روویداوە. بەڵام وردەوردە ئەم حیزبە، لەبەرئەوەی حیزبێكە دژی تایفەگەریو بیری تەسكی ناسیۆنالیستیە، بۆیە، پابەندی فەلسەفەی چینایەتیو دیموكراسییە بەشێوەیەكی گشتی. رێگەش نادا، ئەو ناكۆكیانەی هەیانە لەگەڵ لایەنە دەسەڵاتدارەكان، كاردانەوەو كاریگەری هەبێ لەسەر هەڵوێستیان لەسەلماندنی چارەی خۆنوسینی نەتەوەی كوردستاندا. وەكو گوتیشمان، جیاوازی ئایدۆلۆژیو ناكۆكی فەلسەفیش لەنێوان ناسنامەی چینایەتی حیزبەكەو حیزبەكانی دیكەدا، كەم نییە.

بەڵام بەپێچەوانەوە، مەجلسی ئەعلا، كەبەدرێژایی مێژووی سەرهەڵدانیان ، لەگەڵ هیچ لایەنێكی باڵا دەستی كوردایەتی، نەك خوێن نەرژاوەتە نێوانیان، بەڵكو هەموو لایەنەكان لەسەر ئەوانو بەرگری لەوان خوێنیشیان بۆ رشتوون، كەچی بەدرێژایی بیست ساڵی رابردوو كە مەجلسی ئەعلا تێكەڵاوی شۆرشی نوێ بوون، هەردەم لەسیاسەتیان بەرامبەر كێشەی گەلەكەمان، رارا بوونو كەمشتومرەكان گەیشتبنە دوو ریانی بریاری چارەنوسساز، مەجلسی ئەعلا دژی مافە دیموكراسیەكانی گەلەكەمان بوون.

لەم بەراووردكارییەی سیاسەتی دوو لایەندا، لایەنێكی ئیسلامگەرای راسترەو، لەبەرامبەردا، لایەنێكی سۆسیالیستی چەپرەو، دەردەكەوێ باوەر بوونی راستەقینە بە دیموكراسی وەكو پرەنسیپو ستراتیژ چەند گرنگە. باوەر بوونیش بەدیموكراسی وەكو تاكتیكیش، چەند مەترسیدارە. هێزە ئیسلامگەراكان، لەكاتێكدا تەوژمی دیموكراتی جیهانی گرتۆتەوە، بەشێكیان دروشمی تاكتیكی باوەربوون بەدیموكراتی بەرزدەكەنەوە، بەڵام كە دێینە سەر حوكم، بەئاسانی لەپرۆسەی دیموكراسی هەڵدەگەرێنەوە. ئەم هەڵگەرانەوەیە، دەبێت هەمیشە، لەبەرچاوی هێزە ئازادیخوازەكانی كوردستان بێت. چونكە بەدرێژایی مێژوو كورد تاقیكردنەوەی خوێناوی لەگەڵ هەڵگەرانەوەی حكومەتەكانو حیزبەكانو دەسەڵاتەكاندا، بەرامبەر مافە دیموكراتیەكانی هەیە.

ژن و بزووتنەوە

ئاگرین & سەیران مەهابادی

١–خوا کوڕێکی جوانتان پێ بدات!
٢–بەگیان کوڕە شیرینەکەم!
٣–شوکر وەجاخم ڕۆشنە، کوڕمان بووە!
٤–کچە، نایەوێ بچێتە قوتابخانە!
٥–ژن زایفەیە!
٦–ژن، عەقڵی ناقسە!
٧–ژن لەڕێووی فێڵبازترە!
٨–خۆزگە تانەی ژنیان لەپیاو نەئەدا!
٩–ژنی.. ئەگەر ئەم جارەش کچت بێت تەڵاقت ئەدەم!
١٠–شوکر، کارو کاسپی چاکە، ژنێکی تر ئەخوازم!
١١–لەهەر شوێنێك جینایەتێك روو بدات، دەستی ژنی تێدایە!
١٢–ئەو ژنانەی پیاوانە ئەژین!
١٣–عەمرت نەمێنێ، ژن ڕەنگ!

کام لەئێمە بەسەدان جار گوێمان لەم جۆرە ڕەستگەلە نەبووە؟ خاڵەکانی ١،٦، لەچوار چێوەیەکی ئارەزووکردن و نەفرەت لەهاتنی کچ و نەفی کردنەوەی توانای ژن و بێ بەش کردنی لەخوێندەواری بەشێوەیەکی هاوبەش لەلایەن ژن و پیاوەوە ئاراستەی ژن دەبێت.

ئایا تەنیا جارێك بیستوومانە، ژنێك بەژنێکیتر بچێت، خوا کچێکی جوانتان پێ بدات؟، بەگیان کچە جوانەکەم؟ بێ شك ژن. یش لەهێزمەندکردنی میکانیزمی چەوسانەوەدا بەشدارە.

لەخاڵی حەوتەمدا، پیاو ئەگەری مانەوەی ژن لەناو خێزاندا گرێ ئەدات بەنەهێنانی کچەوە! ئەوەش باوە، دەچێن، پیاوی کورد، ئەگەر دەوڵەمەند بێت، یان قەتڵ دەکات یان ژن دەخوازێت.

لەخاڵی نوهەم دا، دیسان فەتوای دژی ژن دێتە ئاراوە.

سەرچاوەی چەوسانەوە

وەك دەبیندرێ، پرۆژەی چەوسانەوەی ژن، لەدەورانی جنینەوە تا دوا هەناسەی ژیان لەگەڕدایە، ئەم دیاردە، ناحەزو دژی ئینسانییەش، وە نەبێ بۆ خۆی رسکابێت، بەڵکە سەرچاوەو ژێدەرو هۆکارگەلی تایبەت بەخۆی هەیە.

بۆ وێنە دەتوانین، ئاماژە بەم خاڵانەی خوارەوە بکەین:

١–دابو نەریتە کۆنە پەرستانەکانی کۆمەڵگا.
٢–پاشماوەی وێرانەکانی پیاومیری.
٣–هەندێك دەستووری ئاسمانی، بۆ وێنە ئایینی جولەکە. پیاوی جولەکە چەند جار لەرۆژو شەودا سوپاسی یەزدان دەکات، کە بەژن خەڵقی نەکردووە!!.
٤–فەزای نادیموکراتی زاڵ بەسەر ناوەندە سیاسی، کۆمەلایەتیو ڕۆشنبیریەکانی کۆمەڵگادا.
٥–سێکس گەرایی رووتو غەیرە ئینسانی پیاو.

ئایا چەند لەسەدی ژنانی کورد، لەخەڵوەتدا، بەئۆرگاسم دەگەن؟

٦–لێڵبوونی کەشو هەوای دەسەڵاتی فەرماندەر.
٧–دوا کەوتوویی خێزانی کورد.
٨–بێدەنگی، تەسلیم بوونو تاڕادەیەکیش بەشداری خودی ژن لەپرۆسەی چەوسانەوەدا.
٩–بەهێزی میکانیزمێکی سەرەڕۆ. میکانیزمی چەوسانەوەو نەبوونی ئەڵتەرناتیڤێکی تر کاریگەر.

چەند تابلۆ لەپیاوی چەوسێنەر

A – پیاوی مێرد – هاوسەردار–

پیاوی هاوسەردار، سەرەڕای ئازادییەکی بەرفراوان، بەکەیفی دڵی خۆی چاو لەژنو ئافرەتی جوان دەکات، دووریش نییە، دەردو بەڵای ژنیتر لەهاوسەرەی خۆی بخات. بەڵام ئەگەر ژنەکەی چاو لەپیاوێك بکات، بەشەقو.. بەر ئەبێتە جەستەی.

B– پیاوی برا

ئەم پیاوەش، بۆ خۆی هەر کارێك بیەوێت، ئەنجامی ئەدات، بێ کەمترین مەترسی، لەخواردنەوە بگەرە تا دڵداری، بەڵام ئەگەر لەدڵداریی خوشکی ئاگادار بێتەوە، ئەو دەم ئازارو ئەشکەنجەی دەدات. ئەو ڕەوایەتیەی دەسەڵاتیشی لەبابو دایك وەرگرتووە!.

C– پیاوی باوك

پیاوی باوك، ناتوانێت عەداڵەت لەنێوان کچو کوڕیا دابین بکات، هەر لەناردنی قوتابخانەوە تا زەماوەندکردنیان.

D– پیاوی بەشەرەف!

پیاوی بەشەرەف! پێی ناخۆش نییە، ببێتە میوانی ئامێزی ژنانی دیکە، بەڵام ئەگەر ژنەکەی بوو بە میوانداری پیاوی دیکە، ئەوە تووشی بێ شەرەفی بووەو حوکمی سوتاندنو ئیعدامی دەردەکات ئەوانەی کوردفرۆشیو وڵاتفرۆشی بۆتە پیشەی پیرۆزیان، بێ شەرەف نین؟!.

ژن لەڕوانگەی پیاوەوە

ژن دەبێت، کەیبانوو بێت، کابان بێت، خەریکی منداڵ بەخێوکردنو ماڵ خاوێن کردنەوە بێت، لەباری (سێکس)ەوە مێردەکەی دابین بکات. لەکاری پیاودا دەخاڵەت نەکاتو.. هتد.

چەند لەسەدی پیاوانی کورد خاوەنی ئەوها ڕوانگەیەکی ترسێنەرو دژی ئینسانی نین؟

جیهانی چەوساوەیی ژنی کورد، ئەوەندە تراژیدییە کەئاوڕدانەوە لەهەر گۆشەیەکی بۆنی توندی کارەساتێکی لێوە دێت. ئەوەی کەجێگەی سەرسوڕمانە، پیاوی کورد خۆی لەقەوارەی هەر چەشنە پۆلێن کردنێکی سەرچاوەکانی چەوسانەوەی ژن، بەشتێکی خود پیرۆز دانەناوە، دەرئەهاوێت، وەك بچێی، ئەو.. لەو فەزا تاریكو وێرانگەرە بێ خەبەرە؟!.

ژن و بزووتنەوە

خشتەی ژمارە یەك، ژنی وەك مرۆڤێکی چەوساوە پیشان داوە، کەوایە ئەو مرۆڤە. لەسەر ئیرادەی پیاو. لەهەر چەشنە تێکۆشانێك بێوەری کراوە، هەربۆیە زۆربەی بزوتنەوەکانی ئێمە وەك لەخشتەی ژمارە دووهەمدا دەرئەکەوێت، بەرهەمەکانیان نادیار، پڕ هەزینەو جێی پرسیارە!.

بێگومان، مادام کەمیکانیزمی چەوسانەوە ئیش بکات، بەرهەمی هەر چەشنە بزوتنەوەیەك لەئێستاوە مەحکوم بەشکستو پەرێشانییە چونکە لەکردەوەدا، بەشتێکی بەهێز، دڵسۆزو کاریگەری کۆمەڵگا لەڕۆڵگێڕان بێ بەشو پێورەی کراوە، ئەم ئازارەش دیارە قازانجی بۆ کام هەوار دەگەڕێتەوە.

ژن لەڕوانگەی نەتەوایەتی (کورد) ەوە

لەوەی کەهێشتا مانیفێستی ناسیۆنالیزمی کوردی ڕانەگەیەندراوە جێگای گومان نییە، بەڵام دەکرێت لەڕەهەندی کردەوەی کەسایەتی نەتەوەییەکان، شێعری شاعیرانی ناسیونالیستو.. هتد، بەم شێوەیە ژن لەڕوانگەی نەتەوایەتی کوردەوە پێناسە بکەین:

١–ژن خولقێنەرە.
٢–ژن، جوانترین تابلۆی سرووشتە.
٣–ژن، خوداوەندی نازە.
٤–ژن، سەمبۆلی رازداریو وەفادارییە.
٥–ژن، باڵوێزی عاتفەو خۆشەویستییە.
٦–ژن، دایکە.
٧–ژن، دوکتۆری زامە ناسۆرەکانە.

چالاکی پێشەوا قازی نەمر بۆ دامەزراندنی یەکێتی ژنان لەکۆماری کوردستان، کردنەوەی یەکەم قوتابخانەی کچان لەمەهابادو.. هتد نموونەی بەرجەستەی پێشکەوتن خوازیو مودێرن بوونی بزوتنەوەی نەتەوەیی کوردە.

نەتەوایەتی کورد، وێڕای خوێندنەوەی ڕەخنەگرانەی مێژووی خەباتی نەتەوە، پەیجۆری دۆزینەوەی هۆکارانی چیرۆکی شکست لەدوای شکستەکانی بزوتنەوەی کوردیە، بۆیە بەرەو بارەگای ژنی کورد دەچێتو بانگی دەکات سەرەتا کۆتو زنجیرەکانی دەڤەری خۆی لەبەین ببات دوایی بێتە ریزی چالاکیو تێکۆشانی دیکەوە.

نەتەوایەتی کورد. روو لەپیاوی بیر چەقبەستوی کورد دەکات تا کاری کۆن فرێبداو ڕوانگەی دەربارەی ژن بگۆڕێ.

نەتەوایەتی کورد بیر لەخوڵقاندنو پراکتیزەکردنی میکانیزمێك دەکاتەوە تا پێش وە مکانیزمی چەوسانەوەی ژن بگرێت.

نەتەوایەتی کورد، وەك دەلاقەیەك بۆ گەیشتن بەژیانی ئازادو کۆمەڵگای خۆشگوزەران لەبەر تیشکی ئاشتی، ئازادیو یەکسانی خوازیدا تینووی رزگاری ژنە لەو باستیلانەی ئازاری ئەدات.

قازانجی بەشداری ژن لەبزوتنەوەکاندا

بێ شەك دەرچوونی ژن لەجیهانی چەوساوەیی بۆ جیهانی پەڕو باڵ لێدان، کۆمەڵێك قازانجی حاشا هەڵنەگری بۆ بزوتنەوەو نەتەوەی بەدواوەیە:

١–ژنی دڵدار

ئەم ژنە ژوانگەی دەکاتە زانکۆی خۆشەویستی نیشتمان بۆ یارەکەیو بەردەوام بۆنی ئاوێتەبوونی عاتیفەو بیری وڵاتدۆستی لەهەڤاڵەکەی دەپرژێنێو ژوان دەکا بەقۆناغێك لەتێکۆشان.

٢–ژنی دایك

ئەم ژنە، چیتر خەو بەرەشپۆشیو شین گێڕیەوە نابینێتو بێ دڵەڕاوکێ ئەژیت چونکە ئێستا خۆی بەشێوەیەکی ڕاستەوخۆ بە بەشێك لەکاراکترەکانی پانتای تێکۆشان دەزانێت. هەروەها پەروەردەکردنی نەتەوەیی منداڵەکانی وەك پرگرامێکی گرینگ لەبەرچاو دەگەرێت.

لەهەمان کاتدا وەك ژنی هاوسەر هەڤاڵی مێردەکەیەتیو لەکاتێکدا پارازیتە کوشندەکان ئازاری نادات و ڕەوامەداری سایەی خستۆتە سەر ژیانی، هەست بەگەورەییو شکۆ دەکاتو هەنگاوی مەزنو دڵسۆزانە هەڵدەگرێت. سەرەڕای ئەمەش خێزان لەهەڕەشەکانی بۆمبای هیرۆیین دەپارێزێت.

٢–ژنی خوشك: ئەم ژنە، وێڕای هەستکردنی دۆستایەتی براکەی، دەبێتە هاندەریو شان بەشانی دەجولێتەوەو رازەکانی، بێ کەمترین مەترسی ئەدرکێنێ.

٣–ژنی کچ: ئەم ژنەش، کە ئێستا بەهرەمەندە لەنیگای یەکسانی بابو دایکیو لەهەمانکاتدا وەك ڕۆشنکەرەوەی وەجاخی بابەش دێتە ئەژمارە، بێ بڤە دەژیتو..

بەڵێ، بەشداری ژنی ئازاد لەبزووتنەوەکاندا، دەبێتە هۆی ئافراندنی کەشو هەوایەکی لێورێژی شادیو خۆشەویستیو ماندوویی نەناسانە، بەم شێوەیە قورساییو ڕەنجی تێکۆشان لەنێوان ژن. پیاودا دابەش دەبێت. چیتر ژن لەڕەهەندی ئاگر. ەوە (خۆسووتاندن) بەگژ چەوساوەیو مەزڵومیەتیدا ناچێ بەڵکە بیر لەئاگرستانێك دەکاتەوە بۆ سووتاندنی ئازارەکانی کۆمەڵگا؟.

لەرۆژهەڵاتەوە

کامیار حسامی

دیداری نەوەکان و گۆشە نیگای جیاواز

دوای تێپەرینی هەزارەی دووەم، لەهەموو جیهاندا چاوەروان دەکرێت بوارێکی فراوانتر بۆ گفتوگۆو دیالۆگو قسەکردنی رەخنەگرانە لەسەر هەموو کایە ژیارییەکان هاتبێتە ئاراوە، ئەورۆکە مێژوو بۆتە دیرۆكو بەرواری تێپەرینی نەتەوە یاخود کیشوەرێك لەلەمپەرو نەردەی سوننەت، یاخود مێژوو لەسەردەمی نوێدا بەجۆرێك لەجۆرەکان بریتی دەبێت لەتوانستی خولقاندنی گۆڕانو توانای هەنگاوهەڵنان لەوپەری دۆگماییو راوەستانو دووبارە بوونەوەوە، تاکو ئەوپەری نوێگەریو جێدەست دیاربوونی نەوە یەك لەدوای یەکەکان لەسەردەمانی خۆیاندا، تاکو لانی کەم بوونی خۆیان وەك نوێنەری فیکرو مەعریفەو توانای هێنانەکایەی گۆرانی نوێ بەسوودی خودی ئەو نەوەیەو هەڵهێنانی هەنگاوی پڕ وزە بەرەو ئاسۆی نوێو پەیوەندی نوێ لەسەر بنەمای قبوڵکردنی جیاوازیەکان بنێت. بۆ ئەم مەبەستە ئەوەی گرنگ بێت لێرەدا ئاماژەی پێ بکرێت، لەخۆبوردەییو قبوڵکردنی ئەو جیاوازیانەیە کە بێگومان لەنێو هەر نەوەیەکدا دەبینرێتەوە، ئەوی دوێنێ باوو لەبار بوو بێت، خولقاوی زەمەنی جیاوازی ئەو نەوەیە بووە، کە تێیدا ژیاوە، هەنوکە دەبێتە سوننەتو پێویستە بەتەنها وەك سودوەرگرتن لەئەزمونەکانیان تەماشابکرێن، نەوەك مۆدێلێکی ئەزەلی بۆ بیرکردنەوەو کارپێکردن لەسەرجەم بوارەکاندا. لێرەوە پێمان وایە کردنەوەی هەرچی زیاتری دەرگاکان بۆ دروستکردنو پێکهێنانی کۆمەڵێك پردی پەیوەندی لەسەر بنەمای (social communication) پەیوەندییە کۆمەلایەتیەکان، بۆ دروستکردنی ئەو پەیوەندیانە لەنێو سەرجەم چینو توێژەکان، پێویستە هەوڵی جدیو لەدوای یەك بخرێتەگەر تاکو رەوتی ئاڵوگۆرکردنی باسو خواستو خستنەپێش چاوی شێوازەجیاکانی بیرکردنەوە لەنێوان نەوەکاندا بێتە ئاراوە.

بەم پێیە هێنانە قسەی کۆمەڵێکی زۆر لەرۆشنبیرو رووناکبیرانەی رۆژهەڵاتو باشوور دەبێتە دەستپێکێکی سەرنجراکێش بۆ دروستکردنی سەکۆیەکی تری ئاڵوگۆڕی بیروبۆچوونە جیاوازەکان، بەهیوای موتابەعەکردنی لەلایەن پەیوەندیدارانو بایەخدەران بەرەوتی گۆرانکاریو پەرەسەندنەکان لە سەرجەم ناوچەکەو کوردستان بەتایبەتی.

دەسەڵاتی مەزهەبیو جیهانبینی ڕۆشنبیر

(٢ ـ ٢)

ئاسۆ جەبار

دەسەڵات هەرچییەك بێتو سەرچاوەکەی لەهەر کوێیەکەوە هەڵقولابێت، زادەی کۆنترۆڵو هەژموونو بەکارهێنانی هێزو بەڕێوەبردنە، جا ئیتر بەکارهێنانی ئەو ئالیەتانە بەهەر ئاڕاستەیەکدا بڕوات" کار لەسەر پانتاییەکانی ژیانو کایەو پێکهاتە کۆمەلایەتیو سیاسیو ئابورییەکان دەکات. بەڵام لەبەرامبەر ئەم هێزە هەژموونگەرەی دەسەڵات فشارێك هەیە بۆ بەرپاکردنی خەیاڵگەو هزرێکی جیاواز لەدەرەوەی ئەو کۆنترۆڵو ستەمکارییە، لەدەرەوەی ئەو مونۆپۆلیزەکردنەی دەسەڵات، ڕۆشنبیرانێکی ڕەخنەگرو سەربەخۆ ئامادەگییان هەیە.

ئەوەی ڕۆشنبیر لە بوونەوەرەکانی دیکەی سەر ئەم هەسارەیە جیادەکاتەوە، لە هێزەکانی دیکەو لە فشارەکانی دیکەو لە نەریتەکانی دیکە جیا دەکاتەوە، هزرو ڕوانینو خەیاڵگەو ڕەخنەو فشارەکانێتی، نەوەك سادەییو قسەنەکردنو بێدەنگیو ڕازیبوون بە قەیرانو نەریتەکان. ئەو مۆراڵە تایبەتییەی ڕۆشنبیر لەمۆراڵی گشتیو ئیرادەی گشتی جیادەکاتەوە، پەیوەستبوونو داکۆکیکردنە لەو ئاستە ژیارییە پێشکەوتووەی کە داوای عەدالەتی زیاتر دەکات لە دەسەڵاتی حوکمو دەسەڵات بەگشتی. لەبەرئەوە گەڕانەوە بۆ ئەو بوونەوەرە بێزارکەرەی کە ناوی ڕۆشنبیرە، گەڕانەوەیە بۆ مۆراڵو ئەتکێتە نوێیەکانی قسەکردنو جیاوازی.

ڕۆشنبیر زادەی نادیارێکە، هەڵبەت ئەو ڕۆشنبیرەی لەنادیارەوە دێ جیاوازە لە ڕەعیەتەکانی دیکەو لەڕوانینەکانی دیکە، ئەو بەهێزێکی دیکەوەو بە تروسکاییەکی دیکەوە لە نادیارەوە دێ. ئەورۆکە لەدنیای نوێی گۆڕانکاریو بەریەککەوتنە کولتوریو جەمسەرە کولتورییەکانی دنیادا مرۆڤگەلێك دەگوزەرن تەواو جیاوازن لەو بوونەوەرە کلاسیکیو واقعییەی کە سەروەختێك گرفتاری هیومانیستی خۆی بوو وەك مرۆڤێك لە ناو ڕاڤەکردنو گۆڕانەکاندا، لەناو تەباییو ترادسیۆنەکاندا، لەبەردەم ئەو ڕۆشنبیرە زەردەشتیەی نیتشەو شۆڕشگێڕەکەی مارکسدا، لەبەردەم ئەو مرۆڤە مۆدێرنەی مارکوزەو ئەو ڕۆشنبیرە بەرپرسیارو مولتەزیمەی سارتەردا، دەرئەنجام ماڵتی ڕۆشنبیرێکمان دەستدەکەوێت کە گرفتاری دەستی رووداوە گەورەکانی دنیایەو کار بۆ دنیابینیە جیاوازەکان دەکات، کار بۆ دۆزینەوەی خۆیو ڕزگاربوونی خۆی دەکات لە هەژموونی ڕووداوە گەورەکانی دنیاو گەمەکانی دەسەڵاتە جیاوازەکانو بێدەنگییەکانی کۆمەڵگا.

بەڵام دواجار ئەو مرۆڤە تەقلیدیەی کە پەیوەندییەکانی بەدنیاوە پەیوەندییەکی ناکامڵو سنوردار بوو، ئەورۆکە لەبەردەم لێشاوێکی گەورەی زانیاریو پەیوەندیدایە، عەلی حەرب ئەو مرۆڤە پەیوەندیامێزەی دنیای هاوچەرخمان لەکلێشەیەکدا بۆ دەکێشێ" "ئەورۆکە لەبەردەم شۆڕشی زانیارییەکاندا ئیمکانیاتێکی بەرفراوان لەبەردەم مرۆڤدا کراونەتەوە، کە لە توانستە کاریگەرەکاندا بە کردەی کارلێکردندا بەرجەستە دەبن. هیچ زیادەڕۆیی نییە لەقسەکردندا کە بڵێین جیهانێکی نوێ لەگەڵ دیاردەی جیهانگیریدا پێکدێت، هاوڕێ لەگەڵ دەرکەوتنی بکەری مرۆڤایەتییەکی نوێدا، کە بەرەهەندو خێرایی تیشك یان هزر کار دەکات، بەقەدەر بەکارهێنانی ڕێگەکانی ڕاگەیاندنی خێراو هەمەڕەنگ"جۆراوجۆر"، یان لەگەڵ ئەو تۆڕە پەیوەندیە ئاڵۆزو لەرادەبەدەرانەدا مامەڵەدەکات. مرۆڤی پەیوەندی ئامێزەوە کە دەماخێکی ئامێریو تەکنیکاتێکی ژمارەیی هزریو کارکردن بەرەو گەردونگەراییو بە وێنەیەکی کیشوەربڕو کۆمەڵگابڕو کولتوربڕی بۆ ڕەخساوە."(علی حرب، حدیپ النهایات، فتوحات العولمە ومازق الهویە، مرکز الپقافی العربی، الگبعە الاولی٢٠٠٠، ص١٠) ئەورۆکە مرۆڤایەتی کەوتۆتە کلێشەسازییەکی تەکنۆژیاری پەیوەندی ئامێزەوە کە سەرلەبەری بیرو هزرو ڕوانینی بە خەیاڵگەیەکی گەورەی هەستیارەوە بەستۆتەوە، هاوکات بەهەمان تەرز ڕۆشنبیریش کەوتۆتە نێو ئەو تۆڕە گەورەیەوە، بەلاّم ئەورۆکە ئەو ڕۆشنبیرە کەوتۆتە نێو قولاّییەکی نادیارەوە لە نۆستالژیایەکی کلاسیکی کە بۆخۆی خەیاڵگەیەکەو هیچی تر، هەروەها ئەو قولاّییە پێکهێنەری پەیوەندیگەلێکی تەکنیکی خەیاڵ کوژە، بەلاّم ئەوەمان لەبیرنەچێت ڕۆشنبیری نوێخواز نە کایەك لە کایە دیاریکراوەکان، نە پێکهاتەیەك لە پێکهاتە نەریتییەکان قفڵی دەکەن، نە ئایدۆلۆژیایەك لە ئایدۆلۆژیاکان تا ئەبەد سەرسامی دەکەن، ئەو کە بوونەوەرێکی قسەکەرە، دەرئەنجام ئەو ڕۆشنبیرە نوێخوازە لەنێو ئەو قولاّییە بێهودەیەدا نابێت بکەوێتە سەر ئەو ڕووبەرە داخراوەی بێدەنگی، ناکرێ بێهودە لەبەردەم ئەو گۆڕانکارییە گەورانەدا دەستەوئەژنۆ شەپۆلەکان باریبکەنو لەو کەنارە دووردەستەی ژیاندا فرێیبدەن، ئەو ڕۆشنبیرەی ئێمە قسەی لێدەکەین جۆرە ڕۆشنبیرێکی جیاوازە، کە بەلایەنی کەمەوە خاوەنی دنیابینییەکانی خۆیەتیو ڕوانینێکی جیاوازی لەدەرەوەی ئەو نەریتو ترادسیۆنە داخراوانە گەلاّلەکردووە. دواجار ئەوەی بە قەدەرەکان ڕازی دەبێت، ئامادەشە ڕوانینە جیاوازەکانی خۆی لەو ستراکتۆرە نەریتییانەدا بکوژێت.

جیهانبینی تەواو پێچەوانەی کۆمەڵگای داخراو لەم سەردەمە جەنجاڵەدا لە ئاستێکی ژیاری داخراودایە، کولتورێکی سەرتاپاگیر سەرلەبەری پەیوەندیو پانتاییو جومگەکانی کۆمەڵگای داگیر کردووە، توراسی ئاینی ئامادەگێکی کۆمەلاّیەتیو کولتوریو سیاسیو گشتگیری هەیە، تێکەڵەیەکە لە سەروەرییەکانی کولتوری نەوەکانی پێشوو و هەژموونەکانی توراس، وێرانەیەکە لە ئایدۆلۆژیای بچوكو ئایدۆلۆژیای کۆنو فەندەمینتالیزمو شەڕانگێزیو میراتە گەورەکانی توندوتیژیو مەحفەلی دیکتاتۆرە بچوکەکان. نموونەی ئەم وتارانەمان کۆمەڵگەی عێراقیو کوردییە لە ئاستە ژیارییەکانی ئێستایاندا، لە ڕاستیدا کاتێك باس لە کۆمەڵگەیەك لەکۆمەڵگەکان دەکەین بەو مانایە نییە ئێمە باس لە مێژوو دەکەین، ئێمە نایەین بەروارەکانی ئەو مێژووە قەرەباڵغە لە ئێستادا بەرباس بخەین، نایەین بگەڕێینەوە بۆ بەسەرهاتو ناوەندە مێژووییەکانی ژیاری، هاوکات قسەکردنی ئێمە لەسەر ئەو ئاستە ژیارییە تەنها قسەکردن نییە لە کایەو پێکهاتە سیاسیو ئابورییەکانی، بەڵکە قسەکردنە لەسەر تەواوی کایەو پێکهاتە کۆمەلاّیەتیو کولتوریو ئاینیو سیاسیو هۆشیارییەکانی، ڕاڤەگەلێکە بۆ لێکدانەوەو تاوتوێکردنی ئەو ئاستە ژیارییە دابڕاوە کە کەم تازۆر قسەی لەسەر ناکرێو ڕاگوزەر بەلایدا تێدەپەڕینو کەمترین هەڵوێستەی ڕاڤەکردنی کایەو پێکهاتە نوێیەکانی وەردەگرین، کۆمەڵگای عێراقی کۆمەڵگایەك نییە بە تەنها لەپەراوێزی دنیادا، یان لە پەراوێزی تازەگەریو جیهانگیریو سەردەمی نوێدا، بەڵکە کۆمەڵگایەکە کەوتۆتە بوحرانی سەرسامییەکی گەورەوە لەبەردەم کولتوری داخراوی نەوەکانی پێشووی ئاستە ژیارییە سەرەتاییەکەی خۆیو کولتوری کراوەی ئەو ئاستە ژیارییە جیهانییەی هەنووکەوە.

هاوکات لەم سەردەمەدا ئەنترۆپولۆژیای هاوچەرخو کۆمەڵناسی نوێ بایەخدەدات بە تاك لە ئاستە ژیاریو کولتوریو هاوچەرخەکەیدا، لەبەرئەوەی تاك بەرلە کۆمەڵگە دەکەوێتە ژێر کاریگەری ناوەندو کایەو پێکهاتە شارستانیو مۆدێرنو ڕوانینو باوەڕە جیاجیاکانەوە، لەبەرئەوە گرنگیدان بەتاکەکەس وەك هەبوویەکی شارستانی گرنگیدانە بە تەواوی کۆمەڵگە، دورخستنەوەی ڕوانینی دەسەڵاتی مەزهەبی لەناوەندەکانی گەشەپێداتنی شارستانی لە رووی تیۆریو کولتوریو کردارییەوە بەشێوەیەك لەشێوەکان دوورخستنەوەی کۆنخوازیو نەریتخوازییە لە ژیانی مۆدێرنو ئەو ئاستە ژیارییەی کە مرۆڤایەتی پیادا تێپەردەبێت.

هاوکات ڕۆشنبیر نابێت دەستبەرداری ئەو جیهانبینییەی خۆی بێتو ڕازیبێت بەقەدەرەکان، وەك ڕامین جەهانبەگلو دەڵێت" "ڕۆشنبیر کەسێکە خۆی بەدوور دەگرێت لەبیروباوەڕە دۆگماکان".

بەشی ناوخۆیی قازی محەمەد لەنێوان ڕێپێوان و گرفتی خوێندکاراندا

ئامادەکردنی: ئاکۆ دوکانی

دەستەی پەیمانگا تەکنیکیەکان کە لەساڵی (٢٠٠٠) بەدواوە ئەم بینایەی لەزانکۆی سلێمانی وەرگرتووەو بۆ خوێندکارانی خۆی دابین کردووە بەمە خزمەتێکی بەرچاوی بەخوێندکارانی دەرەوەی شار کردووە.

سەرەڕای دابین کردنی هەندێ پێداویستی بەڵام ئەم بەشە ناوخۆییە کەموکوڕی‌یەکی زۆری هەیە کەجێی تێڕامانو قسەو باسە لەسەری و پێویستە دەستەی پەیمانگا بەجدی بەدەم ئەم گرفتەوە بچێت. بۆ ئەم باسە پێمان باش بوو خوێندکارانی بەشە ناوخۆییەکە خۆیان گوزارشت لەگرفتو کەموکوڕی‌یەکانیان بکەن.

فەرەیدون ئەحمەد/ لەبەشی ڕۆژنامەنووسی دەڵێت: ئەم بەشە ناوخۆییە کەساڵانە زیاتر لە (٨٠) خوێندکار لەخۆدەگرێ، هەر لەسەرەتای ساڵەوە تا کۆتایی ساڵ بەدەست چەندین گرفتەوە دەناڵێنن.

ئێمە سوپاسی دەستە دەکەین کەبینایان بۆ گرتووینو کرێی ئاوو کارەباو خانوو نادەین، بەڵام لەگەڵ ئەوەشدا هەر لەیەکەم ڕۆژی دەوامەوە بەدەست بێ ئاوییەوە دەناڵێنین، لەسەرەتاوە تاکەشو هەوا فێنکە بەیانیان بەخاولیو سابونەوە دەچین لەمزگەوتی (قەرە چێوار) یان سەرۆکایەتی زانکۆ دەموچاومان دەشۆینو ئێوارانیش قاپو کەلوپەلی نان خواردن لەباخی گشتی دەشۆینو هەندێ جاریش هەر لەوێ سەرمان دەشۆین، بەڵام لەزستاندا دەچین بەجلیکان ئاو لەسەرۆکایەتی زانکۆ دەهێنین بۆ قاپ شۆرین، بۆ سەر شۆڕینیش دەبێ بەغاز یان عەلادین ئاو گەرم بکەین، چونکە لەگەڵ ئەوەی کە ئاومان نییەو زۆر کەمەو بەش ناکات تەنانەت بۆیلەریشمان نی‌یە بۆ خۆرشۆرینیش ئەبێ بچینە حەمامەکانی بازاڕ یان هەفتانە بچینەوە بۆ ماڵ.

بەڕاستی خۆمان بەمەغدور دەزانین لەئاست بەشە ناوخۆیی‌یەکانی زانکۆدا چونکە ئەوان نەوەك ئاوی سارد بەڵکو لەئاوی گەرمیش پەکیان ناکەوێت بێجگە لەوەی کەهەموو پێداویستی‌یەکی ژیانی مۆدێرنو ڕەفاهیەتیان هەیە، سەقفی ژوورەکەی ئێمە دڵۆپە دەکات چونکە حەمامەکانی قاتی سەرەوەمان گیراوەو ئاوەکەی دەچێتە درزی کۆنکرێتەکەوە، بەڵام سەقفی داخلیەکانی زانکۆ هەموویان تەپەدۆرن، زۆر سەیرە کارەبای سەرۆکایەتی زانکۆ شەوانە بەردەوام هەیەو بەبێ ئەوەی جگە لەپاسەوانێك کەسی تری تیا بێت، بەیانیانیش لەحەوشەی سەرۆکایەتی زانکۆو باخی گشتی‌دا فوارە بەئاو دەکرێتو ئێمەش بۆ چۆڕێ ئاو دەچین بەئاسماندا، بەڕاستی وەزارەتی خوێندنی باڵا بۆ زانکۆ دامەزراوەو تەنها خزمەت بەئەوان دەکات.

مەریوان عەلی/ نوێنەری خوێندکارەکانی بەشە ناوخۆییەکە وتی: من هیوادارم هیچی‌تر راگرایەتی پەیمانگاو بەرپرسەکانی حکومەت گلەییان لێ نەکەنو بەگێرەشێوێن ناوزەدمان نەکەن، چونکە هەموو مرۆڤێك کاتێك هەستی بەوە کرد مافە سەرەتاییەکانی ژیانی دابین نەکراوەو لێپرسراوەکەی بەدەم گرفتەکەیەوە نایەت ئەوکات هەمووجموجۆڵێك دەکات.

ئێمە کە لەپارەوە دوسێ‌جار خۆپیشاندانمان کردووە لەبەرئەوە بووە کە دەستەو لێپرسراوانی زۆرمان پێ دەدەنو دواتریش هیچ شتێکمان بۆ ناکەن.

ئەیوب حەمە غەریب/ لێپرسراوی کۆمەڵەی خوێندکاران لەپەیمانگای تەکنیکی سلێمانی لەوەڵامی پرسیارێکماندا کەبۆچی کۆمەڵەی بەشە ناوخۆیی‌یەکە وتی: من چوار ساڵە لەم پرسگەیەم ئەم گرفتی بێ ئاوی‌و بێ کارەبایی‌یە چارەسەر نەکراوە، ئاوی گەرم نەبووە، نەوت بەگوێرەی پێویست نەبووە، داخلی‌یەکە خۆی زۆر وێرانە.

بەشی ناوخۆیی قازی محەمەد

حکومەت بەدەم گرفتەکانمانەوە نەهاتوون، تەنانەت ئەو بەڵێنانەی پێشیان دەدایین جێبەجێ نەدەکرانو تائێستاش جێ بەجێ نەکراون، ساڵی پار دوبەڕادەو هەندێ کورسی‌و موبەریدەیان بۆ هێنایین، بەڵام ئێمە کێشە سەرەکیەکانمان چارەسەر نەکراون، بەڕاستی بێ ئاوی‌و بێ کارەبایی ژیانی لەق کردوین.

نازانم ئەم جیاوازیەی گەورەیە بۆچی لەنێوان ئێمەو خوێندکارانی زانکۆدا دەکرێ؟! ئەم فەرامۆش کردنە زۆرە بۆ؟! لەدواین جاری خۆپیشاندانەکەشمان کاك سەرکەوتی ئاسایش ئێمەی نارد بۆلای قایمقامی سلێمانی‌و ئەویش بۆلای کاك شێرکۆ، بەڕێوەبەری ئاگر کوژێنەوە بۆ دابین کردنی ئاوی پێویست کە بەدوو ڕۆژ جارێك ئاومان بۆ بێنن، ئەمە کەدواین بەڵێن بوو بۆ ئاو بەڵام هیچ ئاسەوارێکی نەبوو.

ڕێکخراوە حزبیەکانیش تەنها لەکاتی نزیك بوونەوەی هەڵبژاردنەکاندا دێن کۆمەڵێ بەڵێنی خوێندکاران لەکاتی نزیك بوونەوەی هەڵبژاردنەکاندا سەردانی بەشە ناوخۆیی‌یەکان دەکاتو بەڵێنیان پێ دەدات، دواتر کە هەڵبژاردن تەواو دەبێت پشت گوێیان دەخات؟ وتی: ڕاستە هەموو ڕێکخراوە حزبیەکان لەسەروبەری هەڵبژاردنی خوێندکاراندا بەگوفتار بەدەم خوێندکارانەوە دەچنو دواتریش هیچیان دیار نابێت، ئەمە دیاردەیەکی زۆر ڕۆتینە، خۆزگە ڕێکخراوەکان لەگەڵ بەڵێنەکانیاندا ڕاستگۆبوونایە، بەڵام ئێمە توانیومانە زۆرێك لەو بەڵێنانەی کەداومانە جێبەجێیان بکەین بەڵام هەمووشی نا.

هەروەها لەسەر داوای کۆمەڵەی خوێندکاران حکومەتی هەرێم بڕی دە هەزار دۆلاری تەرخان کردووە بۆ بەشە ناوخۆیی‌یەکانی پەیمانگا تەکنیکیەکانی هەرێمی کوردستان بۆ ئەم ساڵی خوێندن.

مام مەجید ڕەزا/ کەپاسەوانە لەپرسگەی پێم وایە ئەم شوێنە لەبەرئەوەی ناوچەیەکی پیشەسازی‌یەو دوورە لە خەڵكو ماڵەکان بۆیە حکومەت گرنگی بەئاوو کارەباکەی نادات، هیوادارم حکومەت بەتایبەت ئاوو کارەبای بۆ دابین بکات.

دواتر چوینە لای مامۆستا (**حەکیم عوسمان**) لێپرسراوی بەشە ناوخۆیی‌کە وتی: من هەموو کات گرفتی خوێندکارەکانم بەراگرایەتی پەیمانگا گەیاندووەو زۆرێکیش لەو گرفتانەمان چارەسەر کردووە وەکو دابین کردنی قەرەوێڵەو بەتانی‌و سەرینو دابین کردنی نەوتو هەندێ کەلوپەلی تریش بەڵام لەبەرئەوەی بینایەکە مولْکی پەیمانگا نی‌یە ئەوان ئامادە نین هیچ پارەیەکی تیا سەرف بکەن.

سەبارەت بەئاوو کارەباش کەئێستا کێشەی سەرەکی بەشەکەیە، پێش دوو ساڵ زۆرباش بوو کارەبای بەردەوام، ئاوی بەردەوام بەتەنکەر دەهات، ئەوکات خوێندکارەکان خۆیان وتیان ئێمە کارەبای فوول مان دەوێت نەوەك فیوز ئەگەر کەمیش بێت با بەفولی بێت. بۆیە ئێستا کەم بۆتەوە، ئێمە بە بەردەوامی لەهەوڵی چارەسەرکردنداین، ئەو گرفتانەشی کەچارەسەر نەکراون من گەیاندوومە بەڵام نازانم بۆچی چارەسەر نەکراون. لەگەڵ ئەوەشدا خوێندکارەکان زۆریان کەمتەرخەمنو ئاوی زیاد سەرف دەکەنو دڵسۆزنین بۆ بەشەکەیان.

دواتر ئەم بەشە ناوخۆیی‌یە زۆر کۆن بووەو تەندروست نی‌یەو شوێنەکەشی گونجاو نی‌یە بۆ خوێندنو مانەوەی خوێندکاران، پێم وایە ئەم ساڵ ئاخر ساڵی داخلی دەبێت چونکە داخلی تازە هەر لای پەیمانگا دروست دەکرێت.

لەدواین جاردا چووینە لای **مامۆستا (بورهان ڕەفیق)** ڕاگری پەیمانگای تەکنیکی سلێمانی وتی: ڕاستە بەشی ناوخۆیی کوڕانی قازی محەمەد گرفتی هەیە. بەڵام ڕاستیەك هەیە کە ئەو بەشە نەشوێنەکەی نەبینایەکەی بەکەڵکی بەشی ناوخۆیی نایەت، سەردەمانێك بەکەڵك دەهات بەڵام لەم ڕۆژگاری ئێستادا بەکەڵك نایەت، چونکە زۆر کۆنە. ئێمە سەردەمانێك پەیمانگاکەمان خوێندکاری کەم بوو، لەهەمان کاتدا خوێندکاری بەشە ناوخۆیی‌یەکانیشمان هەر کەم بوو.

کێشەی بەشی ناوخۆیمان نەبوو بەڵام ئێستا بەهۆی زۆری خوێندکارەوە گرفتمان زۆر بووە.

ئێمە بەردەوام لەهەوڵی چارەسەرکردنی گرفتی بەشە ناوخۆییەکانداین، بۆ دابین کردنی ئاو نوسرامان بۆ بەڕێوەبەرایەتی ئاو ناردووە کەیارمەتیان بکەن، ئەوەی لەدەسەڵاتی ئێمەدا بێت کردوومانەو بۆیان دەکەین، کێشەی ئاو هەر ئەوان نین کەهەیان بێت بەڵکو هەموو شاری سلێمانی ئەم کێشەیەی هەیە.

بڕیارە کاك (**سەربەست عوسمان**) لێپرسراوی ئاو ڕۆژانە ئاویان بۆ بنێرێت.

هەر شتێکیش بۆ داخلیەکان بێت ئێمە بەیەکسانی دابەشیان دەکەین، بەڵام خوێندکارەکانیش خۆیان کەمتەرخەمنو ئاوی زۆر سەرف دەکەنو پارێزگاری لەکەلوپەلەکانی حکومەت ناکەن.

لەگەڵ ئەوەشدا ئێمە پێنج بینای ترمان گرتووە بۆ خوێندکاران، بەڵام هەندێکیان دەڵێن ئێمە ناچینە ژێر زەمینەوە لەکاتێدا ژێر زەمین نی‌یەو قاتی ئەرزی‌یە ئێمە ئەوەی لەدەسەڵاتماندا بێت کردوومانە من چی بکەم کەئەوان نەچنە ئەو بەشانە. حەزیش دەکەم پاكو خاوێنی بەشەکەیان ڕابگرنو گرنگی بەکەلو پەلەکان بدەنو پارێزگاریان لێ بکەنو ئاو بەفیڕۆ نەدەن. هەوڵیش مان داوە زۆپایان بۆ دابین بکەین کەبڕیارە بۆیان بێت.

ئێمە دەبێ هەموومان هاوکاری یەکتر بکەین و ڕەچاوی یەکتر بکەین، حکومەتی هەرێمی کوردستان خزمەتی زۆری خوێندکارانی کردووە لەم ناوچەیەدا.

لایەنە کوردیەکان چۆن بەشداری هەڵبژاردنە گشتیەکەی عێراق بکەن؟

ئا/ ژینۆ عەبدوڵڵا

پێکهێنانی لیستی هاوپەیمانیەتی هاوبەشی لایەنە کوردستانیو عێراقیەکان بۆ هەڵبژاردنە گشتیەکەی عێراق لەڕۆژی ٣٠ کانونی دووەمی ساڵی داهاتوودا لەدوای کۆبونەوەکەی هاوینەهەواری دوکان، لێکدانەوەی جیاجیای لەسەر تاکی کۆمەڵانی خەڵکی کوردستان دروستکردووە، لەسۆنگەی دوو ڕای جیاوازو دژ بەیەك کەئاخۆ کورد قورسایی خۆی لەکوێدا دەبینێتەوە، بەهاوپەیمانیەتی لەگەڵ لایەنی عەرەبی سوننە؟ یان شیعە؟ یاخود بەتەنها وەك لایەنێكو بەتەنها بەهاوبەشی پارتو لایەنە کوردیەکانبەشداری بکات، لەنێو ئەو دوو بۆچوونەدا ڕایەکی تر هەیە کەخۆی لەکاندیدکردنی ئەو کەسانەدا دەبینێتەوە کەخۆیان دەپاڵێون بۆ ئەندامێتی پەرلەمانی عێراق، بەو واتایەی تاچەند ئەکادیمی‌و پسپۆڕبنو بتوانن داکۆکی لەمافە ڕەواکانی گەلی کورد بکەن، ئەوە گرنگە نەك هاوپەیمانێتی چونکە بەگوێرەی ئەو چەند لێدوانەی (**چاودێر**) لەهاوڵاتیانی وەرگرتووە، قورسایی مافی گەلی کورد پەیوەستە بەو کەسانەی دەبنە ئەندام پەرلەمانی عێراق چونکە ئەوان دەبنە نوێنەری ڕاستەقینەی میللەتەکەمان لەدەسەڵاتی ناوەند دا.

لەکاتێکدا ئەم پرسیارەمان ئاراستەی هونەرمەند (**زاهیر صدیق**) کرد، ئاماژەی بەهۆکاری دروستبوونی هاوپەیمانێتی کردو گەڕاندیەوە بۆ لایەنە مێژوویەکەی پێکهاتەی سیاسی‌و جوگرافی عێراقو ووتی (لەدوای جەنگی جیهانی یەکەمو لەپێناو بەرژەوەندیە گەورەکانی وولاتە براوەکانی جەنگ، نەخشەی عێراقی ئەمڕۆ بەم چەشنە ئاڵۆزەی دەیبینین، دروستبووە)، زاهیر صدیق وای دەبینێ وولاتێکی فرە نەتەوەو فرە ئایین کە چەندین کێشەو ململانێی تێدایەو بەو پێکهاتە مۆزایکیەی هەتا ئێستا دەستورێکی بەرێوەچوونی وای بەخۆیەوە نەبینیوە کەسەرجەم پێکهاتەو نەتەوەو تایەفەکانی عێراق مافەکانیان پارێزراو بێت، لەکاتی خۆیدا شیعەکانی عێراق (٥٥٪)ی ڕێژەی دانیشتوانی عێراقیان پێکدەهێناو کوردو عەرەبی سوننە بەشەکەی تریان پێکدەهێنا، کورد کرا بەقوربانی مەسەلەیەکی مەزهەبی‌و لەتای تەرازوودا پارسەنگی شیعەکانی پێکراو دەسەڵاتی ٨٤ ساڵەی فەرمانڕەوایی عێراق کەهەر عەرەبی سوننە بوو، گورزی گەورە لەکورد دراوەو شیعەکانیش بەهەمان شێوە دووچاری چەندین چەوساندنەوەی گەورە بوون.

زاهیری هونەرمەند ئاماژە بەوە دەدات ئێمە بمانەوێ‌و نەمانەوێ وەك نەتەوە لەتەك عەبەرە سوننەکاندا کراینە پارسەنگی شیعەکانو ئەمڕۆ گەر بەیەك لیستی هاوپەیمانیەتی خۆمان کاندید بکەین بۆ ئەو هەڵبژاردنە چاوەڕوان کراوە، ئەوە تەنها لەبەرئەو هاوکێشەیەیە کەرەگو ڕیشەی مێژوویی هەیەو بەبروای من لیستی هاوپەیمانیەتی لایەنە کوردیەکان گرەوێکی مێژوویی دەباتەوە کاتێك کەلەرەشنووسی دەستووری هەمیشەیی عێراقدا بتوانن سنورو مافو داواکاریەکان بەڕوونی بچەسپێنن.

زاهیر صدیق تەئکید دەکاتەوە کەپێویستە کورد وەك نەتەوە لەعێراقی ئایندەدا، دەبێت بەرژەوەندیەکانی خۆی بەدەست بهێنێ، ئەو فیدراڵیەی کەبانگەشەی بۆ دەکەین دەبێت لەگەڵ ویستو بەرژەوەندیەکانی ئێمەدا بێتوەك نەتەوەو بەدوور بێت لەهەندێ دروشمی خەیاڵی کەئەمڕۆ وەك نەتەوە مەحاڵە سەرکەوتوو بێت.

(**پێشرەو کمال**)ی ئەندازیار، ڕۆشنایی دەخاتە سەر ئەو ڕاستیەی کەئەم هەڵبژاردنە گشتیە بۆ بەدەستهێنانی (٢٧٥) کورسی پەرلەمانو ئەوەی پێویستە ئاماژەی پێبدەم، لیستی لایەنە کوردیەکانە کەئاخۆ لەگەڵ چ لایەنێکی عێراقیدا هاوپەیمانیەتی دەبەستێت؟ ئایا ئەو لایەنەی کورد هاوپەیمانیەتی لەگەڵدا دەبەستێت، خاوەنی بنکەو جەماوەرێکی وان کەشیاوی ئەو هاوپەیمانیەتیە بێت. یاخود ئەوان خۆیان هەڵواسیوە بەئێمەدا بۆ بەدەستهێنانی کورسی لەسەر حسابی کورد.

ئەندازیار (**پێشرەو**)، لیستی کوردی بەتەنها زۆر پێباشترە لەهەموو لیستەکانی تر چونکە گەربەشێوەی واقعی بڕوانینە کێشەکە کەئەو هێزو لایەنە عەرەبیانەی کەبەرووکەش هاوسۆزن لەگەڵ کێشەی کورددا، خاوەنی بنکەیەکی جەماوەری بەرفراوان نینو لەلایەکی ترەوە بۆ ئەوەی ڕێژەو قەبارەی ڕاستەقینەی کورد بزانین، لیستی کورد بەتەنها باشترە.

(**سەروەر کریم**) لەدوا قۆناغی کۆلیژی زانستە مرۆڤایەتیەکان، لیستی هاوپەیمانیەتی لەگەڵ لایەنە عێراقیەکاندا بەو مەرجە بەباش دەزانێ کەپێشتر لایەنی کوردی پرۆژەی خۆی پێشکەش بەو لایەنانە بکاتو ڕێکەوتننامە هەبێت لەنێوانیاندا بۆ نمونە ئەو وەزارەتانە چین کەلەکابینەی داهاتوودا دەدرێن بەکورد، چەند کورسی پەرلمان بۆ کورد مسۆگەر دەکرێت.. هتد، بەشێوەیەکی گشتی ئێمە لەعێراقدا دەژین، بۆیە پێویستە هاوپەیمانیەتی لەگەڵ عەرەبدا بکەین.

(**ڤان جمال**)ی فەرمانبەر دەڵێ: ئەوەندەی هەڵبژاردنی ئەو کەسانە گرنگە بۆ بوون بەئەندام پەرلەمان لەرووی پسپۆڕی‌و شارەزایی‌و لێهاتووییانەوە، ئەوەندە گرنگ نییە کەهاوپەیمانیەتی بکەین، چونکە من دەترسم ئەو کەسانەی لایەنی کوردی دەیانپاڵێوێت بۆ پەرلەمانی داهاتووی عێراق، لەسەر بنەمای حیزبایەتی‌و خزمایەتی‌و مەحسوبیەت بێتو نەتوانن بەفەرمانی حیزبو لایەنەکانیان نەبێت، هیچ قسەیەك بکەن.

تائێستا تێناگەم هاوپەیمانیەتی‌لەگەڵ کێ‌و چ لایەنێك بکرێت، چونکە ڕاگەیاندنی کوردی بەداخەوە هیچمان بۆ ڕوون ناکاتەوە، ئەمە ووتەی (**حاجی محمد**)ی دوکاندار بوو، ئەو دوکاندارە هێما بۆ ئەوە دەکات کەئەگەر کار وابڕوات کەهیچ شتێکمان بۆ ڕوون نەکرێتەوە، بەلای ئێمەوە ئەوەندە گرنگ نییە چی لەداهاتووی وولاتەکەماندا ڕوودەدات.

لەو چەند لێدوانەی ئەو کەسانەی بۆمان دووان، دەگەینە ئەو ڕاستیەی، هاوپەیمانیەتی کاتێك سەرکەوتوو دەبێت لەگەڵ لایەنی عەرەبی پێشتر ڕێکەوتننامە هەبێت لەنێوان هەردوولاداو کۆمەڵانی خەڵکی کوردستانیش پێشتر لەئامانجەکانی ئاگاداربکرێنەوە، پرسیان پێبکرێت، ئەگەر بەیەك لیستیش بەشداری هەڵبژاردنە گشتیەکەمان کرد، بەهەمان شێوە بەرنامەو هۆکارەکەی بۆ گەلی کوردستان ڕوون بکرێتەوە.

گرفتەکانی ڕۆژنامەنووسیی

ئا/ دڵسۆ کەریم - ئارەزوو محەمەد

بەشی ڕۆژنامەنووسی پەیمانگای تەکنیکی سلێمانی کە وەك **ڕەفیق ساڵح** سەرۆکی بەشەکە دەڵێ: "یەکەم جارە لەناو خوێندنی تەکنیکی‌دا بەشی ڕۆژنامەنووسی بکرێتەوە و دوای بینینی چەند خولێك لەلایەن فێرخوازو ئارەزوو مەندانی بواری ڕاگەیاندن بەشی ڕۆژنامەنووسی لە (١٩٩٩/١٢/٢٥) دا کرایەوە، هەروەك م. **ڕەفیق** دەڵێ: "بەپێی بەرنامەیەکی چڕوپڕ کە سوود وەرگیراوە لەکۆلێجی ڕاگەیاندنی بەغدادو وڵاتانی دراوسێ ماوەی چوار کۆرس بۆ ئەم بەشە دانراوە.

پەیمانگای حکومەتی هەرێمی کوردستاندا کاردەکەن، هەروەها (**بورهان ڕەفیق**) کە ڕاگری پەیمانگای تەکنیکی سلێمانی‌یە بەشێکی زۆری گرفتەکانی گێڕایەوە بۆ نەبوونی شوێنی وانە وتنەوە لەپەیمانگادا کەسێ بەرامبەری ژمارەی ئاسای خوێندکارانی تێدا کۆکراوەتەوەو ئاماژەی دا بەوەی کە بینایەك مولْکی پەیمانگایەو لەقالاوەیە (کە یەکێکە لەگەڕەکەکانی شاری سلێمانی) کە کۆمەڵێ ماڵی ئاوارەی تێدایەو چەند جارێك داوای گەڕانەوەمان کردووە بەڵام تا ئێستا هەروەك خۆی ماوەتەوە.

ئەگەرچی وەك سەرۆکی بەش دەڵێ: پێشکەوتنی بەخۆوە دیوە بەڵام تا ئێستا بەپێی خواستی ئێمە نی‌یە ئەوەش بەهۆی چەند گیروگرفتێ کە لەنەبوونی مامۆستاو شوێنی وانە خوێندن پراکتیزەکردنی ماددە تیۆری‌یەکانو نەبوونی هۆڵی کتێبخانە وایکردووە کە ئەو ئامانجانەی ئێمە ویستومانە وەك پێویست نەیەتە دی.

بەشی ڕۆژنامەنووسی کە تا ئێستا چوار خولی خوێندکاری تێپەڕاندووە کە زیاتر لە (١٠٠) خوێندکار بڕوانامەی دەرچوونیان پێ بەخشراوە لەم بەشەدا کە وەك **ڕەفیق ساڵح** دەڵێ ئێستا هەندێکیان لەدامو دەزگاکانی ڕاگەیاندنی

گرفتێکی دیکەی سەرۆکی بەشی ڕۆژنامەنووسی کردنەوەی بەشێکی نوێیە لەپەیمانگاکە بەبەشی کتێبخانە ناسراوەو ئەو بەرپرسیارێتی گرتۆتە ئەستۆ، باس لەنەبوونی مامۆستای دامەزراوی تایبەت بە بەشی ڕۆژنامەنووسی کرد وەك گرفتێك، هەروەها **ڕەفیق ساڵح** دابین نەکردنی پێداویستی‌یەکانی وەك (کۆمپیوتەرو T.V و کامێرای ڤیدیۆو فۆتۆگراف..) ی گێڕایەوە بۆ بوونی ڕۆتین، کەچی بورهان ڕەفیق ئەوەی ڕەتکردەوەو وتی: هەموو شتێکمان دابین کردووە بۆ بەشەکەو ئێمە بەپێی ڕێنمایی‌یەکانی وەزارەتی چاودێری دارایی‌و ئابووریمان کارمان کردووە.

لەئەنجامی بەدواداچونێکی (چاودێر) سەبارەت بەکێشەی گەڕەکی شێخان..

دەزگا پەیوەندیدارەکان بڕیاری چارەسەرکردنیاندا

بەدواداچوونی / محەمەد رەزا

***خۆشبەختانە:**
دەزگـــا پەیوەندیـــدارەکان بڕیـــاری چارەسەرکردنیان بۆدا.. لەئایندەیەکی نزیکدا.

گەڕەکی شێخانی پشت سەرا، بەیەکێك لەگەڕەکە دێرینەکانی شاری سلێمانی مەزەنە دەکرێتو زۆربەی دانیشتوانەکەی لەخەڵکی هەژارو کەمدەست پێکهاتووە، بەڵام ئەوەی جێگای سەرنجە ئەم گەڕەکە لەڕووی خزمەتگوزارییەوە شتێکی ئەوتۆی بۆ نەکراوەو ئەوەشی بۆی کرابێت خزمەتێکی ئەوتۆ نیە کەجێگای خۆشحاڵی دانیشتوانەکەی بێت، سەرباری ئەوەش چەندین کێشەو گرفتی جۆراوجۆرو نابەجێ، لەم گەڕەکەدا سەری هەڵداوەو ناخی دانیشتوانی ئەم گەڕەکە هەژارنشینەی هەژاندووە، کەخۆیان گۆتەنی دیارە هەژارنشینن، بۆیە قسەو پێشنیارو بۆچوونەکانیان لەلایەن دەزگا پەیوەندیدارەکانەوە.. وەك پێویست بەهەند وەرناگیرێتو رۆژ لەدوای رۆژ کێشەکانیان لەبری ئەوەی بەرەو چارەسەرکردن بچێت.. بەڵکو بەپێچەوانەوە، رو لەزیادبوونە، هەفتەنامەی (**چاودێر**) بەچاکی زانی بۆ خستنەڕووی کێشەکانیان، سەردانیان بکاتو مەیدانی لەوبارەیەوە ریپۆرتاژێك بکاتە هەوێنی حەزو خۆزگە زەوتکراوەکانیان کەبەڕاستی ئەوە دەهێنێت کەقسەو باسی لەسەر بکرێت.., دەبا هەموو پێکەوە ئەم ریپۆرتاژە بخوێنینەوە.

(نازانم لەکوێوە دەست پێ بکەم)

ئێمە لەم گەشتە رۆژنامەوانیەدا سەرەتا کەداخڵی ئەم گەڕەکە بووین بەناو کۆمەڵە ئۆتۆمبێلێکی جۆربەجۆری زۆردا ڕێمان کرد، کەوەك تەنافی جاڵجاڵۆکە بەدرێژایی ئەم گەڕەکەی تەنیبوو، پاشان بۆنوبەرامەی ناخۆشی ئەو حاویەیەی کەشارەوانی سلێمانی لەناو ماڵانی ئەو گەڕەکەدا قوتی کردبۆوە شانۆگەرییەکی پڕ لەئەندێشەی ئەو دەڤەرەی کرد بۆ دیاری بەسەربردنی ژیانێکی ناخۆشو پڕ مەینەتی ئەو خەڵکە هەژارو بێ دەسەڵاتە، لەگەڵ هەموو ئەو دیاردە دزێوانەشدا، ئێمە هەر وامان پێ باش بوو خەڵکی لەزاری خۆیانەوە باس لەکێشەکانیان بکەنو، پاشان مەعاناتو هەستی ناسکی ئەوان بکەینە هەوێنی ریپۆرتاژەکەمان هەربۆیە سەرەتا بەڕێزێك لەدانیشتوانی ئەو گەڕەکە بەناوی (**مامۆستا زۆراب کاکە رەش**) بۆمان دواو گوتی:

—مەخابن ئەم گەڕەکەی ئێمە پڕیەتی لەکێشەو دنیامان لێ ئاگادارکردۆتەوە، تاکو ئێستا کەس هیچ حسابێکی بۆ نەکردوینو، وەك ئەوەی ئێمە نەکورد بینو نە لەم شارەدا ژیان بگوزەرێنین، سوپاسی رۆژنامەکەتان ئەکەین کە هاتون کێشەکانمان بخەنە بەر دیدی لێپرسراوان، بەڵام من نازانم لەکوێوە دەست پێ بکەم، ئەوەتا بەچاوی خۆتان ئەبینن چۆن بەدەیان ئۆتۆمۆبێل لەم کۆڵانەدا وەك ئەوەی لەماڵەکانی خۆیاندا دانرابێت، هەمووی خێمەی پیادراوەو

رزگار ئەحمەد

خاوەنەکانیان دور لەهەموو یاسایەکی شارستانی لەبەردەمی ئەو ماڵانەدا جێیان هێشتونو زۆربەیان ئێوارانێکی درەنگ وەخت دێنەوە بۆی، خۆ ئەگەر پێشیان بڵێین جێی مەهێڵن دەبێت شەڕیان لەگەڵدا بکەین، بەتایبەتی ئەو گەڕاجەی نزیك نەقلیاتی گۆیژە لەدەرەوەو ناوەوەی گەڕاجەکەی ئۆتۆمۆبێلێکی زۆر ریز دەکاتو پارەیان لێ وەردەگرێت تەنانەت ئەو زەویەی کە لەبەرامبەر گەڕاجەکەیدایە، ئەگەرچی مولکی شارەوانیە ئەویش پڕ لەئۆتۆمۆبێل دەکاتو پارەیان لێ وەردەگرێ نازانم ئەمە چ یاسایەکە، کێشەی حاویەکە لەولاوە بوەستێت کەهاوینی پار هەمووومانی توشی بێتاقەتی و نەخۆشی کرد، ئەگەر کێشەی دروستکردنی زێرابی گەڕەکەکە باس بکەین سەیرو سەمەرەیە چونکە هیچ بنەمایەکی یاسایی تیا بەدینەدەکراو بەڵێندەر

دروستی کردبۆمان جگە لەوەی کۆنکرێتەکەی زۆر تەنکە هەر ماڵەش خۆی بۆری بەردەم ماڵەکەی خۆی کڕیو چاکی کرد، لەگەڵ ئەوەشدا شۆفڵ هەمووی شکاندو دیسانەوە خۆمان چاکمانکردەوە، ئەوەی لەهەموو ئەمانەش گرنگتر بوو، ئەو ئەندازیارەی شارەوانی کەئیشەکەی لەهەموو ئەمانەش گرنگتربوو، ئەو ئەندازیارەی شارەوانی کەئیشەکەی لەو بەڵێندەرە وەرگرت لەکاتی تەواوبوندا نقەی لێوە نەهات لەگەڵ ئەو هەموو کەمکوڕییە زۆرەدا، جا نازانم ئەم دیزەبەدەرخۆنەیە بۆ؟.

نازانین پەنا بۆ کوێ ببەین؟

*دواتر هاوڵاتی (**خالید عەلی محەمەد**) لەسەر کێشەیەکی تر دواو گوتی:

—لەنزیك مزگەوتەکەی ئەوقاف چەند بینایەکی گەورە دروست دەکرێت، رۆژانەو تاشەوگارێکی درەنگ گەلابەو ئەو ئۆتۆمبێلە گەورانەی خەباتەی چیمەنتۆن بەخێراییەکی لەڕادەبەدەر بەم گەڕەکەدا هاتوچۆ دەکەن، بێئەوەی هیچ حسابێك بۆ خەڵك بکەن، پاشان تاکو درەنگانێکی شەو سارەکانیان لەنزیك حاویەکە بەئیش پێکراوی رادەگرنو هەموانمان هەراسان بوینو خەو لەماڵومنداڵمان حەرام بووە، وامان

لێهاتووە بچین لەو دەشتە خێمە هەڵبدەین، باشترە لەوەی بەوجۆرە جاڕزیان کردووینو نازانین پەنا بۆ کێ ببەین، پاشان سەبارەت بەو حاویەیەی کەبەزۆر لەم گەڕەکەدا قوتیان کردۆتەوە، رۆژانە بەسەدان عەرەبانەی دەستی خۆڵو خاشاکی بۆ دەهێننو ئەوەندەی پڕ ئەکەن نیوەی لەڕێگا دەڕژێتو بەناچاری خەڵکی گەڕەك دەبێت کۆی بکاتەوە، چەند جار مراجەعەتی شارەوانیو بنکەی پۆلیسی شارەوانیمان کردووە سوودی نەبووەو دەسەڵاتدارێتی خۆیان سەپاندووە بەسەر خەڵکی هەژارو بێ پاڵپشتی ئەم گەڕەکەدا، تکامان وایە لێپرسراوان یاخود دەزگا پەیوەندیدارەکان بالایەکمان لێ بکەنەوەو کێشەکانمان بۆ چارەسەر بکەن، وامان لێهاتووە هەموو ئەهلی گەڕەك مزەکەرەیەك بەئیمزای هەموان بدەینە بەڕێز مام جەلال، دڵنیاشین بەڕێزی هەموو کێشەکانمان بۆ چارەسەر ئەکاتو ئاگاداریش نیە بەوجۆرە زوڵممان لێ دەکەنو حساب بۆ ماڵومناڵمان ناکەن.

گاڵتەیان بەمەسەلەکە دەهات..

*هەروەها زۆرێك لەو ماڵانەی کە لەدەوروبەری ئەو حاوییەدا گوزەران دەکەن بێزرای خۆیان دەردەبڕیو هەریەك بەجۆرێو گوزارشتی لێوە دەکرد، ژنێك لەناویاندا کەنەیدەویست ناوی خۆی ئاشکرا بکات:— گوتی کاکە بۆ حکومەت، مام جەلال، شارەوانی ئەم گەڕەکەی ئیهمال کردووە؟ بۆ لێمان ناپرسنەوە، گوناهتان دەگاتێ هەمومان لەگەرمای هاویندا توشی نەخۆشی بووینو منالەکانمان مردن، چ لێپرسراوێکی حیزبی یا حکومی قبولٚ دەکات حاویەیەکی ئاوا بۆگەن کەپیسی هەموو ناو بازاڕو ئەم دەوروبەری تیا بێتو نزیك بێت لەماڵو منالەکەیەوە، خۆ ئێمە

یەهودی نین، داوا دەکەین کێشەکانمان بۆ چارەسەر بکەن.

*ئیدی دەیان کێشەت بەرگوێ دەکەوت لەم گەڕەکەداو هەریەك بەجۆرێك باسی لەمعاناتو وەرزی خۆی دەکرد لەم گەڕەکەدا کەتاکو ئێستا کەسێك لایان لێ ناکاتەوەو دەچن بۆ لای هەر کەسێك گوێیان لێ ناگرێت، لەگەڵ ئەوەشدا لەم گەڕەکەدا چەند کەسێکیان دەستگیر کردووە بە بڕیاری شارەوانیو ئەویش تەنها لەبەرئەوەی داوایان کردووە مافیان بەزۆر زەوت نەکەن لەکاتێکدا هەموو هاوڵاتیەك مافی ئەوەی هەیە داکۆکی لەمافە رەواکانی خۆی بکاتو دەزگا پەیوەندیدارەکانیش بەگوێرەی توانا چارەسەری کێشەکانیان بکەن، نەوەکو مافەکانیان زەوت بکەنو بەزمانی تۆقاندنو زوڵم لێکردن یان دەستگیرکردن وەڵامیان بدەنەوە، کەئەمە پێچەوانەی بنەماکانی چەسپاندنی مافەکانی مرۆڤن، بەتایبەتی لەکوردستانی ئازاددا.

*دواتر ئێمە زۆر لەو برا شۆفێرانەشمان دواند کەئۆتۆمبێلەکانیان لەو گەڕەکەداو لەبەر ماڵەکاندا رادەگرن، بەڵام گاڵتەیان بەمەسەلەکە دەهاتو وەڵامی نێگەتیڤانەیان دەدایەوە، بۆیە ئێمەش دەنگی خۆمان دەخەینە پاڵ دەنگی دانیشتوانی ئەم گەڕەکەو داواکارین لەدەزگا پەیوەندیدارەکان بەتوندی بەگژیاندا بچینەوە چیتر نەیەڵن بەوشێوەیە (استغلالی) مافی هاوڵاتیان بکەن تەنانەت لەگەڕەکەکانو ماڵەکانی خۆشیاندا.

ژینگە پارێزەکان شەکەت بوون..

*لەلایەکی تریشەوە ئێمە بەچاکمانزانی هەندێك لایەنیتر کە لەو کێشەیەدا لەنزیکەوە ئاگادارن بدوێنین لەزاریانەوە کێشەکان ببیستین (**محەمەد مەجید**) کە یەکێکە لەو شۆفێرانەی شارەوانی سلێمانیو ئۆتۆمۆبێلی گوێزانەوەی حاویەی هەمان گەڕەکی پێیە لەو بارەیەوە بۆمان دواو گوتی:— بەڕاستی ئێمەش زۆر ماندوین بەدەست راوەستانی ئەو هەموو ئۆتۆمبێلە جۆراوجۆرانەوە کە لەم گەڕەکەداو لەبەردەمی ماڵەکاندا بەشێوەیەکی ناڕێکوپێك دەوەستنو بونەتە سەر ئێشە بۆ ئێمەشو خەڵکی گەڕەکەکەش، جاری وا هەیە من دەمەوێت خۆڵو خاشاکی ناو حاویەکە بگوزێمەوە، بەڵام ئەوەندە ئۆتۆمۆبێل لەچوار دەوریو ناو گەڕەکەکەدا وەستا وەزۆربەی جارەکان ئۆتۆمبێلەکەم جێ دەهێڵمو تا درەنگانێك بوارم بۆ نارەخسێت خۆڵەکە بار کەم پەرپشتی ئۆتۆمبێلەکەمو بیگوزێمەوە بۆ دەرەوەی شارو بەتاڵی بکەم" پێویستە ئەگەر ئەتوانن ئەم کێشەیە چارەسەر بکەن، ئەوا بەجدی هەوڵی بۆ بدەنو لایەنی پەیوەندیداری بێ ئاگادار بکەنەوە" هەروەها زۆرێك لەو دوکانداروچێشتخانەو شەربەتفرۆشو مریشك فرۆشانەش کە لەوبارەیەوە قسەمان لەگەڵدا کردن بێ گوناهی خۆیان پیشان دەداو دەیانگوت ئەگەر ئێمە خۆڵو خاشاکەکانمان نەهێنینو نەیکەینە ئەم حاویەیەوە بۆ کوێی ببەین، لەکاتێکدا ئەو قسانە لەڕاستیەوە دوورنو خۆ ئەتوانن سەرجەمیان ئەو خۆڵو خاشاکانەی

هەیانە لەهەلاگەی گەورەدا بەشێوەیەکی جوانو شارستانی خڕی بکەنەوەو سەری بەجوانی ببەستنو بەئۆتۆمۆبێلی خۆیان تەنانەت دوری بخەنەوە لەشار، بەڵام لەگەڵ هەموو ئەو کەمکوڕیانەشدا کەهەیە ئاستی رۆشنبیری هاووڵاتیان نەگەیشتۆتە ئەو رادەیەی کەهەر کەسێك لەلای خۆیەوە بەرپرسیار بێت بەمەبەستی جوانکردنو رازاندنەوەی شارە جوانەکەی خۆی، بۆیە بەئێستاشەوە ناو بازاڕو شوێنە گشتییەکان هەر کەشەو دادێتو دوکانەکانیان دادەخەن بەردەم دوکانو شەقامەکانوشوێنە گشتییەکان هەمووی بەپیسو پۆخڵی بەدیدەکرێتو ژینگە پارێزەکانیش شەکەت بوون هێندە خۆڵو خاشاکی هەلپەرستو گیرفان قوڵەکانی ناو بازاڕ پاك بکەنەوەو بیرێژن کەتەنیا بەرژەوەندی خۆیان لەبەرچاو دەگرن.

لایەنی پەیوەندیدار وەڵام دەدەنەوە..

*بەچاکمانزانی لایەنی پەیوەندیدار لەم کێشەیەدا بەسەر بکەینەوەو بەمەبەستی ئاگادارکردنی ئاسایشیش سەبارەت بەوەستانی ئەو هەموو ئۆتۆمۆبێلە سەردانی بەڕێوەبەری ئاسایشی سلێمانیمان کردو لەوێ بەڕێز **سەرکەوت حەسەن** بەڕێوەبەری ئاسایشی سلێمانی خۆشبەختانە بەجدی هات بەپیر داخوازی کێشەی هاوڵاتیانی ئەو گەڕەکەوە کە لەڕێگەی رۆژنامەکەمانەوە وروژاندبومان جگە لەوەی دڵی خۆش کردین بەوەی کە نەك تەنها لەو گەڕەکەدا بەڵکە لەسەرجەم شوێنە گشتییەکاندا توندوتۆڵی ئاسایشیان لەم شارەدا کۆنترۆڵ کردووەو هەمیشە لەهەوڵی ئەوەدان کەئاسایشی شارەکە بپارێزن لەوبارەیە ئیجرائاتی پێویستی بەئەنجام گەیاندو زۆرکاری یاسایی دیکەی گرتە بەر کەناکرێت لەم ریپۆرتاژەدا راشکاوانە باسی لێوە بکەین، ئێمە زۆر سوپاسی ئەو هاوکارییەی دەکەین پاشان سەردانی بەڕێوەبەری گشتی پۆلیسی هاتوچۆمان کردو لیوا (**عومەر حەسەن مەجید**) لەوبارەیەوە قسەی بۆ کردینو بۆ چارەسەری ئەو کێشەیە بۆ رۆژنامەکەمان دواو گوتی:—

—ئێمە لەگەڵ سەرجەم لێپێچینەوەیەکین کەبێتە خۆشگوزەرانی هاوڵاتیانو کەزۆر کەس بەناوی دیموکراسیو چاوپۆشیکردنەوە (استغلالی) ئازادی هاوڵاتیان دەکەن، تکاش لەهاوڵاتیان دەکەین ئەوانەی ماڵیان لەسەنتەری شارەوە نزیکە ئۆتۆمۆبیل بەکارنەهێننو شەقامەکان قەرەباڵغ نەکەن، یان ئەوەی کەزۆر نزیکە ئەتوانێت بەپێ هاتوچۆ بکات، ئێمە سەبارەت بەو کێشەیە کەرۆژانە هاوڵاتیانی گەڕەکی شێخان بەتەلەفون پەیوەندیمان پێوە ئەکەنو بێزاریان کردون بەو هەموو ئۆتۆمبێلە زۆرەی بەدرێژایی رۆژگار لەبەر ماڵەکانیان دادەنرێتو رێگای هاتوچۆی هاوڵاتیانیان زەوت کردووە، بۆیە کە ئێمە خۆمان بە بەرپرسیار ئەزانین سەبارەت بەرێکخستنی سیستمی هاتوچۆ بەگشتی لەهەموو شوێنەکاندا، کەئەویش دیسانەوە بۆ سەلامەتی گیانی هاوڵاتیانە، ئێمە لەڕێگەی رۆژنامەی (**چاودێر**)ەوە ئەو شۆفێرانە

ئاگادار ئەکەینەوە کەخەڵکی ئەو گەڕەکانە نارەحەت نەکەنو سەرپێچی لەیاساکانی هاتوچۆ نەکەن، چونکە لەپاش ماوەیەکی دیاریکراو پاش بڵاوکردنەوەی بانگەوازێك یان ئاگادارییەك لەلایەن کەناڵەکانی راگەیاندنەوە، ئەگەر ئەو شۆفێرانە بەردەوام بن لەسەر ئەو کارەیان لەو

لیوا/ عومەر حەسەن

گەڕەکەدا ناچار ئەبین بەسزادانی ئەو ئۆتۆمبیلانەی کەهەڵگری تابلۆی سلێمانیش بەغرامەکردنیان بەغرامەی ئاجلەکە ئەبێت بەدووقات، یان غرامەی فەوریان بۆ ئەکەین، ئەوانەشی کەتابلۆکانیان دەرەوەی هەرێمی کوردستانە ئۆتۆمبێلەکانیان ئەیانێرین بۆ گەراجی حجزو حجزیان ئەکەین.

*لەکۆتایی گەشتە رۆژنامەوانیەکەمانداو دوا گەشتمان بردە لای (**رزگار ئەحمەد حسێن**) لێپرسراوی بەشی خزمەتگوزاری شارەوانی بۆئەوەی بزانین ئەو چیمان بۆ ئەکات سەبارەت بەو حاویەیەی کەلەو گۆڕەکەدا دانراوەو بۆتە کێشەو گرفت بۆ هاووڵاتیانی گەڕەکە، لەوبارەیەوە پێی راگەیاندینو گوتی:

—ئەم گەڕەکە لەبەرئەوەی لەناوچەیەکی بازرگانیدایە بێگومان خۆڵو خاشاکیشی زۆر دەبێت، بۆیە بەناچاری شارەوانی سلێمانی بەشی خزمەتگوزاری هەستاوە بەدانانی حاویەیەکی خۆڵ کۆکردنەوە لەم گەڕەکەدا بەشێوەیەکی کاتی پێشتر دوو حاویە دانرابوو یەکێکیان لەلای مەحکەمەی تازەو یەکێکی تریش لای مەحکەمەی کۆن، بۆماوەی ساڵێك دەبێت هەستاین بەلابردنی یەکێك لەو حاویانە بۆ سنوری زەوی باخی شێخ لەتیف، لەبەرنامەی کاری خزمەتگوزاری وا ئەو گەڕەکە نزیك دەستانە لەگەڕەکە تازەکان زیاتر خزمەت گوزارییان پێ دەگات بەئەنجامدانی (٣) شەفت کارکردن لەو گەڕەکانەدا بۆئەوەی خۆڵ کەڵەکە نەبێتو نەمێنێتەوە، لەڕابردویەکی نزیکیشدا شارەوانی سلێمانی بەشی پڕۆژەکان هەستا بەئەنجامدانی رێکخستنو چاکردنی تۆڕی ئاوو ئاوەڕۆ، سەبارەت بەدورخستنەوەی حاویەکەیان رۆژانە سێ جار بۆیان دور دەخرێتەوەو دەرێژرێت بۆیان، هەروەها لەسەر تیشکی داواکاری گەڕەکەکەو بڕیاری ئەنجومەنی شارەوانی هەستاوین بەهەوڵدان بۆ دابینرکردنی پارچە زەوییەك بۆ گوێزانەوەی حاویەی گەڕەکی ناوبراوو سەرجەم حاوییەکانی ناوشار کەبەشێوازێکی هونەری تازە دروست دەکرێت، کە ئەو شوێنە دوور ئەبێت لەماڵانو شوێنە گشتییەکان، داواش لەهاوڵاتیانی بەڕێزی ئەو گەڕەکە ئەکەین هاوکاری تیمە خزمەت گوزارییەکانمان بکەن تاکوو کاتی لابردنی ئەو حاویەیە.

بەر لەکۆتایی:

—لەئەنجامی ئەو گەشتە رۆژنامەوانیەماندا کەچەند رۆژێکی خایاند ئەوەمان لەلا گەڵاڵە بوو، کەڕاستە کێشەی ئەم گەڕەکە بوونی هەیەو بەتەواوی هاوڵاتیانی گەڕەکەکەی جاڕز کردووە بەتایبەتی ئەو هەموو ئۆتۆمبێلەی خەڵکی یاسا شکێنو راگرتنی ئەو هەموو ئۆتۆمۆبیلەی کەخاوەنی ئەو گەڕاجەی نزیك ماڵەکان بەشێوەیەکی نەشیاو لەهەموو شوێنێکی گەڕەکەکەو لەسەر شەقامەکەش رای دەگرێت، بەڵام ئەوەی کەدڵی خۆش کردین، لایەنی پەیوەندیدار بۆ چارەسەرکردنی سەرجەم کێشەکان هاتن بەپیرمانەوەو بەڵێنی ئەوەیان پێدایین لەماوەیەکی کورتداو لەداهاتویەکی نزیکدا کێشەکان حەل دەبنو کۆتاییان پێ دێت، لەکۆتاییشدا ئاواتەخوازین سەرجەم دامودەزگاکانی حکومەت بێن بەتەنگ چارەسەرکردنی کێشەو گرفتی هاوڵاتیانەوە کەبۆ لەمەولا دەیانخەینەڕوو.

گەڕەکی شێخان

پەژارەی هاووڵاتی

ـ خۆزگە حکومەت لەکۆمپانیاکەی بپرسیایەتەوە! (راسان)

ـ رەوشا خویندکارێن دهوکێ ل زانینگەها سلێمانێ.. (سەردار)

ـ پرسیارێك بەشەرمەوە" دەنگێك بەچەند دەفرۆشیت؟ (خوێندکارێک)

راسان کەمال

ناتوانم لەگەرەکدا یاری بکەم‌و عەلاگە لەپێدەکەین کەدەچین بۆ قوتابخانە، داواکارم زوو گەرەکەکەمان چاك بکەن، ساڤۆ ئاکۆ ئەمەی وت، کەمنداڵێکی ئەو کۆڵانەیە لەگەرەکی بەختیاری تازە کەخەریکە غەرقی قور دەبێت.

مهاباد عوسمان کەژنی ماڵەوەیە، دەڵێت: وەزعمان زۆر خراپە‌و هاتووچۆمان بەتەواوەتی قورس بووە، بەدەستە عەلاگە دەکرین بۆ هاتووچۆی خۆمان‌و منداڵەکانمان، لەپێیان دەکەین. خۆزگە لایەنە پەیوەندیدارەکان ئاگایان لەگوزەرانی ئێمە بووایە‌و چارەیەکیان بکردینایە، خۆزگە حکومەت لەکۆمپانیاکەی بپرسیایەتەوە، بۆچی ئەم پرۆژەیە بەم جۆرە دواکەوتووە؟ نەمام فەریق کەمامۆستایە‌و دانیشتوی گەرەکەکەیە وای وت.

مامۆستا عومەر عەبدولقادریش پێی وتین: ئەم پرۆژەیە لە ٧/٣ی ئەمساڵەوە دەستی پێکراوە، سەرەتا چەو رێژبوو تێکیانداو کردیان بەقوڕ، بەڵام کاری پێویستی تیادا نەکرا وەك ئەوەی خۆتان دەیبینن، کەگەرەکێکی بەرفراوانە‌و شەقامی ٣٠ی مەتریە‌و دەکەوێتە پشت چێشتخانەی یۆرۆ، ئێمە داوا دەکەین تەنها لەم قورە رزگارمان بکەن‌و چەو رێژێکمان بۆ بکەن هەتا وەرزی تەواو جێبەجێکردنی پرۆژەکە، چونکە بەراستی هاتووچۆمان زۆر ئەستەمە‌و هیچ ماڵێك ناتوانێت ئوتومبیلەکەی بهێنێتەوە گەرەکەکە خۆشمان بێزاربووین.

ئێمەش دەڵێین: بەراستی سەیرە حکومەت پرۆژەکان بەو جۆرەو سستی لەئەنجامدانیان ببینێت‌و کۆمپانیاکانیش هیچ لێپرسینەوەیەکیان لەگەڵ نەکرێت، ئێستا ئەم گەرەکە گوزەرانیان زۆر خراپە‌و ئێمە خۆمان شاهیدی خراپی گوزەرانیان دەدەین، چونکە لەبەداوداچونەکەماندا ئوتومبیلەکەمان لەقوردا وەستاو ماندوو بووین بەهێنانە دەرەوەی لەکۆڵانەکە، ئەمە جگەلەوەی خۆشمان وەخت بوو غەرقی قوری کۆڵانەکە ببین. بۆیە داوا دەکەین لەحکومەت‌و دەزگای پەیوەست کەگوزەرانی خەڵك لەو کۆڵانە‌و لەهەموو ئەو گەرەکانەی پرۆژەکانیان بەو جۆرە وەستاون لەبەرچاو بگرن‌و چارەسەری گونجاویان بۆ بکەن.

سەردار حاجی

پشتی سەرهەلدانا سالا ١٩٩١و ئازادی یا کوردستانێ خەلکێ مە ل کوردستانێ دەست دا ب دروست کرنا ژیانەکا نوی هەر ئێکی ب رێیەکێ‌و ب هاریکاریا حکومەتا هەرێما کوردستانێ کو هەردەم خو ب خودان پالپشتا مللەتی دزانی کارەکێ وەساکر خو خواندن ل کوردستانێ نەراوەستیت بەلکو پتر پێشڤە بچیت ئەڤە ژی بۆ ئەگەرێ پێشەڤە برنا ئاستێ خواندنێ ل کوردستانێ باشترین دەلیل ژی بۆ ڤێ چەندێ ٤زانکۆیێن کوردستانێنە لێ ئەڤ ساله ژمارەیەکا زوور ژ خوێندکارێ دهوکێ قەستا زانکویا سلێمانیێ کرنە بۆ ب دەستڤە ئینانا باوەرنامێ‌و تمام کرنا خواندنا خۆ بەلا دە رەوشەکا گەلەك نەخوشدانە.

ئالان خوێندکارێ کولیژا زانست، بەشێ کومپیوتەرێ دبێژیت ل روژا دەست پێکرنا دەوامێ ئەم چوینە زانکۆیێ مە دەست دا خواندنا خۆ بەلا مە چ جهەکێ نڤستنێ نەبوو و پتر ژ ١٠ روژا ئەم ل هوتێلا بووین‌و پاشی ل روژا دەست پێکرنا بەشێن ناڤخۆی گوتێ دڤێت هۆین ٨ کەس بن کو ئەم ٧ کەس بووین بەشێ ناڤخۆی نەدا مە و بۆ ماوێ ٤ روژێن دن ژی ئەم کە فدینە د ناڤ هوتێلێ پاشان بەشەکێ (مؤقت) بەر وەخت دا مەنوکە ئەم ل بەشەکێ دینە کو ل سەر ناڤێ مەیە بەلێ چ شتەکێ وەساد ناڤ ڤی بەشیدا نییە کو مروڤ بشێت بێژیتێ بەشێ ناڤخۆی بگرە ژ بچوکترین تشت هەتا مەزنترین تشت کو بەتانی یێن بەری ٥ سالانە هەر دوشەك نە ب تنێ یێن کەڤنن بەلکۆ زوور پیسن کو مرۆڤ نەشێت لەسەر بنڤین‌و د بێ چارچەڤن‌و هەر دولاب نەدانەمە‌و دەفتەرێن مەیێن ل سەر عەردی‌و یا ژ هەمیانە خوشتر ئەوە کو دەرگەیێ مەیێ خرابە‌و ناهێتە قوفلکردن.

عبدالباری خویندکاری کولیژا تەکنیکی، بەشێ ژمێریاری د بێژیت ئەو روژا کو ئەز هاتیمە سلێمانیێ بو خواندنێ هەتانو کە چ جارا من د ژیانا خودا هوسانێ هەست ب کێماسیێ نەکریە بگرە ئەڤە مانگەکە ئەس ل سلێمانیمە من چ چمەکێ وە سانینە بو نڤستنێ بەری جەژنێ ئەز د ناڤ مالەکێ بووم‌و بۆ پشتی جەژنێ (موعد) قەول دا بومە کو دێ بەشێ ناڤخۆی دەینەمەوەو دەمێ دەست ب دابەشکرنا بەشێ ناڤخۆی کری ژوورەك دا مە کو سەرداڤ بوو و چ روناهی تیڤە نەبوون‌و یا بێ بەتەنی‌و دوشەك‌و بێ تەختێ خەوێ‌و د گەل دولابەکا بێ دەرگە‌و د گەل کومبارەکێ کەڤنێ بەری ١٠سالاو هەتانها مە چ چهەکێ باش نینە‌و خواندنا خو تێ ڤە بخوینین‌و حەمی یا کەفتنی سەر ئێك‌و ژیان ل نیك مە گەلەك یا نەخۆشە.

مێڤان کولیژا زانست، بەشێ کۆمپۆتەر، دبێژیت روژەکێ د هزرا من دا بو ئەس بهێمە سلێمانیێ بەلا چاك بوو ئەز بو خواندنێ هاتیمە ڤێرە دا ژیانێ ل ڤێرە بزانم روژێن بەری جەژنێ هەمیا ئەز د هەوتێلێ بووم‌و د رەوشەکانە هندا باشدا بەلێ بوو پشتی جەژنێ بەشەکێ ناڤخۆیی دایە مە کو ژیان دڤی بەشیدا وەك ژیانا د ناڤ زیندانێیە، پەنجەرە بە وێ ژوورێڤە نینە‌و کارەبا ل بەشی هەمیێ نینە ب تنێ بو ماوێ ٦ کاتژمێر یا هەی‌و هەتا نوکە سوپە نەداینە مە و د ناڤ ژوورێدا ب هیڤیا ٢ بەتەنیا زوور سارە‌و هەر ئەم نەشێن خواندنا خو ب باشی بخوینین چونکی د ڤێتا ل بن بەتەنی دەرنەکەڤتین.

شڤان میرۆ کولیژا تەکنیك، بەشی ژمێریاری، دبێژیت هەتانها من بەشێ ناڤخۆی نییە‌و ئەس بێ ل گەل هندەك ژ هەڤالێن خوییێن دەوروبەرا سلێمانیێ و د ناڤ بەشەکێ ئەهلی داینە و زوور جارا ئەس چوو مە جهێن شولە ژێ ب تایبتی چۆمە ل نیك مامۆستا ئیبراهیم کو بەرپرسە ژ دابەش کرنا بەشێ ناڤخۆی زوور ب رقی د گەل مە دئاخفت هەر وەکی ئەم یێن ل سەر بێهناوی.

خوێندکارێکی زانکۆی سلێمانی

لەژمارە (٦)ی ئەم هەفتەنامەیەداو هەر لەلاپەرە (٦)داو لەستوونی پوازدا، بابەتێکم بەناونیشانی (کەچەڵ تیماری سەری خۆت بکە) خوێندەوە، کەخوێندکارێکی زانکۆی سەلاحەدین نوسیویەتی، پێم باش بوو دەستخۆشی لێبکەم‌و بڵێم تۆ لە زانکۆ سەلاحەدینەوە راستیەکەمان بۆ باس دەکەیت، بەڵام لێرە لەسلێمانی ئەو رێکخراوەی قوتابیان زۆر ئاسایی بەبەر چاوی هەمووانەوە مامەڵەی کرین‌و فرۆشتنی دەنگ دەکات، بەڵام لەگەڵ ئەوی زۆر دەبینرێ کەم باس دەکرێ، لەلایەن رێکخراوەکانی تری قوتابیان‌و خوێندکارانەوە. دەشێ ئەمە رێکخراوە خوێندکارییەکان بەدوو بۆچوون لەیەك جیابکاتەوە، هەندێکیان کار بەو وتەیە دەکەن کەوەڵامی نەفام‌و بێدەنگیە‌و دڵنیاشن کەخوێندکارانی ئەم شارە وا بەئاسانی‌و بە هەموو رێکخراوێك هەڵناخەڵەتێنن. هەروەك ئەو خوێندکارەی زانکۆی سەلاحەدین باسی دەکات (ئەو) خوێندکارانی ژێر دەسەلاتی خۆی بۆ هەڵناخەڵەتێ، ساڵی رابردوو خوێندکاران لەهەڵبژاردنێکی تارادەیەك سەرتاسەریدا زۆر راستیان وت‌و رێکخراوگەلێکی زۆریان بەخەبەر هێنایەوە.

یان هەندێ لەرێکخراوەکانی تر وا پێویست دەکات بێدەنگ بن چونکە ئەمە نەخۆشییە‌و پێدەچێ لەوانیشدا سەرهەڵبدات.

بەهەر دیدو تێروانینێك بێت، ئەوپەری زەلیلی‌و هەژارییە لەعەقڵیەت‌و نامۆیی بەکاری رێکخراوەی پیشەیی، گەر هەر لایەنێك بیر لەکرینی دەنگ‌و ئایدۆلۆژیا بکاتەوە.

ئێجگار کەمن ئەوانەی لەقۆناغەکانی خوێندندا دەنگی خۆیان ، کەبوونی مافی خۆیانی تیادا بەرجەستە دەکەن، بفرۆشن بەرێکخراوێکی هەلپەرست، کەبیەوێ خراپی گوزەران‌و باری دارایی بکاتە (دانی داو).

سەرسام مەبن کەدەڵێم" دوو کەس مامەڵەیان دەکرد لەسەر دەنگی هەڵبژاردن" فرۆشیار دەیگوت شتێ زیاترم بدەرێ‌و کریاریش دەیوت بروات هەبێت هەر ئەوەندە هەزارمان بەقوتابیەکانی تر داوە.

لەگەڵ نوسینی ئەم بابەتەدا بێگومانم خوێندکاران لەوە هۆشیارترتن کەچەواشە بکرێن، بەڵگەشم (محمد)ی خوێندکارە کەلە قۆناغی ئامادەییە‌و لەگەڵ برادەرێکی کە لەهەمان قۆناغە بەڵام لەدەرەوەی شار دەخوێنێت، سەردانی بارەگای ئەو رێکخراوە دەکەن تاوەك بەڵێنیان پێداوە، موچەکەی وەربگرێت، بەڵام وەك محمد باسی دەکات فۆرمێك بەهاورێکەی پڕدەکەنەوە‌و لەگەڵ کۆمەڵێ قسەی بریقەدارو هاندان بۆ ئەوەی ئەندامی تریان بۆ پەیدا بکات، خواحافیزی لێدەکەن.

یان چۆن لەم کۆدەبنەوەو باسی (مبدء)ی بۆ دەکەن‌و کەچی پێشی دەڵێن" تۆ دەبێت هەر لەسەر رێبازی باووباپیرانت بیت، دڵنیاشم باپیری ئەندامی قوتابیان نەبووە، یان ئەمە بەڵگەیە بۆ رێکخراوی حیزبی بەناو پیشەیی! بانگەشەیە بۆ حیزب.

بەداخەوە، بۆ خوێندکاران نا چونکە ئەوان خوێندکاری ژیرو بەهێزو بیر ئازادیان دەست ناکەوێ، بەڵام داخ بۆئەوەی رێکخراوێك هەن بەناو گەنج‌و بیر کۆنن، بوونەتە مێشولە‌و ویزەشیان بێزارکەرە، بینایەکیان گرتووە چۆڵ بووایە سوودی زیاتر بوو، ناوێکیان لەخۆیان ناوە، پێچەوانەی ناوەرۆك .. .. زۆر زۆری تریش کە (اتحاد الطلبة)م بیردەخەنەوە.

لەبەر ئەوەی پرۆژە خزمەتگوزاریەکان لەکاتی خۆیاندا تەواو نابن، بەنایلۆن دادەپۆشرێن، رەنگە بۆ ساڵی داهاتوو..

پواز

رەفتارە ناشیرینەکانی هەڵمەتی هەڵبژاردن

فریاد هیرانی

هەڵبژاردن بە شێوە گشتیەکەی بۆتە مۆدێلێکی نوێ لە سیستەمی سیاسی دەوڵەتانی ئەمڕۆدا ,ئەم پرۆسەیە فاکتەرێکی سەرەکیە بۆ بەرەو پێشچوونی کۆمەڵگا و بونیادنانی کۆمەڵێکی مەدەنی هاوچەرخ,ئەو کەس و لایەنانەی کە دەچنە نێو ئەم پرۆسەیە بە گیانێکی دیموکراتیانە مامەڵە دەکەن , بە مانایەکیتر بەلایانەوە گرنگ نیە کام لایەن و چ کەسێك دەیباتەوە یان دەیدۆڕێنێ, بەڵکولای ئەوان یەك لایەنی براوە هەیە ئەویش خودی ئەنجامدانی پرۆسەکەیە , بە کورتی لای ئەوان دیموکراتیەت براوەیەو , کۆمەڵگا سەرکەوتووە کە بەبێ گێروگرفت مومارەسەی ئەم هەقەی خۆی کردووە . بەڵام ئاخۆ کۆمەڵی رۆژهەڵات گەیشتۆتە ئەو ئاستەی لە ئەنجامی هەڵبژاردنێکدا هەموو لایەنە ناکۆکەکان ملکەچی ئەنجامەکان بن و هەموویان خۆیان بە براوە بزانن, چونکە دیموکراتیەت و ئازادی براوە بووە ؟..بێگومان نەخێر . ئێمەی کورد راستە لەساڵی ١٩٩٢ بۆ یەکەم جاربوو پرۆسەی هەڵبژاردنی پەرلەمانمان ئەنجامدا بەڵام پێویستیشە بەبێ هاوسۆزییەکی (هاکەزایی) راستی و حەقیقەتی هەڵبژاردنەکە هەڵسەنگێنین, بەش بە حاڵی خۆم وای دەبینم هەڵبژاردنەکە جگە لەوەی لە هەڵمەتی پروپاگەندەدا رەفتار و هەڵسوکەوتی دیکتاتۆریانەو دوور لە بەهاکانی دیموکراتیەت پیادەکرا , کە ئەمە خۆی لە خۆیدا پەڵەیەکە بە نێوچاوانی پرۆسەکەوە , لەلایەکیتریش دەرەنجامی ئەنجامەکەی تەواو پێچەوانەی دیموکراتیەت کەوتەوەو شەڕێکی کاولکارو خوێناوی بە دواوە هات , کەبووە هۆی لەتبوونی کوردستان بۆ دوو ئیمارەت و زیانێکی گەورەی نەتەوەیی و نیشتمانی هێندە قورسی گەیاند کە چەندین ساڵی دەوێ بۆ سارێژکردنی برینەکان و سڕینەوەی ئاسەوارەکانی...

لەژێر رۆشنایی ئەم ئەزموونە تاڵەدا ئێستا هاووڵاتی کورد هەقی خۆیەتی لە هەڵبژاردن بترسێ ! کە دەبوو بە پێچەوانە بێت !

ماوەیەك بەر لە ئێستا چەند هەڵبژاردنێك لە سنووری هەردوو ئیدارەکە کرا , خوێندکاران و قوتابیان و پارێزەران و ...هتد لەم هەڵبژاردنانەدا رەفتار و هەڵسوکەوتی هێندە ناشیرین و قێزەون روویدا کە بۆتە مایەی بێهیوایی و نائومێدی لای خەڵك بۆ هەڵبژاردنێکی گشتی . هێشتا زۆر زووە بۆ کاتی هەڵبژاردن کەچی بە داخەوە لایەنێك لە ئێستاوە دەستی کردووە بە گرتن و ئازاردانی خەڵکی لایەنە ناکۆکەکانی و گوشاری وایان دەخاتەسەر کە دوور و بێ بەرییە لە کرۆك و ناوەڕۆکی دیموکراتیەت , ئەم رەفتارە ئێسك قورسانە یەك ئاماژەومانای هەیە ئەویش ئەوەیە کە ئەو لایەنە کەم تا زۆر باوەڕی بە دیموکراتیەت و ئەنجامدانی پرۆسەکە نیە و هەوڵ دەدا بە شێوازێکی پۆلیسی دوور لە بەها جوانەکانی ئەم سەردەمە کۆنترۆڵ و پاوانی خەڵك بکا !

دیارە ئەم شێوازە و ئەم جۆرە هەڵسوکەوتانە میراتی دیکتاتۆرییەتە و هێشتا میراتگران نەگەیشتوونەتە ئەو ئاستەی بتوانن تۆزێك (زۆرنا) سینگیان فراوان بێ بۆ ئەنجامەکانی هەڵبژاردن !!!!!

بە بۆچوونی من ئەگەر هەڵبژاردن هەر بەو نەفەسەی جاران (ساڵی١٩٩٢) بکرێ, نەکردنی زۆر باشتر و مەسئولانەترە ..... یان ئەوەتا با هەردوو هێزە سەرەکییەکە رێك بکەون لەسەر لیستی هاوبەش و دەرفەتیش بدەنە حزبەکانیتر و خەڵکی بێلایەن کە لیستیتریان هەبێ لە بەرامبەریاندا

,یان هەر لە ئێستاوە بڕیاری حەرامکردنی هەموو جۆرە گوشارێك لەسەر خەڵك بەکردەوە جێبەجێبکەن... دیموکراتیەت ئەوەیە کە دەسەڵات و بڕیار دەدرێتەوە خەڵك نەك ئازاردان و ئیهانەکردنی خەڵك !

hirany@kurdistannet.org

گومان، ترس.. لەهەڵبژاردن؟!

عوسمان عەبدولرەحمان رەسوڵ

ئایا هەڵبژاردن گشت پرسە تایبەتی‌و گشتیەکان چارەسەر دەکات..؟ ئایا تاکی کورد.. دوابەدواش .. حیزب.. دەستبەرداری دەسەلاتەکەی خۆی، بیروبۆچوونی بەرامبەرو ئەنجامی هەڵبژاردن قبوڵ دەکات..؟ بۆیە کەباس لەهەڵبژاردن دەکرێت، دەبێت باس لەرەگ‌و ریشەی دیموکراسی بکرێت..

کورد وەك نەتەوەیەکی ژێردەستی چەندەها ساڵە، بەهیچ پرۆسەیەکی دیموکراسیدا گوزەری نەکردووە، بگرە هەمیشە جەستەو بیرو هۆشی لەژێر فشاری توانەوەو داماڵینی هەموو بەها جوانەکان بووە، توشی دابرانیان کردووە لەگشت پێداویستیە ژیاریەکانی سەردەم، هزری ئاخنراوە بەکلتورێکی پڕ توندوتیژی. پەنا بردنە بەر پاکتاوی جەستەیی بەرامبەرەکەی لەکاتی نەگەیشتنە چارەسەرکردنی کێشەکانی، رەفز کردنی بەرامبەرەکەی‌و سەنگەر گرتن لێی لەکاتی گۆڕانی تای تەرازووی دەسەڵاتەکانیان..

بۆیە زیاتر وەك میللەتێکی پەراوێزکراو لەگۆرانکاریە جدییەکانی دنیادا بینراوەتەوە..هەروەها ئابووریەکی سست‌و سەرەتایی، بواری نەداوە بگاتە ئەو تێهەڵکێش بوونە ئابوورییە جیهانییە کەبتوانێ لەسەر بناغەی پێشکەوتنە ئابووریەکان ببێتە خاوەن بیرو ئایدۆلۆژیایەکی توندوتۆڵ‌و تایبەت بەکۆمەڵگای کوردەواری‌و پابەندبوونی پێوەی تاببێتە بناغەی بەرنامە رێژکردنی کایە مەعریفیەکانی..

هەر بۆیە باسکردن لەهەڵبژاردن‌و ووشەی دیموکراسی لەباشترین حاڵەتدا کۆپیکردنێکی سەقەتی دەرەوەی سنورەکانی خۆیەتی. هەربۆیە ئومێدی چارەسەرکردنی کێشەکان‌و پرسەکانی رۆژ لەم کاتەدا لای هاوڵاتی ئەکەوێتە ژێر گومان‌ودوو دڵیەوە.

لەساڵی ١٩٩٢ یەکەم تاقیکردنەوەی پرۆسەی هەڵبژاردن روویدا.. ئایا بەتەنها هەڵبژاردن بەرەو کۆمەڵێکی دیموکراسیمان ئەبات؟ گەر هەڵبژاردن بەتەنها مەرامی بەدەستهێنانی دەسەڵات‌و ملشکاندنی رکەبەرەکەی بێت‌و بەتەنها مەرام سەرکەوتنە سەر دەسەڵات‌و قۆرخ کردنی هەموو کایە مەعریفیەکان بێت بۆخۆی، بێگومان ئەرکە بنەرەتیەکەی دیموکراسی لەدەست دەدات. مۆدێلێکی (چەواشە دیموکراتی) بەرهەم دێنێت.. کەئەم مۆدێلەش لەخۆرهەلاتی ناوەراستدا بەزۆری دەبینرێ‌و پیادە دەکرێ..

کاڵوکرچی‌و تۆراندنی تاکی کوردی دوو بەرهەمی هەڵبژاردنی(١٩٩٢)ن، هەڵبژاردن واتە ملکەچکردنی کەمینە بۆ زۆرینەی دەنگ، بەڵام لەکاتێکدا بە (توافق) رێکەوتن لەسەر رێژەیەك‌و دابەشکردنی دەسەلاتەکان، ئەمە مانای رێزنەگرتنە لەدەنگەکان، رێزنەگرتنە لەخودی پرۆسەکە.

پاشان دیاریکردنی خولی بەرێوەبردن‌و پابەند نەبوون بەبەسەرچوونی تەمەنی خولی هەڵبژاردنەکە، ئەمەش کەماوەی دیاریکراوی تێپەری واتە دیسانەوە بێبەشکردنی چەند نەسلێك لەدەنگدان‌و وونکردنەوەی پرۆسەکە لەدیدو زهنیەتی تاکدا، حساب نەکردن بۆ زەمەن‌و گۆرانکاریەکانی، بۆیە لەم کاتەدا (پەرلەمان‌و ئەندامانی) ئەبنە دەزگایەکی دابراو لەکۆمەڵگەو تووشی نامۆبوون ئەبێت‌و وون ئەبێت لەحوکمێکی شێوە چەق بەستووی وەك حوکمە نادیموکراتیەکانی رۆژهەلات، ئەمانەش کتومت بەسەر تاقیکردنەوە تاقانەکەی هەرێمەکەی ئێمەدا ئەچەسپێ، یەکێکە لەکەموکوریە هەرە بەرچاوەکان.

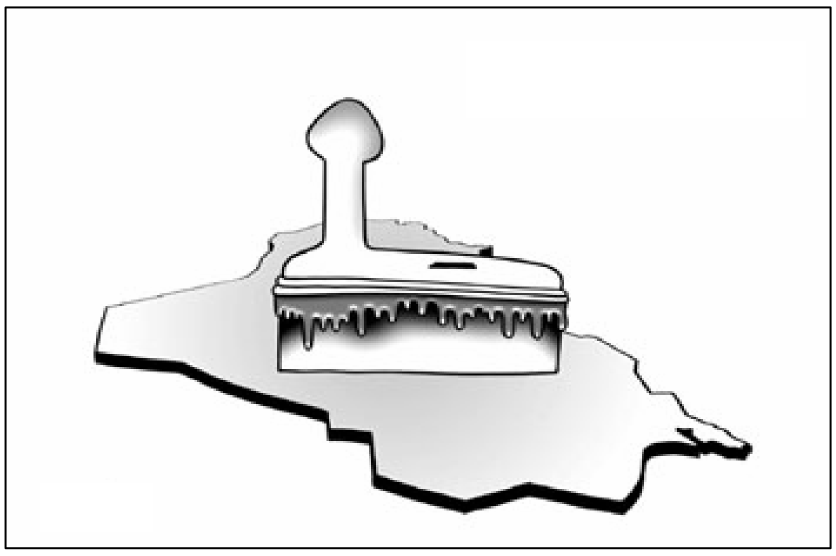

پاش (١٢) ساڵ چەندەها هەڵچوون‌و داچوون، دیسانەوە قسەوباس لەهەڵبژاردن دەکرێ، تاکی کوردیش بەترس‌و گومان دڵەراوکێوە لەم باسکردنە دەروانێ‌و چەندەها تێروانینی جیاوازی لەلا گەڵاڵە بووە، لەگەڵ ئەمەشدا، هەڵبژاردن پێداویستیەکی ژیارییەو بەکارخستنەوەی ئەرکی گشت تاکی کۆمەڵگایە، بەمەرجێ هەڵبژاردن وەڵامدەرەوەی کێشە هەنووکەییەکانی ئەمرۆمان بێت.. چونکە گەر هەڵبژاردن لە وولاتە دیموکراسیە پێشکەوتووەکانداگرەو و کێبەرکێ بێت بۆ فەراهەم کردنی زیاتری ئازادی تاکەکان‌و ئازادییە دیموکراتیەکان‌و باشترکردنی باری ئابووری، ئەوا لەهرێمەکەی ئێمەدا جگەلەم ئەرکانە، ئەرکێکی نیشتمانی مێژوویی ئەکەوێتە ئەستۆی، ئەویش گەرانەوەی بەها نیشتمانیەکان، خاکە دابراوەکانە، هەر لەکرکوك، موسڵ، شنگار، خانەقین، مەندەلی‌و بەدرەو جەسان‌و .. هتد. بۆیە لێرەدا پرۆسەی دیموکراتی ئەبێتە مۆدێلێکی تایبەت بەخواست‌و ئاواتەکانی تاکی کوردی، پێویستە ئەم مۆدێلە دیموکراتیە لەم دەڤەرەی ئێمەدا، مانا‌و پێناسەی دی بۆ بکرێ لەگەڵ کلتوورو داواکاریەکانی دەڤەرەکە هاوسەنگ بێت واتە لەتێگەیشتنە گشتیەکەیدا یەك مانا‌و لەووردەکاریدا پابەند بەهەلومەرجی بابەتی‌و خودی دەڤەرەکە بێت. بۆیە، لایەنە بەشداربووەکان بۆ هێنانەوەی ئاهێکی ئومێد بەخش بەتاکی کوردی پێویستە راستگۆیانە کار بۆ هێنانەوەی‌ئەو ئەرکە نیشتمانیە مێژووییە بخەنە بەرنامەی کاریانەوە.

هەروەها ئەو هەڵەو کەموکوریانەی هەڵبژاردنەکانی (١٩٩٢) دووبارە نەکەنەوە، لەسەر هەموویانەوە، رێزگرتن‌و بەهەند وەرگرتنی رەخنەو دەنگەکانی (ئۆپۆزیسیۆن)، پەراوێزکردنی دەنگی کەمینە، یەکێکە لەگورزە گورچك برەکانی کەلەپرۆسەکە دەدرێ چونکە بەهەند وەرگرتن‌و گوێگرتن لەرەخنەکان پرکردنەوەی ئەو کەلێنانەیە کەحیزبی دەسەڵاتدار نایبینێ‌و پێویستە لەسۆنگەی رەخنەکانی ئۆپۆزیسیۆنەوە بیانبینێ‌و چارەسەریان بکات، هەروەها سەربەخۆ بوونی هەر سێ دەسەلاتەکەو دەست نەخستنە کاروباریانەوە، ئەرکێکی تری حیزبی هەڵبژێردراوەو گرتنی دانە بەسەرکەوتنی پرۆسەکە. گروپ‌و رێکخراوە حیزبیەکان، گەر لایەنێکی هاوکێشەکە بێت، ئەوا جەماوەریش بۆ هاوسەنگکردنەوەی هاوکێشەکە کاری جدی‌و بەر پرسیارێتیەکی گەورەی لەسەر شانە بەتایبەت (رۆشنبیران)و وەرگرتنی هەڵوێست‌و دروستکردنی رای گشتی‌و چاودێری کردن‌و هاتنە بەرەی جەماوەر ئەرکێکی ئەخلاقی‌و فکری‌و نەتەوەییە، (رۆشنبیر) داینەمۆی جەماوەرە گەر بەها باوەکان لەدیدی ئەمەوە بەهەمان پێودانگی کەسانی تر بپێورێ، ئەوکات ئەوەندەی تر ئومێدی گۆرانکاریەکان کاڵتر ئەبێتەوە، هێندەی تر پرۆسەی بەدیموکراتی بوون دوور دەکەوێتەوە چونکە خودی دیموکراتی ململانێیە لەنێوان تاکەکان، رۆشنبیریش دەورێکی بەرجەستەی هەیە لەهەڵچواندنی ئەم ململانێیە بەباری ئەرێدا، دروست کردنی عەقڵێکی رەخنەگرانە لەبەها باوەکان، کەدەست لێدانیان کارێکی بڤەیە، بۆیە لەم ساتە مێژووییانەدا ئەرکی رۆشنبیر رەخنەگرتن‌و هەڵسەنگاندنە، نەك پاشکۆو خۆ وونکردن، مێژووی گۆرانکاریەکان پێویستیان بەو رۆشنبیرانە هەیە کەزەمەنە تاریك‌و چەق بەستووەکان لەرمانی هزرو داماڵینی بەها ئەخلاقی‌و کۆمەلایەتیەکان بگوێزێتەوە بۆ زەمەنی دەسەڵاتێکی یاسایی‌و گەرانەوەی بەها جوانەکانی کۆمەڵگا.

قسەیەك بەر لە ١٢/٣ رۆژی جیهانی کەمئەندامان

بەنگین پیرۆت نوری – چوارقورنە*

جێ پەنجەی بەهرەی هونەری‌و هزری فرە رەهەندی ئەدەبی لەجیهانی ئەفراندن ئەوپەڕی خۆرسکە لەکەسێتی کەم ئەندام، کەئەستێرەیەکە ئەدرەوشێتەوەو ئاسۆی بەهرەداری‌و هۆشمەندی زیاتر نەبێت لەمرۆڤێکی ساغ پێم وا نیە کەمتر بێت. بۆیە پێویستە هەموو کەس بەچاوی ویژدان بەتایبەتی بیری روونی رۆشنبیرو هەستی هونەری هونەرمەند باشتروایە ئاگاداری ئەم رەوشە بن‌و لێی بەئاگابن. خۆ تێنەگەیاندن‌و پشت گوێ خستنی بەنەقەستیش هۆکارێك بووە لەتێنەگەیشتن لەجیهانی روئیاو هەستی ئیستاتیکاو ئەدەبی کەم ئەندامان کەرێگە خۆشکەری بێ ئاگایی‌و رەتکردنەوەی ناڕاستەوخۆی چارەسەرکردنی کێشەکانمان بووە لەنێو کۆمەڵگادا، کە وەك فرمێسکێکی هەمیشەیی زامێکی قوڵ بەلاچاوی کۆمەڵگاوەیە. کە بەدەنگەوەچوونی چارەو فریادڕەسێکی مام ناوەندو هێوربوونەوەی باری ئاڵۆزی دەروونی و کرانەوەی دەرگای ئومێد بەخش پێشخستنی بەهرەکانە. چونکە ئەو ناسۆرە بەسوێیە بەسۆزو بەزەیی گەرم ساڕێژو تیمار ناکرێ. بەڵکو پێویست بەهاندان‌و پشتگیری دەکا بۆ نواندنی ئەکتەریەتی بەهرە زیندووەکانمان لەسەر شانۆی ژیان. دیارە دروست بوون و سەلماندنی پێگەی هونەریش لەهەر بوارێك کەخزمەت بەبوونی کێشەیەك بکات هەر لەڕاهێنانەوە لەتۆران‌و هەڵاتن بۆ دەرەوەی ژیان. تا هێوربوونەوەی ئاڵۆزی دەروونی ئەرکی چاککردنی دۆخی کۆمەڵایەتی بەشێکی لەئەستۆی کۆمەڵگایە. واتا بێداربوونەوەی رای گشتی بەتایبەتی رۆشنبیران‌و هونەری هونەرمەندان لەکێشەکانمان بەمەفهومی زانستی گەڕانەوەی کەم ئەندامانە بۆ نێو جیهانێکی نوێ‌و لێوان لێو لەخەونی واقع‌و گەڕانەوەیە بۆ نێو کەژاوەی ژیان. ئەو ژیانەی رێزو خۆشەویستی‌و راستگۆیی بۆ کێشەکانمان هەیە.. بەدڵنیاییەوە گۆشەگیری‌و پەراوێزکردنی کەم ئەندامان لە بێ مانای ژیانی تاکی دەوروبەرمانەوەیە. چونکە ئەوان هیچ پرۆژەیەکیان نییە بۆ تێگەیشتن لێمان‌و لەماناو چێژی ژیان بۆیە ئەو ماناو ترسوکاییەی لای ئێمە بۆ ژیان هەیە بێ ماناو جوڵە دەبێ‌و کاڵ دەبێتەوە.

لێرەوە نوسینی نوسەران‌و رۆشنبیران‌و هونەری هونەرمەندان کەبوارێکی زیندووەو بەرچاوە دەکرێ لێیەوە مەجالێك وەرگرین شۆڕشێك بۆ وریابوونەوەی کۆمەڵ بەرپا بکرێت‌و هەندێك بزاوت‌و جوڵەی هونەری‌و ئەدەبی کەم ئەندامان لەناوەندە هونەری‌و ئەدەبیەکان بگرنە خۆو بەبۆنەی (رۆژی جیهانی کەم ئەندامان) ی ئەم ساڵ کە ١٢/٣ هەموو ساڵێك دیاری بکرێت بەدەسپێکی شکاندنی بێدەنگی و ئاخی سوێی زامی دەرونی کچان‌و کوڕانی کەم ئەندام دەکرێتەوە مەشخەڵی زیندووبوونەوەی بەهرە ون بووەکانیان بێت.

* کەم ئەندام

بەیاننامەی
یەکێتی کەم ئەندامانی کوردستان
بەبۆنەی (١٢/٣) رۆژی جیهانی کەمئەندامان

پەرلەمانی کوردستان
حکومەتی هەرێمی کوردستان ئیدارەی (سلێمانی، هەولێر)
لایەنە بەرپرسەکان
جەماوەری بەشەرەف

وەك ئاگادارن، ئێمەی کەم ئەندامانی کوردستان زۆربەمان قوربانی کارەساتە یەك لەدوای یەکەکانی رژێمە لابراوەکەی (صدام)ی دیکتاتۆرین، هەرچەندە کە نەخۆی لەدەسەڵاتدا ماوەو نەرژێمەکەی، بەڵام چەندین ملیۆن سەربازی شاراوەی بۆ مەرگی مرۆڤەکان لەکوردستاندا چاندووە، ئەم سەربازە شاراوانە هەر یەکەو مینێکە کەچەندان هەزار کێڵگەی مین هەیەو رۆژانە لێرەو لەوێ گوێ بیستی مەرگی مرۆڤێك دەبین، یان یەکێك کەم ئەندام دەبێت، لەگەڵ ئەوەشدا کەدەستی صدام‌و رژێمەکەی پێمان ناگەن، بەڵام ئەوەتا مینەکانی ئەو رژێمە رۆژانە دەیان کەس دەکوژێت یان کەم ئەندامی دەکات. بەپێی ئەو سەرژمێریانەی کەکراون لەکوردستان بۆ دیاریکردنی رێژەی کەم ئەندامان لەکۆمەڵگای کوردیدا. دەرکەوتووە کە (٨٪ بۆ ١٠٪)کۆمەڵگای کوردی کەم ئەندامە کە زۆربەیان قوربانی مین‌و تەقەمەنی ئەو رژێمەن کەنزیکەی (٦٣٪)ی سەرجەم کەم ئەندامان بەمین‌و تەقەمەنی کەم ئەندام بوون.

مینە دژە مرۆڤایەتیەکان ئەوانەن کەکۆمەڵگای مرۆڤایەتی نەفرەتی لێکردوون‌و بەپێی رێکەوتننامەی ئۆتاوا کەزیاتر لە ١٢٢ دەوڵەت ئیمزایان لەسەر کردووە بۆ لەناوبردنی مینی دژە مرۆڤ لەهەر کوێیەك بێت لەم جیهانەدا، بەڵکو خۆشیان بەرهەمی نەهێنن‌و بڵاویشی نەکەنەوە.

صدام‌و رژێمەکەی بەم جۆرە کۆمەڵگای کوردیان قڕکردووەو بەردەوامیشن لەسەر قڕکردنی دوای نەمانی خۆشیان، جگەلەم دیاردەیەش کیمیاباران کردنی کوردستان دیاردەی خراپی لێکەوتۆتەوە ئەوەش بەوەی کەمنداڵانی لەدایك بووی شوێنەکیمیا باران کراوەکان زۆربەیان بەناتەواوی جەستەیی لەدایك دەبن. کەم ئەندامان زەرەر مەندترین توێژی کۆمەڵگای کوردین لەگەڵ ئەوەشدا کەمترین خزمەتگوزارییان پێشکەش کراوە هەتا ئێستا، ئەمە ئەوە ناگەیەنێت کەهیچ نەکراوە بەڵام خزمەتەکە زۆر کەمەو لەئاستی پێویستدا نییە، ئەگەر هەروا بروات ئەم چینە بەفەرامۆشکراوی‌و پەراوێز کراوی بمێنێتەوە، ناتوانین باس لەکۆمەڵگای مەدەنی‌و مافی بەهاوڵاتی بوونمان بکەین کەسەرجەم تاکەکانی کۆمەڵ لەمافدا یەکسان بن.

ئازادی ئەمرۆ بەرهەمی خوێنی شەهیدان‌و جەستەی کەم ئەندامانە، پێویستە لەسەر حکومەت ئاوری زیاتر لەکەم ئەندامان بداتەوەو کاری جدی تریان بۆ بکات.

ئێمە وەك رێکخراوی (یەکێتی کەم ئەندامانی کوردستان)، رێز لەبریاری (١١٣)ی تایبەت بە کەم ئەندامانی سەرۆکایەتی ئەنجومەنی وەزیران/ ئیدارەی سلێمانی دەگرین. لەهەمان کاتدا بەردەوامین لەداکۆکیکردن لەمافە جیاجیاکانی کەم ئەندامان چونکە لەم هەرێمەی ئێمەدا تاکە رێکخراوە کە کەم ئەندامان بەماڵ‌و قوتابخانەو ناوەندی داکۆکیکردنی دەزانن لەکەم ئەندامان‌و مافەکانیان تەنها (یەکێتی کەم ئەندامانی کوردستان)ە.

لەزۆربەی وولاتانی دونیادا رۆژی (١٢/٣)ی هەموو ساڵێك وەك رۆژێکی تایبەت بەکەم ئەندامان سەیر دەکرێت‌و رێزی لێ دەگیرێت لەلایەن نەتەوە یەکگرتووەکانەوە وەك رۆژی جیهانی کەم ئەندامان دەستنیشان کراوە بۆ رێزگرتن لەکەم ئەندامان.

یەکێتی کەم ئەندامانی کوردستان لەماوەی تەمەنی خۆیدا کەتەنها (٩) ساڵە نۆجار لەم رۆژەدا ئاهەنگ‌و فێستیڤاڵی تایبەتی رێکخستووە کەچەندین کاری هونەری، رۆشنبیری، وەرزشی تیادا ئەنجامداوە هەروەها بەیاننامەی تایبەتی تیادا دەرکردووە، داواکاری کەم ئەندامانی بەرزکردۆتەوە بۆ لایەنە پەیوەندیدارەکان کەجێگەی خۆیەتی ئاماژەی بۆ بکەین.

ئەمساڵ لەیادی (١٢/٣)دا کە بەرۆژێکی پیرۆزی دەزانین وەك (یەکێتی کەم ئەندامانی کوردستان) داواکاری خۆمان بەرز دەکەینەوە بۆ بەردەم:

* پەرلەمانی کوردستان.
* حکومەتی هەرێمی کوردستان ئیدارەی (سلێمانی، هەولێر).

تاچارەسەری کێشەکانمان بۆ بکەن کەلەم چەند خاڵەی خوارەوەدا خۆی دەبینێتەوە:

١- دابینکردنی کورسی تایبەت بەکەم ئەندامان لەناو پەرلەمان‌و ئیدارەی تەنفیزی حکومەتدا.
٢- زیادکردنی موچەی مانگانەی کەم ئەندامان بۆ برێك کە کەم ئەندامان بتوانن پێی بژین.
٣- کەم ئەندامان بۆیان هەبێت لەسەر موچەی کەم ئەندامێتیەکەیان پێشینەی پێکهێنانی خێزان‌و خانووبەرەیان هەبێت.
٤- دابینکردنی هۆکارە یارمەتیدەرەکان لەباشترین جۆرەکان وەك (پەلی دەستکرد، مەسنەد، کورسی کەم ئەندامی، دارشەق).
٥- بەرەسمی دان پیادانانی رێسا بنچینەییەکانی کەم ئەندامان لەلایەن پەرلەمانی کوردستانەوە.
٦- دابینکردنی ئوتومبیلی کەم ئەندامی بۆ کەم ئەندام بەپێی یاسایەکی تایبەت بدرێت بەکەم ئەندامان.
٧- چاکسازی لەرێرەوی سەرجەم شوێنە گشتیەکان بەجۆرێك لەگەڵ هەڵسوکەوتی کەم ئەنداماندا بگونجێت.
٨- دابینکردنی کۆمەڵگایەکی تایبەت بۆ رێکخراوە کەم ئەندامیەکان.
٩- کار ئاسانی کردن بۆ رێکخراوە کەم ئەندامیەکان لەبواری کارکردنیاندا.

یەکێتی کەم ئەندامانی کوردستان
مەڵبەندی گشتی- سلێمانی
٢٠٠٤/١٢/٣
رۆژی جیهانی کەم ئەندامان

رووەو هەڵبژاردن.. لە نێوان

محەمەد تۆفیق رەحیم

بەشێک لەژیانی محەمەد تۆفیق رەحیم

* ساڵی ١٩٥٣لە سلێمانی لە دایک بووە.
* ساڵی ١٩٧٩لە لەندەن خوێندنی تەواو کردووە، خاوەنی بڕوانامەی ئەندازیاری میکانیکە.
* ساڵی ١٩٧٩بووە بە پێشمەرگە.
* لە ساڵی ١٩٨٤ەوە هەڵبژێردراوە بۆ سەرکردایەتی کۆمەڵەی رەنجدەرانی کوردستان و لە سەرکردایەتی یەکێتی نیشتمانی کوردستاندایە.
* ساڵی ١٩٩٢بووە بەجێگری سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان.
* هەمان ساڵ بووە بەوەزیری هاوکاری و یارمەتی مرۆڤایەتی.
* یەکەمین وەزیری پیشەسازی حکومەتی عێراق بووە دوای روخانی رژێم.
* ئێستا لێپرسراوی مەکتەبی پەیوەندیەکانی دەرەوەی یەکێتی نیشتمانی کوردستانە.

بەش بەحاڵی خۆم لەگەڵ ئەوەدا نیم کە ئێستا هەڵبژاردن بکرێ بۆ پارێزگاکان. هۆکەشی ئەوەیە هێشتا لەعێراقدا دەستور نیە، دەسەڵاتی پارێزگاکان دەست نیشان نەکراوە..

چاودێر: بەخێرهاتنت دەکەین بەناوی ڕۆژنامەی چاودێرەوە.. ئەم دوو چاوپێکەوتنە یەکێک لەگەڵ ئەندامی مەکتەبی سیاسی یەکگرتوو ئەمیش لەگەڵ جەنابت لەسەر روانگەی جیاوازی حیزبەکانە لەسەر هەڵبژاردن، هەڵبژاردنی عێراق پارێزگاکان کوردستانیش.

جا پێمان خۆشە هەندێ پرسیار دوور لەدبلۆماسیەتو پلەی حیزبایەتی بۆئەوەی بتوانین لێکدانەوەیەکی ورد لەسەر هەڵبژاردن، ئەگەر بکرێ زانیاری وردیش لەسەر هەڵبژاردن، بۆ خوێنەر بڵاوبکەینەوە. هیوادارین وەڵامی باشت لێ وەربگرین.

چاودێر: پێت وانییە لەم کاتەدا کە ئیرۆر بەشێکی عێراقی داتەنیوەو لەکاتێکدا حکومەتی عێراق، عێراقی کۆنترۆڵ نەکردووە؛ لەکاتێکدا کەیاسا لەم وڵاتەدا سەروەر نییە. خەڵک ترسو بیمێکی بێ رادەی هەیە لەچارەنوسی عێراق، لەهەڕەشە ئیقلیمییەکان، لەهەڕەشە ناوخۆییەکان، ئایە لەکەشێکی سیاسی ئاوایا هەڵبژاردن لەناو میللەتێکی ٢٧-٢٥ملیۆنی سێ هەڵبژاردن لەیەک ئانو کاتدا پرۆسەیەکی ئاسان یا پرۆسەیەکی زۆر قورسە،ئەنجامەکەی باش ئەشکێتەوە. یان بەپێچەوانەوە ئەبێتە مایەی کێشەیەکی گەورە. لەبەینی شیعەو سوننە، عەرەبو کورد، تورکمانو کورد، چۆن ئەم ڕووداوانە ئەبینی؟

محەمەد تۆفیق: لەهەندێ ناوچەی عێراق، دوو هەڵبژاردن دەکرێ، هەڵبژاردن بۆ پەرلەمانی عێراق، هەڵبژاردن بۆ پارێزگاکان، تەنها لەکوردستاندایە سێ هەڵبژاردن دەکرێ، یەکێ بۆ ئەنجومەنی نیشتیمانی عێراق یەکێکیتر بۆ ئەنجومەنی نیشتیمانی کوردستانی عێراق دانەیەک بۆ پارێزگاکان. بەش بەحاڵی خۆم لەگەڵ ئەوەدا نیم کە ئێستا هەڵبژاردن بکرێ بۆ پارێزگاکان. هۆکەشی ئەوەیە هێشتا لەعێراقدا دەستور نییە! دەسەڵاتی پارێزگاکان دەست نیشان نەکراوە. لەبەرئەوە ئەگەر هەڵبژاردنی بۆ بکەین ئەو دەسەڵاتە چی ئەبێت؟ حکومەتی مەرکەزی چەند دەسەڵاتیان دەداتێ؟ ئایا بەس بۆ حکومەتی مەرکەزییە دەسەڵات بدات بەپارێزگاکان، یان ئەنجومەنێکی هەڵبژێرراو؟ پاش دانانی دەستور تەحدیدی ئەوە دەکرێ کەسەلاحیاتی ناوەند چەندە. سەلاحیاتی پارێزگاکان چەندە. لەبەرئەوە بەلامەوە سەیر بوو کە ئەو سێ هەڵبژاردنە بەتایبەتی لەکوردستانی عێراقو دوو هەڵبژاردن لەخواروی عێراقدا دەستنیشان کراوە. بەرای من دەبوایە لەکوردستان دوو هەڵبژاردن بکرێ، یەکێک بۆ ئەنجومەنی نیشتیمانی کوردستان، یەکێک بۆ ئەنجومەنی نیشتیمانی عێراقو لەپارچەکانی تری عێراق یەک هەڵبژاردن بکرێ، چونکە پارێزگاکان دەسەڵاتیان دیاری نەکراوە.

وەختی خۆی بریمەر مسۆدەیەکی بڵاوکردەوە. داوای لەئەنجومەنی حوکمو وەزیرەکانی ئەو سەردەمەو لەدامودەزگا حیزبییەکانی ترو رێکخراوە مەدەنییەکان کرد، سەرنجی خۆیان دەربارەی مسۆدەکە دەربڕن، بەڵام تائێستا ئەهیچ کەسێک لەسەری دووا، نەکەس کاردانەوەی پیشاندا، نەبووش بەبریارێک، مسۆدەکە هەر مایەوە. ئەو وەختە ئەگەر ئەو مسۆدەیە قبوڵ بکرایە، ئەوە دەستنیشانی دەسەڵاتەکانی ناوەندو دەسەڵاتی پارێزگاکانی دەکرد. ئەمە هۆیەک. سەبارەت بەوەی کەلەعێراقدا ئایا هەڵبژاردنەکان سەرکەوتوو دەبن، یان سەرکەوتوو نابن، پێم وایە ئەتوانین بڵێین جگە لەهەندێ ناوچەی سوننی نەبێ، ناوچەکانیتر باشن. کوردستان ئارامە ئەکرێت هەڵبژاردنی تیادا بکرێت. ناوچەکانی خوارووی عێراق هەشت تا نۆ پارێزگا ئارادەیەکی زۆر ئارامە و، ئەکرێ هەڵبژاردنی تیا بکرێت. ئێستا ئەو ناوچەیەی کەناسراوە بەناوچەی دەسەڵاتی سوننی کێشەی تێدایە راستە. هێزە فرە رەگەزەکانو حکومەتی عێراق پێیان وایە لەماوەی ئەم مانگەی نافاتووەدا دەتوانن کۆنترۆڵ بەسەر ئەوێشدا بکەن، بەڵام ئەگەر هەڵبژاردن نەکرێ چی دەبێ؟ ئەگەر هەڵبژاردن نەکرێت ئەو ناوچەی سوننی کێشەی تیایە، کێ ئەڵێ لە ناوچە شیعەکانیش کێشەی تێناکەوێ. شیعەکان لەوە ئەچێت خۆیان مات نابن بۆ ئەم هەڵبژاردنە، لەبەینی خۆیاندا رێکەوتون ئارادەیەک ئارامیان پاراستووە. پێیان وایە هەلێکی مێژوویی هاتۆتە پێشەوە کەبتوانن دەستکەوتی گەورە بەدەست بهێنن. بۆیە بێدەنگن، ئەگەر هەڵبژاردن نەبێ ئایا ئەو بێدەنگیو ئارامییە لەو ناوچەیە دەمێنێ؟ یان لەوێش کێشە بۆ ئەم حکومەتە دروست دەبێت؟ کەئێستا کێشەی هەیە لەگەڵ ناوچە سوننییەکان لەبەرئەوە من وایپێشبینی دەکەم کەهەڵبژاردن لەوەختی خۆیدا بکرێ، بێگومان هەڵبژاردنیش لەهیچ وڵاتێکی دنیاو بەتایبەت لەم وڵاتانەی ئێرە، لەسەدا سەدی خەڵک بەشداری تیادا ناکات. ئێستا زۆر وڵات هەیە چەندجار هەڵبژاردن ت دەکەنەوە، وەکو یوگوسلافیا هەڵبژاردن کرا لەبەرئەوەی لە ٥٠% خەڵکەکە بەشداری تیادا نەکرد هەر دووبارەیان دەکردەوە، ئاخرەکەی وابزانم لە ٥١% لە ٥٢% دانیشتوانی یوگوسلافیای جاران بەسربیاو مۆنتینیگرۆ یان جەبەل ئەسوەد، هەڵبژاردن کراو شەرعیەتی خۆی هەبوو. بۆش لە ٣١% دەنگی ئەمریکیەکان بوو بەسەرۆک، جاری پێشوو لە ٢٥% بوو بەسەرۆک.

چاودێر: گریمان لەباری ئاساییشەوە عێراق تێپەڕیەن، مەسەلەیەکی تردێتە پێشەوە ئەویش ئەگەر ناوی بنێم ئاسایشی هۆشیاری دیموکراتی، لەم وڵاتە یەکەمین تاقیکردنەوەیە کەخەڵک ئەچێتە سندوقی دەنگدانو سێ مەسەلە لەم وڵاتە ساغ بوونەتەوە: ١-کوردایەتی ساغ بۆتەوە لەناو کوردستاندا. ٢-سوننەگەری ساغ بۆتەوە ٣-شیعەگەری لەناو شیعەکان ساغ بۆتەوە. ئەوەی ساغ نەبۆتەوە بیروڕای دیموکراسیو دنیای مەدەنی ئالۆ رای گشتییە. باشە لەم هاوکێشەیەدا کە کوردو شیعەو سوننە ساغ بوونەوە. بەڵام ئەسڵی مەسەلەکە ســـاغ نەبووەوە کەهۆشی دیموکراتییە، بۆ حکومەتێکی دیموکراتی چی چاوەڕوان دەکرێ لەم هەڵبژاردنە لەناو ئەم چوارچێوەیە.

محمد توفیق: راستە یەعنی هۆشی دیموکراتیو دەوری کۆمەڵی مەدەنی لەوڵاتێکدا نەبێ، ناتوانێ دابین بکرێ، ئەگەر دیموکراسی تیادا نەبێ. ئەگەر هەڵبژاردنێکی تیادا نەکرێ، ئەگەر دەسەڵاتەکان جیاواز نەبن، لەیەک مەسەلەن دەسەڵاتی تەنفیزیو تەشریعیو داوەری سەربەخۆ نەبن، ئازادی رۆژنامەگەری، ئەگەر ئەمانە نەبێ تۆ ناتوانی کۆمەڵێکی دیموکراتی دروست بکەیت، ئەگەر هەڵبژاردن نەکەیت، واتەهەنگاوی یەکەم هەڵبژاردنە، مەرج نییە هەڵبژاردنی یەکەم لەعێراقدا لە ١٠٠% سەرکەوتوو بێت، لەزۆربەی وڵاتانی دونیا بەچەندین جار هەڵبژاردن دەکەن، هەڵبژاردنی یەکەم گرنگ نییە. هی دووەم گرنگە، هی سێیەم گرنگە، چونکە هەموو هەڵبژاردنێک تەزکیەی هەڵبژاردنەکەی پێش خۆی دەکات، ئەمە هەنگاوێکە دەبێت دەستی پێبکەین باشەم هەڵبژاردنە زۆر بەدڵی هەموو لایەکمان نەبێت، بێگومان هەر لایەو تەوەقوعاتی خۆی هەبێت کەرەنگ هەیە ١٠٠% ئەتوانی بەدی بهێنی، بەلام بەلای کەمەوە ئەمە هەنگاوێکە لە ئاقارێکی راست، هێزە دیموکراتییەکان ئەتوانن لەم هەڵبژاردنە، ئەگەر بێتو گومانی تیادا نەبێ، لەناو ئێستای عێراقدا لەهەر سێ گروپەکەی باست کرد، ئەو لایەنانە، کوردو سوننیو شیعە، رەنگە لەهەموویان دیموکراسیتر کورد بێت، زروفی تایبەتی خۆی وایلێکرد کەلەهەموویان تایبەتی تر بێت، بەڵام کەتۆ مەجالت دا بەشیعەش، مەجالت دا بە سوننەش، مەجالتدا بەهەموو عێراقیەک کەبزانێ ئەوە مافەکانی دابین دەکات، رۆژ بەرۆژ هێزە دیموکراتیەکانیش لەو پرۆسەیەدا بەهێز دەبن، رەنگەلەهەڵبژاردنی سێیەمدا لەعێراق بەشێکی زۆری هێزە دیموکراتو عەلمانیەکان سەرکەوتوو بن، عێراق بێجگەلە کوردستان کەزروفی تایبەتی خۆی هەیە، ٣٥ساڵە دەبێت لەعێراقدا یەک حکومەتی شمولی هەیە کەتەدەخول کرد لەگەورەترین شتی ژیان و بچوکترین ناو کاروباری خێزان دەستی وەرداوە، بواری نەباوە هیچ سەرکردایەتییەکی تر دروست ببێت، هیچ ئـاوەندێکی تـر دروست ببێت، بوار نەبووە هیچ شەخسییەتێک شەخسیەتی خۆی هەبێت، لەبەرئەوە ئاساییە لەناو سوننە ئەو وەزعییەتە دەبینین لەبەرئەوەی بواری کەس نەدراوە دەرکەوێ، لەناوچەی شیعەش بەهەمان شێوە، ئەگەر کەسێک دەرکەوتبێ ئەو هێزانە کەلە دەرەوەی عێراق بوون پەنایان بردۆتە دەرەوە، بەلام ئەوە ناگەیەنێ ئەمە ئاسەر ئەو پرۆسەیە بەم شێوەیە بێت، هەر فرسەت بێنێ بەدیموکراتیەت لەعێراقدا، فرسەت دەهێنێ بەخەڵکی دیموکراتی کەپێبگاو دروست ببێ.

چاودێر: باشە لێرە پرسیار ئەوەیە کەلە قۆناغی یەکەمدا تۆ فرسەت ئەهێنی دیموکراتیخوازەکان کەلە پرۆسەیەکی دیموکراسیدا بێ باشە ئەی ئەگەر هێزە دژە دیموکراتیەکان بردیانەوە؟ لەدوای ئەو پرۆسەیە هەنگاوی یەکەمی دیموکراسی تەزکیەی هەنگاوی دووەم دەکەن، کەبەرەو دیموکراتی رۆشتنی زیاترە، یاخود بەپەکسەوە، ئەگەر هێزە دژە دیموکراسیەکان بردیانەوە، رێگای پەرەسەندنی دیموکراتی دادەخەن، ئەمەش مەترسیەکە.

محەمەد تۆفیق: هەڵبژاردنی یەکەم قەت بەهای نییە ئەگەر هەڵبژاردنی دووەمی بەدوادا نەیەت، چونکە هەڵبژاردن واتە تەداولی دەسەڵات لەرێگەی سندوقی دەنگدانەوە. ئەگەر حیزبێک هاتە سەر حوکم یان جەماعەتێک هاتنە سەر حوکم یەک هەڵبژاردنیان کردو دوایی لەبیرخۆیانیان بردەوە. دیارە وڵاتەکە ئەباتەوە بارێکی دیکتاتۆریەتو ئەو هەڵبژاردنە هیچ قیمەتێکی نابێت، دەبێت هەڵبژاردنی دووەم تەسکییەی بکرێ، بەڵام هەموو شتێک دەبێت لەهەڵبژاردنەوە دەست پێبکەینو ناشکرێ تۆ بڵێی بەخوا ئێستا مەترسی هەیەو هێزی کۆنەپەرست بەهێزە لەعێراق، لەبەرئەوە هەڵبژاردن ناکەم، لەهەموو دنیادا، ئەو وڵاتانەی دیکتاتۆرین هەمیشە هۆیەکیان دۆزیوەتەوە بۆ ئەوەی هەڵبژاردنی تیادا نەکرێت، لەبەرئەوە ساڵ بەساڵ رایان کێشاوە بەبێ ئەوەی هەڵبژاردن بکەن، ئەمە نابێ ببێتە باوەڕێک لەلای ئێمەش، ئێمە ئەبێ هەموومان لەسەرو هەموو کورد، هێزە عێراقیەکان، دیموکراتییەکان، لیبرالییەکان، جەخت لەسەر ئەوە بکەینەوە کەدەبێ هەڵبژاردن بکرێ. یەکەم هەڵبژاردن، یەکەم هەنگاوە لەپرۆسەی دیموکراسی کردنی ژیانی سیاسی و ئابووریو کۆمەڵایەتی لەعێراق.

چاودێر: یەکێک لەو مەترسیانەی کەئەگەر ئەو هێزانە دەرچن، کەباوەڕی تەواویان بەدیموکراسی نەبێ. تەسەورم وایە. ڕووبەڕووی کورد دەبنەوە، کێشەکەیان لەگەڵ دەتەقێنەوە. چونکە ئێستا نزیکترین هێزەکانی شیعە نزیکترین هێزەکانی سوننی بەحساب گفتوگۆش هەیە لەگەڵیاندا، کە دێتە سەر بیرکردنەوەی رەسمی خۆیان، دان بەمەسەلەی فیدراڵو دان بەسەر مەسەلەی کەرکوکدا سڕینەوەی تەعریبو دیموکراسیدا نانێن. ئاخر نمونە کۆبوونەوەی دووکان، لەکۆبوونەوەی دووکاندا هەموو حیزبەکان بەشداریان کرد، دوو بەلاغ، دوو حیزب دەریان کردووە. مەجلیسی ئەعلا راگەیاندنی رۆژنامەگەری دەرکردووە. حیزبی شیوعی عێراقیش سکرتێرەکەی مقابلەیەکی کردووە. سکرتێرەکەی بەئاشکرا باسی دیموکراسیو باسی فیدراڵو باسی فرەییو پەرلەمانو مەسەلەی کەرکوک دەکات. راگەیاندنەکەی مەجلیسی ئەعلاش نەباسی دیموکراسی، نەباسی فیدراڵ نەباسی تەعریب نەباسی کەرکوک دەکات، کە کـۆبوونەوەکەی دوکان خۆی لەسەر ئەوانە بووە، ئەمە ئێستا وایە، ئەگەر ئەوانە دەربچن چی دەخوێنێتەوە بۆ ئاییندەی کورد لەگەڵیدا؟

محەمەد تۆفیق: چارە چییە؟ خۆ تۆ هەربێم ئەڵێی ئەگەر ئەوانە دەربچن،ئەی چارەسەر ئەوەیە هەڵبژاردن نەکەین؟

چاودێر: نەخێر، بەڵام ئیحتیاتی کورد چییە بۆ ئەو حاڵەتەی ئەو هێزانە دەربچن؟

محەمەد تۆفیق: ئیحتیاتی کورد ئەوەیە لەناو هێزە عێراقییەکاندا بەتایبەت هێزە رەسمەتەکان، ئەوانەی کەپێشتر لەئۆپۆزسیۆندا بوون، پێشتر ئەوانەی کە لەگەڵ ئەمریکادا دۆستایەتیان هەبووە. بریارێک هەیە کەدەبێ هەموو شتێ بریاری عێراقی بەکۆمەڵ بنوسرێ ناکرێ لە ٥١% شروتی خۆی فەرز بکات بەسەر ٤٩% کەئیتر، لەبەرئەوە، من پێم وایە ئەوەندە هێز ئەبێت لەپەرلەمانی داهاتوی عێراقدا کەبەشێکی زۆر لەداواکانی کورد لەو دەستورەدا جێی ببێتەوە. لەبیریشمان نەچێت ئەمەریکا پرۆسەیەکی دەست پێکردووە لەعێراقدا عێراقێک بەجێ ناهێڵێ مایەی شەرمەزاری بێت بۆی، جارێکیتر یاسایەکی دیکتاتۆری یان تۆتالیتاری یان نازانم چی بۆ بگـەرێتەوە. بـۆیـــە دەوری ئەمریکـــاش لێرە ئامادەیە.

چاودێر: کۆنگرەی شەرم شێخ کۆنگرەیەکی گرنگ بوو، پێش ئەم هەڵبژاردنە بریارەکانیشی زۆر زۆر گرنگ بوون، دوو شت سەبارەت بەکوردی تێدایە زۆر گرنگە، عێراقی فیدراڵ و، ئەو بریاری تەوافقەی کەجەنابت باسی ئەکەیت، ئەمە یەکەمین جارە لەکۆنگرەیەکی نێودەوڵەتی ئاوادا، وەزیری دەرەوەی پێنج وڵاتی عەرەبی تێدایە. پێنج وەزیری دەرەوەی ئەندامانی مەجلیسی ئەمنی تێدایە، ئەورووپای یەکگرتووی تێدایە،جامعەی وڵاتانی عەرەبی تێدایە، کۆنگرەی ئیسلامی تێدایە، لەکۆبوونەوەیەکی ئاوار هەمووی کۆبوونەوە تەنها سوریا موعارەزەی کرد ئەویش وەزیری دەرەوەی میسر رەتی دایەوە بەئاراستەوخۆ، گوتی: ئێمە بۆمان نییە دەست وەربدەینە ناو کاروباری عێراق لەکاتێکدا مەجلیسی ئەمن تەسدیقی یاساکەیان کردووە، تۆ پێت وا نییە بەشداریکردنی ئەو هەموو وەزیرانەی دەرەوەی وڵاتانی عەرەبی پیاچوونەوەیەک بێت بەو سیاسەتانەی پێشویان خاڵی گۆران بێت، گۆرانی ئازەی سیاسی بێت لە وڵاتانی عەرەبی بەرامبەر عێراقو بۆ کورد ئەمە دەرگایەکی سیاسی کردبێتەوە؟

محمد توفیق: باوەر ناکەم هیچ وڵاتێک لەم وڵاتانەی دەورووبەرمان گەشتبێتە ئەو رادەیەی کەموراجەعەیەکی وای کردبێ لەسەر دیموکراتیو کێشەی کوردستان.

چاودێر: ئەی میسر، بۆ نمونە لەبەر مەسەلەی سۆدان پاشەکشەی لەسیاسەتەکانی کرد.

محمد توفیق: گومانی تیادا نییە.

چاودێر: کورد چۆن دادەبەزێ لەم هەڵبژاردنە، کورد وەکو کورد لەسەر ئاستی عێراق یەکەمجار.

محمد توفیق: لەسەر ئاستی عێراق کورد بەتەمایە هاوبەش دابەزێ. چونکە ئەمە پەرلەمانێکە لەعێراقدا ئاقە ئەرکی نوسینی دەستوورە، هیچ ئەرکێکی تری نییە، رەنگە ئەرکی سەرپەرشتی کردنو چاودێریکردنی حکومەتی داهاتووی هەبێت، بەڵام ئەرکی سەرەکی ئامادەکردنی رەشنووسی دەستوورە، بۆیە دەبێت کورد بەقورسایی تەواوەتیەیەکگرتوویی لەپەرلەمانی عێراقدا کاربکات، حیزبایەتییەکە بخەینە ئەولاوە. چونکە دەســـتووری عێراق ئەنوسـرێ بۆ عێراق دەنوسرێ، بۆ کورد دەنوسرێ، ئەوەنییە حیزبێک بڵێ وەڵا من دەرۆم لەدەستووردا دیفاع لەمافەکانی حیزبەکەی خۆم دەکەم، پەرلەمانی کوردستان نییە بڵێ دەبێت بە قورسایی لەوێ بم. بۆیە پێم باشە کورد بەیەک لیست دابەزێت بۆ پەرلەمانی عێراق.

چاودێر: تا ئێستا کەمترین هێزی عەرەب لەگەڵ هێزی کورد بەتایبەتی هێزە باڵا دەستەکانی یەکێتیو پارتی بەتەواوەتی رێک کەوتوون، تۆ پێت وانییە ئەمە کاریگەری لەسەر پەرلەمانتارەکانی لیستی هاوبەشی کورد بکات لەئاییندە لەپەرلەمانی عێراقدا، کێشەیەکی گەورەبێ و ئەو هێزانەی کەزۆر لێیان دڵنیا نیە کورد سەبارەت بەدیموکراسیو مەسەلەی فیدراڵی، ئەگەر ئەوانە زاڵ بن بەو ژمارە کە لەناو پەرلەمانی عێراقدا لەو ساڵە، هەم سەبارەت بەدەستور هەم سەبارەت بەبریارەکانی دووچاری کێچەڵی گەورە نابین.

محەمەد تۆفیق: بەسەراحەت ئەوەندەی من ئەو ماوەیەی لەبەغداد لەو هێزانەم بینیوە، ئیشم لەگەڵدا کردون، ناسیومن پێم وایە ئەگەر داخل بن بەدەنگی ئێمە داخل دەبن، ئەگەر بێنە لای ئێمە دەنگێکی ئەوتۆ ناهێنن بۆ ئەو لیستە هاوبەشە، ئەگەر بیشیبەن لەسەر لیستەکەی ئێمەوە دەیبەن. بەو واتایەی کەئێمە ژمارەی کوردمان لەپەرلەمانی عێراقدا کەم کردۆتەوە. چونکە ئەوان ئەگەر داخلی لیستەکە بن بەدەنگی ئێمە دەردەچن. من دڵنیام بەهەر هەموویان خۆیان کۆیبنەوە دەنگی زۆر کەم دەهێنن، رەنگە نەتوانن، (حیزبی شیوعی) لێدەریکە، یەک دوو کەس زیاتر بگەیەننە پەرلەمانی عێراق، کە دەنگی کوردیشیان برد مانای ئەوەیە ژمارەی کورد لەپەرلەمانی عێراقدا کەم دەکەنەوە. ئەو هەڵبژاردنەش تەفرییەن وای لێهاتووە. ئەبانەوێ تەقدیری کورد بکەن بزانن رێژەی کورد چەندە، رێژەی تورکمان چەندە، رێژەی سوننەو شیعە چەندە، ئەو رێژەیەش لەو دەنگانەوە دەردەکەوێت کەئەدرێت بەلیستەکان، لەبەرئەوە ئەگەر داخلیان بکەین من پێم وایە لەدەنگی ئێمە دەخۆن.

چاودێر: لەپێشدا روونت کردەوە کە لەگەڵ ئەوەنیت هەڵبژاردنی پارێزگاکان بکرێت، ئەمە سەبارەت بەهەموو پارێزگاکان لەناو ئەو پارێزگانە پارێزگای کەرکوک، لەهەموان ئاڵۆزترو دژوارترە، تازە بەتازە سەرکردایەتی سیاسی کورد ئەڵێت ئەگەر بەندی ٥٨ی یاسای بەرێوەبردنی عێراق جێبەجێ نەکرێت، ئێمە بەشداریی هەڵبژاردن ناکەین، پێت وا نییە کاتەکەی بەسەر چووە، یان درەنگ فریاکەوتون؟

محەمەد تۆفیق: بەڵێ زۆر درەنگە، ئاخر کەکاتێک یاسای ئینتقالی نووسرا بەندی ٥٨نێکرا، بەڵام بەداخەوە لەو رۆژەوەی ئەوەندەی ئێمە ئیشمان بۆ جێبەجێکردنی بەندەکە نەکرد، ئێستە پێم وا نییە فریای ئەوە بکەوین، بەندی ٥٨جێبەجێ بکەین. ٢٠٠٥/١/٣٠هەڵبژاردن دەکرێت، ئێمە دوو مانگمان لەبەردەم دا ماوە لەم دوو مانگەدا ناکرێت ئەو بەندە چۆنی جێبەجێ دەکەیت، بۆیە داوا دەکەین کەهەڵبژاردن لەپارێزگای کەرکوک دوا بکەوێت، بۆیە رام وایە لەپێشتریشدا وتم، هەموو پارێزگاکان هەڵبژاردن نەکرێ، چونکە دەستورێک نییە لەعێراقدا سنور دابنێت بۆ دەسەڵاتەکانی مەرکەزو وەدەسەڵاتی پارێزگاکانو دەسەڵاتی ئیقلیم، کەسنور نابێت باشە ئەو ئەنجومەنی پارێزگایە چۆن کار دەکات، لەسەر چی ئیش دەکات، دەسەڵاتەکانی چییە، کێ میزانیەکەی بۆ دادەنێت، کێ میزانیەکەی بۆ تەسدیق دەکات، سوڵتەی تەحالوفی cpa زەمانی بریمەر مسۆدەیەکیان بڵاوکردەوە داوایان کرد هەر کەسەو سەرنجی خۆی لەسەر بدات، بنوسێو بڵاوبێتەوە، من نوسخەیەکم پێگەیشتلێیان پرسیم، حیزبەکانو ئەنجومەنی حوکم بەڵام کەس باسی نەکرد، پشتگوێ خراوە، دەسەڵاتەکە ئێستا ئەو دەسەڵاتانەی کەئێستا لەو شوێنەی ئەو مسۆدەیە هەیە، هەروەک فکرەیەکەو هیچیتر، بۆیە ئەگەر ئێستا هەڵبژاردنی پارێزگاکان بکەین، هیچ شتێکیمان نییە پشتی پێ ببەستین بۆ دیاریکردنی دەسەڵاتی پارێزگاکان، بۆیە لەگەڵ ئەوەدا نیم کە بکرێت، دەستورمان نییە.

چاودێر: لەوەناچێت تەسەور بکرێت هەڵبژاردنی پارێزگای کەرکوک هەڵبەسێردرێت لەم حاڵەتەدا، سەرکردایەتی کورد بریاری داوە موقاتەعەی هەڵبژاردنی پارێزگای کەرکوک بکات، ئێمە قازانجمانە یان زەرەرمانە لەبارەی گشتییەوە؟

محەمەد تۆفیق: لەبارەی کولییەوە ئەگەر هەڵبژاردن بکرێ لەپارێزگای کەرکوکدا ئەوە رەنگدانەوەیەکی سروشتی شاری کەرکوکی نابێت. ئەوە کەرکوکێکی سروشتی نییە کە ئێستا هەیە، کەرکوکێکە دەستکاری کراوە، لێی براوە، شتی تری هێنراوەتە سەرو، خەڵکی لەدەرەوە بۆ هاتووەو لەناوەوە لابراوە. لەبەرئەوە شوێنێکی سروشتی نییە. هەڵبژاردنی تیادا بکرێ تا ئاسایی ئەکرێتەوە هیچ هەڵبژاردنێک تەعبیرێکی راستەقینە نییە بۆ دانیشتوانی پارێزگای کەرکوک.

چاودێر: ئێمە پێمان وایە لەکاتی مەترسی حکومو

هەڵبژاردنی یەکەم قەت بەهای نییە ئەگەر هەڵبژاردنی دووەمی بەدوادا نەیەت، چونکە هەڵبژاردن واتە ئاڵوگۆڕی دەسەڵات لەرێگەی سندوقی دەنگدانەوە، ئەگەر حیزبێک هاتە سەر حوکم، یان جەماعەتێک هاتنە سەر حوکم، یەک هەڵبژاردنیان کردو دوایی لەبیر خۆیان بردەوە، دیارە وڵاتەکە ئەبەنەوە بارێکی دیکتاتۆریەتو ئەو هەڵبژاردنە هیچ نرخێکی نابێت..

دەنگە جیاوازەکاندا

دوای ئەوەش کاتێکی ئەتوانم بڵێم نیمچە گونجاو هەبوو بەدەستەوە سەرکردایەتی یان گرووپی کوردی بتوانن فشارێکی باشتر سەبارەت بەمەسەلەی کەرکوك بەکاربێنن. وەکو چۆن لەسەر مەسەلەی پێشمەرگە، لەسەر مەسەلەی بودجە، لەسەر مەسەلەی رێژەی وەزارەتەکان، سەرۆکی مەجلیس، جێگری سەرەك وەزیران،جێگری سەرەك کۆمار، لەسەر ئەمانە فشار کرا و هەمووشی دابینکرا. ئەکرا لەسەر کەرکوکیش لەو کاتەیا لەمە باشتر بکرێ، کەنەکرا، نەك ئێستا دوو مانگ ماوە بۆ هەڵبژاردن، هەڕەشەی موقاتەعە بکەیت پێت وانیە کاتەکە لەدەست درا بەراستی؟

محمد توفیق: لە مانگی سێدا یاسای ئیدارەی

بکەن، من پێم وا نیە واتە زۆرجار لەدنیادا بووە، لەئەلمانیا حزبی ئیشتراکی دیموکراتی ١٥سال لەگەڵ حزبەکەی گێنشەر تەحالوفیان کرد بەڵام پاش ئەوە جارێکیتر تەحالوف لەگەڵ حیزبێکی تردا دەکات.

چاودێر: تۆ دەڵێی ئەگەر نوێنەریان هەبێت ئەم حیزبانە باشە، خۆ ئەوە ئەنجومەنی نیشتمانی لەبەغداد دانراوە، یەکێتی، حیزبی سۆسیالیست و حیزبی زەحمەتکێشانی تێخستوەهەردوولا سکرتێرەکەیان چوونە ئەنجومەنەکەوە. ئەمەش ئەوە دەگەیەنێت کە ئەم دوو حیزبە تەنیا ئەم دوو شەخسەیان هەیە. جگە لەم دوو شەخسیەتە نوێنەرێکی بەهێزتریان نییە هەڵیبژێرن بۆ پەرلەمانی عێراق.

کە ئێستا ئەدرێت، خەڵکیان بۆ دائەمەزرێت، پۆلیسیان بۆ دائەمەزرێنێ، ئەو نەرعە یارمەتیانە لەدەسەلاتی حیزبدا نامێنێ ئەگەرێتە دەسەلاتی حکومەتەوە.

چاودێر: با لەو حیزبانە بگەرێین بێینە سەر رەوتە ئیسلامیەکانی کوردستان، هەواڵێك بلاوە کەیەکێتیو پارتی، خەریکە رێك دەکەون لەسەرئەوەی تەنها لەگەڵ یەکگرتوو گفتوگۆ دەکەن، لەسەر لیستی هاوبەش، یان ئەوان ئازادبن لەبەشداری کردنی هەڵبژاردن، گوایە کۆمەڵی ئیسلامی و بزوتنەوەی ئیسلامی لەناو لیستەکەدا نابن، لەبەرئەوەی ئەمانە دوو هێزی چەکداریبوون و بەشداریان کردووە لەکاری تیرۆری بەرامبەر هەردوولا، تۆ پێت وایە ئەمە ئەچێتە سەر لەگەڵ ئەو دوو لایەنە.

محەمەد تۆفیق: جارێ ئەو دوو لایەنە دوو لایەنە ممکینە ئەگەر لیستیان هەبێت کۆمیسیۆنی باڵادا رەخنەی ل بگیرێ، هەروەکو وتت لەبەرئەوەی هێزی چەکداریان هەبووە، کاری چەکداریان کردووە لەهەندێ ناوەندی تریشەوە تۆمەتبار ئەکرێن بەوەی یارمەتی تیرۆریان کردبێت، لەبەر ئەوە پێم وا نییە یەکێتیو پارتی لەگەڵ

باوەڕمان بەو کارە نییە، ئێمە لەئەڵقەی پێشوودا چاوپێکەوتنمان لەگەڵ ئەندامی مەکتەبی سیاسی یەکگرتوو کردووە، ئەوان پێیان وایە ٢٠% تا ٢٥% دەهێنن، وە ئەوپەڕەکەی دابەزن ١٨% قبوڵ بکەن، لەگەڵ یەکێتیو پارتی یان لەگەڵ لایەکیان دابەزن، باشە تۆ پێت وایە یەکێتیو پارتی ئێستا کەرێکەوتون ئەو رێژەیە بدەن بەیەکگرتوو.

محەمەد تۆفیق: ئەگەر بەدەست من بێت، من نایاندەمێ، هەقیش نییە بیاندەینێ، ئەوان بەرنامەیەکی جیاوازیان هەیە، یەکێتیو پارتی ئەتوانین بڵێین هەتا رادەیەك لەمەسەلە کوردستانیەکاندا رێککەوتوون و بۆچوونی نزیکیان هەیە لەیەك، بەڵام ئەوان لەهەموو روویەکەوە لەیەکێتیو پارتی جیاوازن، لەرووی ئایدۆلۆژی، روانگەی سیاسەت بۆ عێراق، لەبەرئەوە نازانم ئەو ١٨% و ٢٠% و ٢٥% لەکوێوە هاتووە، راپرسی کراوە، نە هەڵبژاردنێکی وا کراوە لەسەر چ ئەساسێك حیزبێك دێت دەڵێ من ١٨% یان ٢٥% دەهێنم، باشتریش وایە بۆ هەڵبژاردن لەکوردستاندا جگە لەلیستی یەکێتی و پارتی، لیستی تریش هەبێت تەنها لیستێك بەراستی قورساییەکی هەبێت لەدەرەوەی لیستی یەکێتیو پارتی یەکگرتووی ئیسلامییە، بۆیە من پێم باشە ئەوان بەلیستی خۆیان دابەزن، لەلیستی ئێمەدا نەبن.

چاودێر: ئەوان ئەڵێن لەهەڵبژاردنی شارەوانیەکاندا لەهەردوو ئیدارەکە لەهەڵبژاردنی خوێندکارانی هەردو ئیدارەکەدا ئەوان لە ٢٠% کەمتریان

دەسەلاتی تەنفیزی.

محەمەد تۆفیق: نا من پێم وا نییە، چونکە خۆ ئێستاش حیزبی تری تیایە، بەڵام چونکە ٥٠به ٥٠ کەیەو کۆنترۆڵ کراوە پەرلەمانێکی زیندوو نییە، باشتروایە جگە لەو لیستەی پارتیو یەکێتی دروستی دەکەن، رێگا بدرێت خەڵکی دیکە بۆ خۆی بەئازادی خۆی بیاڵێوێ، چونکە کوردستان یەك دائیرەی ئینتیخابیە، پێم وایە هەندێ کەسی تێدەکەوێ لەدەرەوەی حیزبەکان، ئەوە زیندوێتی زیاتر دەداتە پەرلەمانەکە،نەك بەلیستی داخراوی حیزبەکان.

چاودێر: زۆر سوپاس

محەمەد تۆفیق: سوپاس.

چاودێر: کوردایەتی ساغ بۆتەوە لەکوردستاندا؛ سونیگەری ساغ بۆتەوە لەناو سونەدا؛ شیعەگەری لەناو شیعەکان ساغ بۆتەوە، ئەوەی ساغ نەبۆتەوە بیروڕای دیموکراسیو دنیای مەدەنیەتو ئازادی تاكو رای گشتییە..

دەوڵەت جێبەجێکرا، وابزانم ١٢/٣بوو تیایدا هاتووە مانگی یەکی ٢٠٠٥هەڵبژاردن دەکرێ. کاتی هەڵبژاردنەکە تازە نییە بۆمان، هەمووومان زانیومانە، مانگی ١٢یان ئەوپەڕەکەی مانگی یەکی ٢٠٠٥ئەبێت هەڵبژاردن بکرێت، ئێمەش ئەڵێین هەڵبژاردن لەکەرکوكو ناوچەکانی نیزاعی لەسەرە، ناکرێ، ئەگەر ئەو وەزعە ئاسایی نەکرێتەوە، ئەبێ ئاسایی بکرێتەوە بەندی (٥٨) وائەڵێ، لەو وەختەوە ئێمە هیچمان نەکردووە. ئێستا هەمووی دوو هەفتە ئەبێ باسی ئەوە دەکەین دەڵێین: هەڵبژاردن لەکەرکوکدا ناکەین لەبەرئەوەی بەندی (٥٨) جێبەجێنەکراوە، بەڵام مفەوەزییەی باڵا لەئەورووپا، کۆنگرەی شەرم شێخ، نەتەوە یەکگرتووەکان، هەموو دنیا ئەڵێ ئەبێ هەڵبژاردن لەوەختی خۆیدا بکرێ، بۆیە هیچ نەبێ ئێمە ئەتوانین وا بکەین کەهەڵبژاردنەکانی پارێزگاکان بکرێ، جگە لەکەرکوك،ئەمەش قورسە. ئەگەر هەموو پارێزگاکان نەکرێ باشترە، ئەویش ئەگەر رازی بن.

چاودێر: سەبارەت بەهەڵبژاردن ئەوە لەسەر ئاستی حیزبەکانی عێراق وەڵامت دایەوە. دێینە سەر کوردستان، خۆ لەکوردستانیش باری هێزەکانی کوردستان باشتر نین لەو هێزانەی عێراقدا هەیە، مەبەستم جگە لەپارتیو یەکێتییە، پارتیو یەکێتی ئیستیجابەیەکیان بەرامبەر بەهەموو ئەو حیزبانە هەیە، چ لەسەر هەڵبژاردنەکانی عێراق، چ کوردستانو چ پارێزگاکان، چی لەم هەموو حیزبە دەکرێ ئێستا، واتە باشترین بریار باشترین سیاسەت چییە یەکێتیو پارتی چۆن هەڵوێست ئەگرن بەرامبەر بەم حیزبانە؟

محەمەد تۆفیق: ئێمە لێپرسراو نین لەم حیزبانە، خەڵکەو حیزبەو هاتووە، دروستی کردووە، تائێستاش یارمەتی دراون. ئیتر ئێستاش رەختی هەڵبژاردن هاتووە دەبێ خۆی و خاڵی هەڵبژاردن بێتو لەهەڵبژاردندا بیسەلمێنێ کە ئەوە حیزبێکە شایستەی ئەوەیە بڕواتە پەرلەمانەوە. من تێناگەم مەبەستت چییە واتە ئێمە لێپرسراوین لێیان؟

چاودێر: مەعلومە مەسئول نیت لێی، بەڵام جۆرێك لەئیلتیزاماتت هەیە بەرامبەری، بەدرێژایی ساڵانی رابوردو ئیلتیزاماتت هەبوو بەرامبەری. لەم کاتەدا دەیانخەنە لیستی هاوبەشی هەردوو

محەمەد تۆفیق: من وەم ئەگەر بێتو کەسێکی تیا بێت. ئێمە بزانین کە ئەو کەسە لەپەرلەمانی عێراقدا توانای دیاریکراوی ئەبێت کەئەتوانێ بەرگری لە داواکانی بکات، ئەگەر یەکێتی بێت، یان پارتی بێت، یان لەحیزبێکیتر بێت، یان سۆسیالیست بێت، یان زەحمەتکێشان بێت، یان سەربەخۆ بێت من پێم باشە لەو لیستەدا بێت لەسەر ئەساسی توانا، کەباسی پەرلەمانی بەغداد دەکەین ئەرکێکی تایبەت هەیە لەسەر ئەو گروپە، بەڵام لەکوردستاندا ئەمە وەزعێکیترە، ئەم حیزبانە هەن رەنگە تا دوای پەرلەمانیش بمێنن، بەڵام ئەگەر توانییان بێنە پەرلەمانەوە بەتوانای خۆیان بەجەماوەری خۆیان، بەڵام نەیانتوانی ئێمە چی بکەین.

چاودێر: ئێستاکە واتە بەقسەکانی جەنابت دەردەکەوێ کەیەکێتیو پارتی لە لیستێکی هاوبەش دادەبەزن، هەواڵەکان هەموو رادەگەیەنن لەم حاڵەتەدا بەراستی کەمترین روویەر لەبەردەم حیزبەکاندا دەمێنێ، یان یەکێتیو پارتی دەبێ کورسییان بدەنێ، یان ئەگەر نەیانەدەنێ ئەبێ رێژەی دەرچوونیان بۆ پەرلەمان یان سفر % یان ١% بێت، ئینجا هەندێك لەم حیزبانەشانسیان هەیە دەربچن، باشە پرسیار ئەوەیە لەدوای دەرنەچوون، ئەم حیزبانە بەپێی یاسا لەدنیادا کەنەتوانێ بچێتە پەرلەمان ئیتر هیچ حیزبێك یان هیچ حکومەتێك یارمەتییان نادات، ئیتر ئەوە دوا هەڵیانە. ئیدی تۆ پێت وایە ئەوە رووبەڕووی ئاستەنگێکی گەورەیان ناکات ئەم حاڵەتە.

محەمەد تۆفیق: خۆی جاری یەکەم رێژە نییە، ئەوەیان لابەرە، جاران ٧% بوو، ئێستا رێژەکەیان لابردووە. پێم وایە هەرچ لیستێك نزیکەی ٢٧٠٠٠دەنگێك دێنێت، ئەتوانێ بێتە پەرلەمان لەبەرئەوەی رێژە نەماوە. بەڵام ئەم حیزبانە، تا ئێستا چەند ساڵێکە هەن وەچەند ساڵێکیشە یارمەتی لەهەردوو حیزبە گەورەکەی کوردستان وەردەگرن، واتە لەهەردوو ئیدارەکەی کوردستان. پێم وایە دەدا، لەپەرلەمانی داهاتوودا پێم وا نییە هیچ حیزبێك بتوانن لەرووی یاساییەوە یارمەتی هیچ حیزبێك بدات مەگەر ژمارەیەکی ئەبێت لەپەرلەمان لەهەموو دنیادا وایە. چونکە ئەو حیزبانە بەپێی نوێنەرایەتیان لەپەرلەماندا یان دەبێ دوای دۆران پشت ببەستن بەخۆیان.

محەمەد تۆفیق رەحیم

ئەوان بکەونە هیچ گفتوگۆ یان داخلی هیچ لیستێك بن، دیارە یەکگرتوو جیاوازە، هێزێکە لەئەنجومەنی حوکمیشدا هەبووە، لەحکومەتی پێشوروشدا هەبووە، ئێستاش لەپەرلەماندا هەیە، لەبەرئەوە جیاوازە، هێزێکیشە تائێستا تاوانبار نییە کاری چەکدرای کردبێت، یان یارمەتی تیرهابی دابێت.

چاودێر: باشە ئەگەر وایە، خۆ تەیاری سەدر ئەم دوو ساڵە عێراقی ئێکداوە، کوفە، نەجەف، کەربەلا، مەدینە صدر، بەغداد هێزی چەکدرای هەیە، چەك تەسلیم دەکات، تەقینەوەی هەیە کەچی لەگەڵ ئەوەشدا داوای لێدەکرێت بێت بەشداری بکات، واتە کۆمەڵی ئیسلامیو بزوتنەوەی ئیسلامی لەرەوتی سەدر زۆرتر تاسیریان کردووە لەسەر عێراقو یاسای عێراق.

محەمەد توفیق: نا، خۆی مەسەلەی سەدر راستە، ئەوانەش کاری عەسکەریان کردووە، راستە چەکداریان هەبووە، لەنەجەف شەریان کردووە، بەڵام هەم حکومەت و هەم ئەمەریکاش لەگەڵیان کەوتوتە گفتوگۆیەك بێیان وتون ئەگەر واز لەکارە چەکداریەکانیان بێنن، ئەتوانن بەشداری

ئەهێناوە، پێیان وایە لەهەڵبژاردنی پەرلەمانیشدا هەمان ئەنجامی دەبێت بۆیان.

محەمەد تۆفیق: ئەگەر سەیری هەڵبژاردنی دنیا بکەیت، ئەو حیزبانەی کەلەئاستی نیشتمانیدا دەنگ زۆر دێنن لەهەڵبژاردنی شارەوانیدا کەمتر ئەهێنن، ئێستا سەیری هەموو وڵاتانی جیهان بکە حیزبی بچوك، دائیمەن لەهەڵبژاردنی مەحلیدا دەنگ زۆر دەهێنن، وەك لەهەڵبژاردنی نیشتمانیدا، ئەگەر لەهەڵبژاردنی شارەوانیەکاندا حیزبێك ٢٠% یان ١٥% بهێنێ، ئەوە مەرج نییە لەهەڵبژاردنی نیشتمانیدا هەمان دەنگ بهێنێ چونکە مەوزوعەکان جیاوازترن، ئەمە یەك، هەندێ جار لەهەڵبژاردنی مەحلیدا مەسائیلی دەنگێك هەیە پێی دەڵێن دەنگی ئیحتیجاج، واتە خەڵکێکی زۆر هەیە مەسەلەن هەموو حیزبێك لەحکومەتدا بێ گلەیی لەسەرە، هەندێ جار لەهەڵبژاردنی مەحلیدا هەندێك لەو گلەییان نەرەنگ دەداتەوە، بەڵام جارێکیتر کەهەڵبژاردنی نیشتمانی دەکەیت بابەتەکانی تر ئەحەکومی پێدەکات نەك دەنگی ئیحتیجاج لەئەورووپا هەموو وایە.

چاودێر: دەگەمە کۆتایی پرسیارەکانم، باسی ئەم حیزبانەت کردو جەنابت سەنگی ئەو حیزبانەت هەتا رادەیەك روونکردەوە، بەڵام سەیر ئەوەیە کەمترین باسی کۆمەڵی مەدەنیو دیموکراسی بکرێت، لەکاتێکدا من ئاگادارم رێکخراوی وا هەیە بەتاقی تەنیا ٨٠٠٠٠ئەندامی هەیە، خۆ ئەمە خۆی لەخۆیدا ٨٠٠٠٠ئەندام سێ کورسی پەرلەمان مسۆگەر دەکات، کەچی نە یەکێتیو نە پارتی دەرگایان نەکردۆتەوە لەبەردەم ئەم رێکخراوانە، ئەوە یەك رێکخراوە ئەوەندە ئەندامی هەیە، باقی رێکخراوەکان ئەگەر کۆیان بکەیتەوە زۆر زۆر لەوە زیاتر ئەندامیان هەیە ئەتوانم بڵێم بەقەد هەموو حیزبە کوردستانیەکان دەبن.

محەمەد تۆفیق: ئەو لیستەی یەکێتیو پارتی دروستیان کردووە، یا ئەگەر پارتی بیەوێت لیستی هەبێت ئەگەر لەگەڵ غەیری پارتیشدا تحالف بکات، جاری وایە لەمەسلەحەتی ئەو دەبێت کە بێت هەندێ مقعد بدات بەو رێکخراوانە نەك بەحیزبەکان، ئەو حیزبانەی کەتوانای دەنگ کۆکردنەوەیان نیپە، بۆ نمونە ئەگەر ئێمە نەقیبی مامۆستایان لەگەڵت بێ، رەنگە هەیە زۆرتر دەنگت بۆ بێنێ وەك لەوەی لەگەڵ سێ حیزبی تردا تحالف بکەیت سێ مقعد یان چوار مقعدیان بدەیتێ.

چاودێر: من ئاخر قسەم ئەوەیە کەوا جارێکی تریش بەدلخواز بێت، بەناچاری بێت خەریکە دیسان بەشێوەیەك لەشێوەکان ٥٠به ٥٠ ئەچێتەوە پەرلەمان، پێت وایە ئەمجارە بەوە پارسەنگ ئەدرێتەوە کەهەندێ مقعد بدرێ بەحیزبەکان، بۆئەوەی زیندویەتیەك بخاتە پەرلەمان، بۆ دانانی یاساو چاودێری حکومەتیو

لەمانگی سێدا یاسای ئیدارەی دەوڵەت جێبەجێ کرا، وابزانم ٣/١٢ بوو تیایدا هاتووە مانگی یەکی ٢٠٠٥ هەڵبژاردن دەکرێ. کاتی هەڵبژاردنەکە تازە نییە بۆمان، هەمووومان زانیومانە مانگی ١٢یان ئەوپەڕەکەی مانگی یەکی ٢٠٠٥ئەبێت هەڵبژاردن بکرێت، ئێمەش ئەڵێین هەڵبژاردن لەکەرکوك و ناوچەکانی نیزاعی لەسەرە، ناکرێ، ئەگەر ئەو وەزعە ئاسایی نەکرێتەوە، ئەبێ ئاسایی بکرێتەوە، بەندی (٥٨) وائەڵێ، لەو وەختەوە ئێمە هیچمان نەکردووە..

ئەگەر بەدەست من بێت، هیچ نادەمە یەکگرتووی ئیسلامی، حەقیش نیە بیاندەینێ، ئەوان بەرنامەیەکی جیاوازیان هەیە، یەکێتیو پارتیش لەسەر مەسەلە کوردستانیەکان رێککەوتوون و بیروبۆچوونی نزیکیان هەیە لەیەك، بەڵام ئەوان لەهەموو روویەکەوە جیاوازن

هێزەکە بۆ هەردوو پەرلەمانەکە یان نەخێر، بچن لیستێکی جیا بکەن بۆ خۆیان.

محەمەد تۆفیق: بۆ هەڵبژاردنی عێراق رێی تێدەچێت هەقە، واتە ئەکرێ سودیان لێوەربگیرێت، ئەگەر خەڵکیشی تیا بێت نوێنەرایەتی بەغدا بەهێز بکات. هەقیشە ئەو پەرلەمانەی کەهەڵیئەبژێرین، ئەو خەڵکانەی کەئەیاننێرین بۆ بەغدا ئەو خەڵکانە بن کە لەسەر مەسەلەی کورد قسە بکەنو مرۆڤی بەتوانا بن ئەگەر بکرێت نەك مرۆڤی بەتوانا، لەو حزبانە، ئەگەر بەتوانای بن لایەنیش هەبێت هەقە بخرێتە ئەو لیستەوەو لەوێ لەپەرلەمانی بەغدا بەرگری لەداواکانی کورد بکات، ئەمە پەرلەمانی عێراق، پەرلەمانی کوردستان ئێستا باس لەوە ئەکرێت کەیەکێتیو پارتی بەیەك لیست دادەبەزن، من بۆچوونی خۆم وایە دەبوایە هەر حیزبە بەلیستی خۆی دابەزێت، بەڵام ئەگەر کرا هەردوو حزبەکە گەیشتنە ئەو قەناعەتەی هەردوو حزب بەیەك لیستی هاوبەش دابەزن، بەرەتی من حزبەکانیتر رەختی ئەوە هاتووە تەحالوف بکەن لەنێوانی خۆیاندا، یان وەکو حزبی تاك بەشداری هەڵبژاردن

چاودێر: ئەو حیزبانە دەڵێن وەکو چۆن یەکێتیو پارتی لەدافاتی کوردستان دەخۆن، ئەبەن، کاروباری خۆیانی پێ رادەپەرێنن، ئێمەش هەروەکو ئەوان، بەڵام ئەمە لەدوای هەڵبژاردنی خولی دووەمی پەرلەمان تەواو دەبێ بەنیسبەت هەموو حیزبەکان.

محەمەد تۆفیق: پێم وایە کەئەبێ بەپێی یاسای حیزبەکان کەئەبێ دابنرێ، هێشتا یاسای ئەحزابی عێراقی دانەنراوە. لەدەستوری عێراقدا دیاری نەکراوە هەر حیزبێك بەقەد نوێنەرایەتی خۆی چ لەپەرلەمانە ئیقلیمیەکان چ ئەنجومەنی پارێزگاکان، یان لەپەرلەمانی عێراقدا. بەنیسبەیەکی وەك یەك لەگەڵ ئەوە یارمەتی وەردەگرێت ئەو وەختە ئەوە نابێتە مالیەی حیزبو مالیەی دەوڵەت تێکەڵ نابێت.

بەبێ یاسایەك بەبێ بریارێك لەلایەن چ یاجێکدا، تۆ یارمەتی حیزبێك دەدەیت کەنوێنەرایەتی نییە لەناو پەرلەماندا، ئەو وەختەش پارتی ئەتوانێت لەمیزانیەی خۆی، یارمەتی ئەو حیزبانە بدات، یەکێتی لەمیزانیەو ئیمکانیاتی خۆی ئەگەر بیەوێ یارمەتی حیزبێك بدات،بەڵام ئەو یارمەتیە نابێت

لەکاروباری هەڵبژاردنو سیاسیدا بکەن، وەزعیەتی ئەوان جیایە لەگەڵ ئەو دوو حیزبەی تۆ باسیان دەکەیت.

چاودێر: مەسەلەکە ئەوەیە وەزعەکەیان جیاوازە، یان ئەوان هێزێکن کاریگەرن لەو ناوچانە ئەمریکاو غەربو حکومەتی عێراقی پێویستی بەوەیە هەرچی چۆنێك بێت، ئاسایش لەو ناوچانە دابین بکرێت بەواتیش دابینی بکەن.

محەمەد تۆفیق: پێم وایە وەعدیان پێداون ئەگەر واز لەکاری چەکداری بێنن، واز لەفەوزا بهێنن، واز لەئیشی سەربازی بێنن، واز لەبەرگری چەکداری بێنن، داخلی پرۆسەکە دەبن وەزعی ئەوان جیاوازە لەوەزعی ئەو دوو حیزبەی تر.

چاودێر: ئەگەر بەوەزع بێت خۆ ئێستا مەلا عەلی هەرەسیشی نەماوە تا بیپارێزێت، کۆمەڵی ئیسلامیش وەعدی داوە واز لەچەکداری بهێنن.

محەمەد تۆفیق: ئاگام لەوەزعیان نیەی نازانم چۆنن

چاودێر: با بێینە سەر یەکگرتوو،راستە یەکگرتوو وەکو تۆ دەڵێی تاوانبار نییە بە بەکارهێنانی چەك و چەکداری، خۆشیان بەئاشکرا وتوویانە ئێمە

گۆران قەرەداغی ئاوێنەیەك لەوشە

سامی هادی

لەمەرگی هاوڕێکانمدا، هەمیشە وتوومە، هەور ئەو فرمێسکە سەماکەرەیە. تەنیا لەپەنجەرەکانی تاریکیدا، مۆمی بۆ تەنیایەکانی خۆی دادەگیرسێنی، ئەو تەنیایانەی، خواوەندە بەردینەکانیش، لەدوا ویسیتگەی مێژوودا یاخی بوونێکی پایزیانە، وەبیر گەلاکانی دێنەوە.

ئەو لەسەفەری هەندەران، ئەوەندە سەیری کۆچی مەلەکانی دەکرد، تا بۆنی نیشتمان‌و بوونی شەقامەکانی هەناسەی پیرەمێردو گۆرانی تیا بدۆزێتەوە، ئەم سەفەرانە هێندە پیرن، هەر لەریشی چەماوەیی بەفر دەچن، کوانێ نیشتمان، کوانێ بۆنی خاکی سوتماك.. لێرە، داستانەکان رەت بوون‌و، ئەمیش لەپەنجەرەی بەستەڵەکی غوربەتەوە، ئاخ‌و ئاهی.. بۆ مەرگی چۆلەکەکان، بۆ مەرگی منداڵەکان، بۆ مەرگی ئاژەڵەکان بۆ مەرگی دارستانەکان، هەڵدەکێشا. کاتێ گەڕایەوە، کتومت، لەو بارانە دەچوو، بەر لەتووڕەبوونی هەور، دوا ماچی دەبەخشیە خاك، باوەشی بۆ هەموو جوانیەکانی نیشتمان کردووە، گۆران قەراغی، پیاوێك، ڕەنگی لەدەنگی ئێوارەکانی سلێمانی دەچوو، هێندە پەرۆشی وشە بوو، پێی وا بوو، خیانەتێکی گەورەیە، لەنێو گەمەکانی زماندا، وشەکان، دەنگەکانی وشەو، ڕستە، لەشوێنی خۆی بەکارنەیەت.

ئەو لەپایزدا گەڕایەوە، بۆنی نیشتمان خۆشترو، ڕەنگی بەفر هێمنترو، شەقامەکان پڕاوپڕ بوون لەگۆرانی وەرزەکان، گەڕایەوە جانتایەك لەخەونی کۆچی باڵندەکانی لەئامێز بوو، دەیویست دابڕانی چەند ساڵەی نێوان خۆی‌و تارماییەکانی ئەم شارە ئاشت بکاتەوە، بەنیشتمان بڵێ.. کۆڵێ داوای لێبوردن دەکەم، بەگالیسکەی منالی تۆ سەفەرم کرد، ئێستا گالیسکەیەکی پیرم هێناوەتەوە، بەڵام پڕاوپڕە، لەپەرۆشی، پڕاوپڕە لەئەزموون. جیاوازی چیە، تەمەن هەرچی بێت، دەتوانێت، لەئاوێنەیەکی ڕۆشنتر، جوانیەکان بدۆزێتەوە.

بیرمە، سەعات ٦ی ئێوارە، بەچەند چرکەیەك بەر لەمردن، پێت دەوتم، کەی وادەی ئاوێزانی، هاوڕێیانی چاودێرە، منیش وتم، کەی باران هات، بەمۆبایلی نمرە (٠٧٧٠١٥٧٨١٤٧) پێت دەڵێم.. کراسی هەور لەبەرکەو وەرە بچینەوە ژێر وشەکانی باران، ئەمجارەیان گڕ نەیهێشت‌و شەو نەیهێشت‌و مەرگ نەیهێشت بالآی چلکنی وشەو ڕستەکان پاك بکەیتەوە.

* * *

دوێنێ بەڕێگاوە بووم، دەهاتمەوە بۆ سەر کارەکەم، خەیاڵم دوور چووبوو، لەناو جیهانی بیرکردنەوەو پێداچوونەوەی فیلمی ژیان بوم، گەیشتبومە دەوروبەری شار، لەناکاو زەنگی تەلەفۆنەکەم هەموو گیانی ڕاچڵەکاندم، هەر لەخۆمەوە چاوەڕوانی دەنگی ئاسایی (گۆران)ی هاوڕێی ئەو چەند ڕۆژەی هەفتانەی کارەکەم بووم، کەچی دەنگی کاکە (سعدالدین)ی خاڵۆی (گۆران) بوو، بەخەم‌و پەژارەیەکی زۆرەوە هەواڵی جەرگبڕی مەرگی کاك (گۆران)ی ساغ‌و سەلیمی پێ ڕاگەیاندم.. دڵم بوو بەکوانوی گریان، بەڵام من هەر لەناوەوەی خۆم دەگریم،

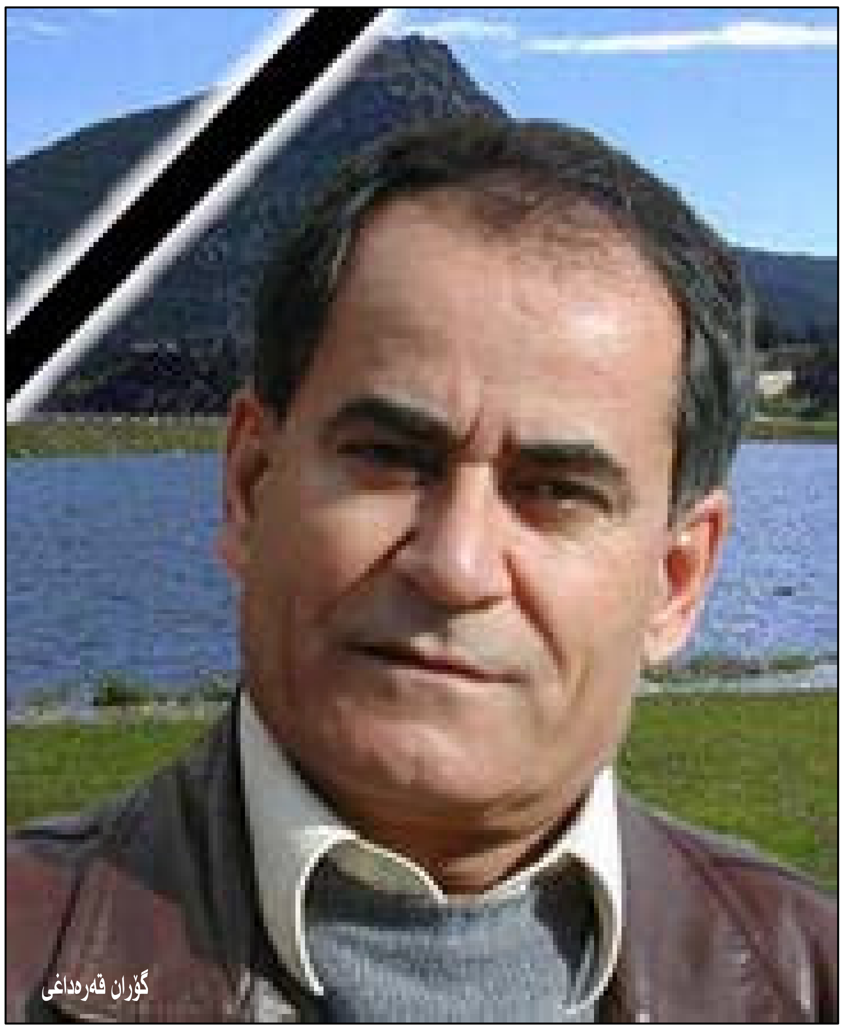

بروسکەیەکی خێرا بۆ مەرگی کاکە گۆران قەرەداغی

نوسینی/ حاجی مەمۆ

بەقوڵایی بیرکردنەوەو هۆشم بۆ (گۆران) کەوتمە شیوەن.

(گۆران) کە ناوی خۆی (عبدالرحمن مەلا صدیق قەرەداغی) بوو.. لەهەمێزی خێزانێکی مەیدانی تێکۆشان‌و خاوەن بیروباوەڕی کوردایەتی لەدایك بوو، سەرەتاپای تەمەنی خولیای خۆشەویستی و دڵسۆزی‌و وەفاداری بوو بۆ خاك‌و نەتەوەکەی، خۆشەویستی‌و هەست‌و نەستی ناسکی ببوە سەرچاوەی قەڵەم بەدەستەوە گرتنی‌و چونە جیهانی شیعرنوسینی‌و بواری نوسەری. بەڵام سیاسەت‌و حیزبایەتی کردن لەکوردستان‌و کارکردن بۆ پەیداکردنی لوقمەی ژیانی سەربەرزانە لەئەوروپا (سوید) بەشێکی زۆری تەمەنیان داگیرکردبوو..

لەژیان دا (گۆران) هەمیشە تامەزرۆی خەباتکردن بوو بۆ ئازادی نەتەوەکەی‌و سەربەخۆیی کوردستانەکەی کەزەحمەتکێشان‌و چینە چەوساوەکان لەپێشی پێشەوە بوون..

(گۆران) یەکێك بووە لەو تێکۆشەرە سەرەتاییانەی دروستبونی کۆمەڵەو دوایی زۆرتر بەگەر ڕەوتی چەپەکان کەوتبوو، تاکو لەگەڵ هەڵگیرساندنی شۆڕشی چەکداری لەساڵی ١٩٧٦ پەیوەندی بەمەفرەزە سەرەتاییەکان کردووەو وەك پێشمەرگەو کادرێکی هوشیار هاوڕێ‌و هاودەمی کاك ئارام‌و ئەمین پۆلاو هاوڕێیانی ناوچەی قەرەداغ بووە، تاکو لەکۆتایی ساڵی ١٩٧٧ ئاوارەی هەندەران بووەو گەیشتۆتە وڵاتی سویدو لەوێشەوە سەرگەرمی بەشداریکردنی چالاکیەکانی کۆمەڵەی خوێندکارانی کورد لەئەوروپا (تەکسا) بووە..

من لەنزیکەوە ئەو مرۆڤە گەورەیەم دەناسی، سەرباری ئەوەی خاوەن بڕوانامەیەکی بەرزی خوێندن نەبوو، بەڵام ئینسانێکی بەسەلیقەو وریاو خاوەن بیر بوو، زمانزانێکی بەتوانا بوو بەتایبەت لەزمانی سویدی‌و کوردی، خوێندنەوەیەکی زیرەك‌و هێمنانەی هەبوو بۆ ڕووداوو بەسەرهاتەکان، ئەزمونی ژیانی خۆی کردوە سەر مەشقی بەخۆداچونەوەو سەرلەنوێ بەگەڕ کەوتنەوە بۆ خزمەت کردن بەنیشتمان‌و نەتەوەکەی.. گۆران خاوەنی خۆزگەو ئاواتی گەورە بوو، بۆ گەیاندنی پەیامە پیرۆزەکەی وازی لەژیانی پڕ باق‌و بریقی وڵاتی سوید هێناو هەموو خۆشییەکی ژیانی خۆی بۆ گەڕانەوەی کوردستان‌و هاوارگرتن لەشاری سلێمانی پیادە کرد.. تاکو لەم پێناوەدا بووە کارمەندێك بەپلەی شارەزا لە (خانەی وەرگێڕان)ی وەزارەتی ڕۆشنبیری ئیدارەی سلێمانی‌و پاشان لەگەڵ لەدایك بوونی ڕۆژنامەی هەفتانەی (چاودێر) وەك نوسەرێك‌و بەرپرسی لاپەڕەی ڕۆشنبیری دەست بەکاربوو، لەڕۆژنامەی (ئازادی) حیزبی زەحمەتکێشان گۆشەیەکی هەفتانەی دەنوسی.

بەکورتی گۆران بەنیازی ئەوە بوو، زۆرتر بژی، خزمەتی گەورەتر پێشکەش بکات، لەپرۆسەی بینادنانەوەو وەرچەرخانی کۆمەڵی کوردی بەرەو دیموکراتیەت‌و بنیادنانی کۆمەڵی نوێ بەردێك بخاتە سەر بەردێکەوە. لەم بارەیەوە چەندان پرۆژەی نوسینی‌و کاری وەرگێڕانی بەدەستەوە بوو، داخەکەم ڕووداوی دڵتەزێنی مەرگەکەی، ئەو دڵە گەورەیەی بەیەکجارەکی وەستاند، دیسانەوە تەلی کارەبای ئەجەلی بەردەستی مرۆڤ، دەستی نایە بینەقاقای مرۆڤێکی گەورەو (گۆران)ی مرۆڤو شاعیرو عاشقی پاکی کوردایەتی لەدەست کورد ڕفاندو زیانێکی گەورەی خستە جەستەی کۆشش‌و کۆڵنەدان‌و بنیادنان..

سڵاو لەگیانت، "گۆران" سڵاو لەقەدو باڵای هیواکانت..

تێرامانێك لەمەر بزوووتنەوەی هەخا

نوسینی: ئەکبەر گویا ـ وەرگێڕ لەفارسیەوە: جەواد حەیدەری

لەم وتارەدا دەمانەوێ ئاماژە بکەین بەبزووتنەوەی هەخا لەبیرەوەرییە دڵتەزێن‌و تاڵەکانی شۆرشی ئیسلامیداو هەروەها لەبیرەوەرییە سوکایەتی پێکراوەکانی شکستی ئێران لەبەرامبەر عەرەبەکاندا، لەسەردەمی ساسانیەکاندا بزووتنەوەی هەخا لەڕوانگەی سیمبولێکەوە چەشنێك ڕێنیسانس‌و لەدایکبوونی کەلتورییە کەلە تایبەتمەندیەکانی گەڕانەوەیە بۆ سەردەمی پیرۆزی هەخامەنشی‌و بۆ ئایینی پیرۆزی زەردەشت. ماوەیەك بزووتنەوەیەکی نوێ بەنێوی بزووتنەوەی هەخا بەسەرۆکایەتی خالقی یەزدی لەئێران دەستی پێکدرووە، خالقی یەزدی خۆی بەهەخامەنشی دەزانێت، هەخامەنشی یەعنی کەسێك کەبیروباوەری بەجیهانی هەخامەنشی هەیە، واتە بەدوادا چووی (بیرکردنەوەی باش، وتەی باش، ئاکاری باش) هەخامەنش وەبیرهێنەرەوەی سەردەمی گەورەیی‌و شکۆی ئێرانە، لەسەردەمی کورشی هەخامەنشی، دروشمی (بیرکردنەوەی باش، وتەی باش، ئاکاری باش) وەبیرهێنەرەوەی پەندو ئامۆژگاریەکانی زەردەشتی پێغەمبەری ئێرانی کۆنە!

هێرشی عەرەبەکان، لەسەردەمی خەلافەتی عومەری کوری خەتاب بۆ سەر ئێران، بووە هۆی ڕووخانی پاشایەتی لەئێرانداو وەلانانی ئایینی زەردەشت، هەزارو چوارسەرد ساڵە کەئێرانیەکان لەدەروونی خۆیاندا بیرەوەریەکی تاڵی ئەم شکستە سوکایەتی پێکراوەیان پاراستووە. ئەم بیرەوەریە تاڵ‌و ناخۆش دڵتەزێنە جارێکی تر لەسەردەمی شۆرشی ئیسلامیدا، بۆ ئێرانیەکان دووپات بووەوەو شارستانیەت‌و کلتوری ئێرانی جارێکی تر کەوتەبەر پەلامارو هێرشی توخمە ئیسلامیەکان.

بزووتنەوەی هەخا دژبە کردەوەو هێرشی هەمە لایەنی بێگانەکانە بۆ سەر شوناسی ئێرانی. بەرێز خالقی یەزدی بەهەڵگیرساندنی بزووتنەوەی ڕێنیسانس‌و لەدایکبوونێکی تری کلتوری‌و دروشمی گەڕانەوە بۆ سەردەمی شکۆداری هەخامەنشی و گەڕانەوە بۆ ئایینی پیرۆزی زەردەشت، توانیویەتی بەزێڵی ناهوشیارانە، هەستی نەتەوەیی ئێرانیەکان بگەڕێننەوەو لەم کانگا بەرفراوانە، هێزی خۆی وەرگرێ.

لەهەر بزووتنەوەیەکدا سیمبولەکان گرنگیەکی زۆریان هەریە، مۆبەدانی زەردەشتی جلی سپی دەپۆشن، بەرێز خالقی یەزدی جلی سپی دەپۆشێ، مۆبەردانی زەردەشتی لەبەردەمی ئاگری پیرۆزدا، نزا دەکەن‌و دەپارێنەوە، بەرێز خالقی یەزدی لەتەنیشت مەشخەڵ ووتە بێژی دەکا. هەخامەنشینەکان جگەلە ئەهورامەزدا ڕێزو حورمەتی ئیزەدی مێهریشیان دەگرت. بەرێز خالقی یەزدی ڕێزی ئالآیەك دەگرێ کەلەودا وێنەی شێرو هەتاوی تیادایە. هەتاو وەك سیمبولی ئیزەدی مێهر ڕێز دادەنێ. جل‌وبەرگی‌سپی مۆبەرانی بەپێچەوانەی عەبای ڕەشی مەلاکان‌و مەشخەڵی هەڵگیرساوی زەردەشتی، لەبەرامبەر میحراب‌و مینبەری ئیسلامی‌و ئارمی شێرو هەتاویش لەبەرامبەر ئارمی ئەڵڵا دایە.

یەکێکی تر لەسیمبولە پڕماناکانی بزووتنەوەی هەخا، ناوی بچووکی بەرێز خالقی یەزدییە، ناوی ئەو لەپێناسدا فەتحوڵڵایە، ووشەی فەتح بەمانای سەربەرزی، ووشەی ئەڵڵا بەمانای ئەهورایە. لەتێکەڵاوی ئەم دوو وشەیە، ئەهورای سەربەرز پێکدێ. بەرێز خالقی یەزدی بەگۆرینی ناوی لەفەتحوڵڵاوە بەئەهورای سەربەرزو دانانی ئەهورای زەردەشتی بەجێی ئەڵڵای ئیسلامی بەشێوەی سیمبولێك دژایەتی خۆی سەبارەت بەعەرەب‌و ئیسلامیکردنی ئێران دەربریوە.

ووشەی ئەهورای سەربەرز هەڵگری مانایەکی تریشە، ئەویش دانانی دوو ئۆردوگای خێرو شەرە، بەرێز خالقی یەزدی سەربە ئۆردوگای ئەهورای سەربەرز (خێر)ەو دوژمنانی ئەویش سەر بەئۆردوگای شەرن (ئەهریمەن). ئەگەر بەرێز ئەهورای سەربەرز پیرۆز بێت، بێگومان دوژمنانی ئەو ئەهریمەنی پیرۆزن، ناوی ئەهورای پیرۆز بەئوستورەی شەری نێوان ئەهوراو ئەهریمەن ئاماژە دەکا، کەبەپێی داب‌و نەریتی ئێران بەسەرکەوتنی ئەهورا بەسەر ئەهریمەندا کۆتایی پێدێ.

لەشەری ئەهورای دژ بە ئەهریمەن، سوشیانتەکان ڕۆڵێکی گرنگیان هەیە لەئاخر زەماندا سەرهەڵدەدەن‌و جیهان پڕدەکەن لەعەدالەت‌و دادپەروەری. بەپێی حیکایەتە زەردەشتیەکان، شەهوەتی زەردەشت لەئاوی دەریای پیرۆزدا دەپارێزرێ‌و هەر کات کچێك بیەوێ لەم دەریا پاك‌و پیرۆزەدا مەلە بکات لەشەهوەتی زەردەشت دووگیان دەبێت‌و لەسکی ئەو کچە پاکەوە سوشیانتەکان لەدایك دەبن.

بزووتنەوەی هەخا بەشێوەی ناراستەوخۆ لەم باوەرە کۆنە کەڵك وەردەگرێ‌و بەڵێنی ڕزگارکەرێك دەدەن لەئاخر زەمانداو ئەم ئومێدو ئارەزووە لەناو دڵی لایەنگران‌و پەیرەوەکانی زیندوو دەکاتەوە، کە سوشیانتەکان بەڵێنیان داوە، ئەمجارە لەقوڵایی دەریاکانەوە نا، بەڵکو لەو پەری ئاسمانەکانەوە سەرهەڵدەدەن‌و دەسەڵاتدارە زاڵمەکان لەسەر کورسی دەسەڵات لادەبەن‌و مەشخەڵی هەمیشە زیندووی زەردەشت لەسەر تەختی جەمشید هەڵدەکەن‌و ئێران لێواولێو، پڕ دەبێ لەعەدالەت‌و دادپەروەری.

مەبەست لەبزووتنەوەی هەخا گەڕانەوەیە بۆ ئایینی زەردەشت، کەئێستا لەئێران بزووتنەوەیەکی نوێ سەریهەڵداوە بەسەرۆکایەتی خالقی یەزدی.

مردن لە نیشتیمانی خۆتدا نەمرییە

زۆربوون ئەو خاوەن قەڵەم‌و ئەکتیڤانەی لەبواری نوسین‌و دەرخستنی خاڵی لاوازو گەڕانێکی ئەبەدی بەدوای پێشکەوتن‌و سەرخستنی میللەت‌و نەتەوەکەیاندا هەوڵیان داو گەیاندنیان بەم ڕۆژە جا ئەو خەبات‌و تێکۆشانە بەپێنوس بێ یان گیان فیدراکردن بێ جیاوازی نیە. یەکێك لەو خاوەن قەڵەمانە کاکە گۆران قەرەداغی نەمرە کە مامۆستایەکی بەتواناو بەئەزموون بوو لەهەڵسەنگاندنی بابەت‌و زمانەوانێکی شارەزا دەست‌و خامەیەکی جوان پڕ لەوشەی پاراوی کوردی، کاکە گۆران بەردەوام بەنوسینەکانی لەبواری ئەدەبی‌و کێشەکانی ژن‌و زمانی کوردی لەناو ڕۆژنامەو گۆڤارەکانی ئێستاماندا ئەسپی خۆی تاودا بوو.. بۆ نموونە لەڕۆژنامەی ئاڵای ئازادیدا گۆشەی بەردەوامی هەبوو لەناو ئەم ستافە پڕ جۆش‌و خرۆشەی ڕۆژنامەی چاودێریشدا لێپرسراوی هەردوو لاپەڕەی جیهانبینی‌و روناکبیریی بوو.. مامۆستا گۆران قەرەداغی پیاوێك بوو لەئەدەب لەجوانی لەزمان پاراوی لەخۆشەویستی بەرامبەر هەر کەسێك. ئەو نەمرە هەرچەندە لەساڵانی پێشویدا لەدەرەوەی وڵات بەردەوام سەرقاڵی کاری ئەدەبی بوو لەکاتی گەڕانەوەشیدا دووبارە لەوڵاتی خۆیدا هەمان ئەو هێزو گوڕەی هەبوو بۆ کاری نوسین‌و ڕەخنەو ڕۆژنامەوانی، مامۆستا گۆران قەرەداغی مەرگ بواری نەدا مەخابن ئەگین دەیتوانی زیاترو باشتر خزمەت بکات.. مامۆستا گۆران قەرەداغی کەمن لەگەڵیداو لەیەك ستافی ڕۆژنامە بەیەکەوە کارمان دەکرد هەتتا بڵێی وردبین خێرا لەکارو کرداری ڕۆژنامەوانیدا. جارێکی‌تر بەداخەوە بۆم. گۆران قەرەداغی.. ئەو پیاوەی ئەدەب بارانی کردین.

رۆشنتر لە خامۆشی

عەبدوڵا تاهیر بەرزنجی

دەق دەشوبهێنم بەکوانووی ئاگردان، ئاگردانێك پڕ بێت لەپشکۆ. ئاگردان رادەی گەشەسەندنی خۆی هەیە، پشکۆیش بەهەمان شێوە. هەر وشەیەك بۆ خۆی پشکۆیەکە، کۆمەڵێك رستەیش دەبن بەکۆمەڵێك وشە.

لەم هاوکێشەیەدا رادەی شیعریەت دەرئەکەوێ واتە رادەی گەشەی کوانوو یا ئاگردان بەرامبەر رێژەو رادەی شیعریەت، بەڵام لەگەڵ هەندێك جیاوازیدا. سروشتی ئاگردان لەکاتی گڕگرتنا جیایە لەدەسپێکردن و چوونە ناو پرۆسەی نووسینەوە. جیاوازییەکە لەوەدا روندەبێتەوە سروشتی پشکۆ لەسەرەتایەوە، کۆتاییەکەی وەدەرئەکەوێ و چارەنووسی لەنەماندا روندەبێتەوە. واتا پشکۆ حاڵەتێکی هەڵچوی هەیە دەسپێکی لەگەڵ کۆتاییدا یەکناگرێتەوە. سەرەتا، گڕ دەسێنێت و گەش دەبێتەوە، کۆتایی نەمان و خامۆشبوونەوە ئاشکرا دەکات.. جا بۆ پاراستنی گڕوتین و گەشەی کوانوو ئاگر کەرەوە هەمیشە خەریکی (فو) بەخشین بێت تا جەستەی پشکۆکان گەشبێتەوە. ئەرکی ئەم لەساتەکانی گڕ بەردانەوەدا پاراستنی گەشەو گڕوتینە. نەخوازەڵا حاڵی دەقێکی شیعری کە کۆتایی نایەت و خوێنەر لەلایەن خۆیەوەو بەتەئویلکاری ژیان و گڕوتین و گەشەی پێ دەبەخشێتەوە.

سەیری ئاگردانێك بکەو تۆزێك لێی ورد بەرەوە سەرەتا گەشە دەسێنێت، کە دەگاتە ناوەڕاستی ژیانی، رادەی گەشەسەندنەکە تێکدەچێت، جیاوازی دەکەوێتە ناو خودی پشکۆکان، پشکۆی وا هەیە هەر بەگەشی دەمێنێتەوە، پشکۆی وایش هەیە بێهێزتر دەبێت، هی وایشیان هەیە دەکەوێتە گیاندانەوە. ئەرکی ئاگرکەرەوەو ئەرکی شاعیر ئەوەیە نەیەڵن وشەو پشکۆ گەشەی خۆیان لەدەستبدەن، دەبێت ئەم فوو بەپشکۆو ئەو فوو بەوشەو رستەدا بکات.

هێزی وەستایی شاعیر لەوەدا دەبینمەوە کەنەیەڵێت جیاوازی بکەوێتە نێوان گەشەی پشکۆکانییەوە کە لەوشە و رستە و وێنە و بڕگە و شتی دی پێکدێن. چاوی لەکون و قوژبنی دەقەکەی بێت کەوشەیەك یا رستەیەك بەرەو خامۆشی دەچێت ئەم فریای کەوێت و سەرلەنوێ فوویان پیا بکاتەوە.

ئەو داهێنەرانەی کە شیعری کورت دەنووسن زۆر خەمخۆری رادەی گەشەسەندنی دەقەکانیانن، پشکۆکانیان هەر لەسەرەتاوە تا کۆتایی پارێزراون، گۆشەیەك یا کونێکیان تیا نابینیت کز بن. دیارە سروشتی شیعری کورت بۆ خۆی یارمەتیدەرە کە پشکۆکان بەگەشیی بمێننەوە چونکە کورتەو شاعیر دەتوانێت لەمەودایەکی کورتدا دەسەڵاتی خۆی لە رووبەرێکی بچوکدا بپارێزێت.. کەمیشن ئەوانەی کە بتوانن لەشیعری درێژدا، تین و گەشیی، لەسەرەتاوە تا کۆتایی بپارێزن.

من بەکورتی و درێژی شیعریەت ناپێوم. شاعیر هەیە ئەوەی لە هۆنراوەیەکی درێژا دەریدەبڕێ زۆرجار بەچەند وشەیەك خستویەڕوو بگرە بەشێوەیەکی چاکتر لەکورتەکەیدا گەشیی هێلاوەتەوە. کەچی لەشیعری درێژدا نەیتوانیوە ئەو گەشیی و گەرمییە بەڕادەیەکی بەرز بپارێزێت.

ئەمە کێشەو گرفتی زۆر دەقی ئەمڕۆمانە. زۆر هەن ئیشتیهایان بۆ درێژکردنەوە دەکرێتەوە بەڵام ناتوانن سیستمێك بۆ ئەو ئیشتیهاکردنەوەیە دیاری بکەن، لەئەنجامی ئەمەدا دەسەڵاتیان بەسەر ئەوەدا ناشکێتەوە گەشەی شیعریەت بپارێزن. سەیر دەکەین لەهەندێك شوێندا پشکۆی دەقیان گەشەدارە بەڵام لەهەندێك شوێنی ترا خەریکە گڕوتین لەدەست دەدات، تادەگاتە کۆتایی سەدەها پشکو بەخامۆشی دێتە پێش چاو.. پێویستە لەسەر شاعیر سیستمێکی رێکو رەوانی هەبێت و لەگەڵ هەموو پەیوەندییەکانی دەقدا بەیەکسانی مامەڵەیان پێبکات. شیعر هەیە لەبنەڕەتدا بونیادێکی کورت و کچگەی هەیە بەڵام خاوەنەکەی بەزۆرو زۆرداری وەك لاستیك درێژی دەکاتەوە.

گوێ ناداتە سروشتی تایبەتی، بۆیە ئەو راکێشانە بەزۆرە ناچێتە خانەی ئاساییەوە بگرە دەبێتە هۆی چەوساندنەوەی دەقەکە.

شیعری کورتیش یەك بابەت و تاکە هەستی و تاکە دید زاڵن بەسەریا چەند بەزۆر درێژی بکەیت و رایکێشیت هەر بەکورتی دەمێنێت و درێژ نابێتەوە. ئەم حاڵەتی دیکتاتۆریانەی شاعیر لەگەڵ دەقێکی لەم جۆرە رێ بۆ ئەوە خۆشدەکات دەسەڵاتی خۆی لەدەستبدات و دەرەقەتی ئەوە نەیەت، گڕو گەشەو تینی هەموو پشکۆکانی دەقەکەی بپارێزێت، ئێمەیش وەك خوێنەرو رەخنەگر تا دە پشکۆ لەدەقەکەیدا بەگەشی دەبینین بیست پشکۆی تری بەکزی دەبینین، بڕێکی تریان دەبینین خەریکن گیان لەدەستدەدەن. هەر ئەو پشکۆ راستەقینانە جەستەی ئاسایی دەقەکەن و ئەوانی‌تر بەرهەمی دکتاتۆرییەتی شاعیرن بۆیە توانای گەشەسەندنەوەو نەشونماکردنیان نابێت.

دەسەڵات و کۆمەڵگە.. لێدوان دەربارەی فۆرمی دەسەڵات و گوتاری فەرمانڕەوایی لەدەوڵەتی ئومەویی‌دا

سەلام عەبدولکەریم

یەکێك لەپێناسەکانی سیاسەت دەشێ هونەرو میکانیزمێك بێت بۆ بەڕێوەبردنی کاروباری خەڵك و رێکخستنی ژیانی کۆمەڵگە، لەم نێوەندەدا دەسەڵات ئەو حەتمیەتەیە کە کۆمەڵگەو مرۆڤەکانی لەبارێکی شپرزەییەوە دەباتە نێو کایەیەکی سستماتیکی رێکخراو، بەگوێرەی یاساو دەستورێکیش ئەرك و مافی هەمووان دەست نیشان دەکات، لەمێژووی کۆنەوە تا ئێستا قسەی جیاواز لەدەسەڵات و جۆرو شێوازەکانی کراوەو لەلایەکی تریشەوە کۆمەڵگە پێویستی بەکام جۆر لەدەسەڵاتی سیاسی هەیە، گرفتی نێوان دەسەڵاتی سروشتی و دەسەڵاتی رەهاو کۆت و بەندکراو، بەمانایەکی‌تر شۆڕش و کودێتاو جەنگی نێوان دەسەڵاتە مونارخی‌یە ئەپسەلوتیەکان و دەسەڵاتی کۆماری و ئازادیخوازیی لەو خاڵەوە سەرچاوە دەگرێ، گوایە کەدەسەڵاتی تاکڕەوی توانای گوێگرتنی لەڕەمەکی خەڵکی کۆمەڵگەو دواجاریش لەشوێنی پێویستدا ناتوانێ داواکاری و پێداویستیەکانیان دابین بکات چونکە دەسەڵاتی تاکڕەوی تەنها توانای گوزارشت کردنی یەکجۆری لەمرۆڤەکان هەیە، کە ئەوانیش خۆیان و دارو دەستەکانیانە.

ئومەوی‌یەکان وەکو یەکێك لەبنەماڵە فەرمانڕەواکان و دوای ئەوانیش و پاش رووداوی (مەرج راهگ) لەساڵی (٦٥ك) و گواستنەوەی دەسەڵات بۆ بنەماڵەی مەروانیەکان بەدرێژایی (٩٠) نەوەد ساڵ لەفەرمانڕەوایەتی لەمێژووی ئیسلامدا، جگە لەسەردەمی خەلیفە (عومەری کوڕی عەبدولعەزیز) (خ.ڕ)، جێگەی قسە لەسەرکردنن، بەتایبەت لەرووی دەسەڵاتی سیاسی و ئەو کۆمەڵگە بەرفراوانە ئەتنیکیەی ژێر دەستیان. ئەگەر لەکۆمەڵگەیەکی نائاینیدا سیاسەت و دەسەڵات رایەڵی پێکەوە گرێدانی تاك و کۆڕو کۆبوونەوەکان بێت بەیەکترییەوەو فاکتەرو ئالیەتێك بێت بۆ دابین کردنی ماف و ئازادیە تاکە کەسی و گشتیەکان و دەستەبەرکردنی پێداویستیەکانی تەواوی کۆمەڵگە، ئەوا وەزیفەی ئەم دابین کردنە هەم لەسەر دەسەڵاتێکی ئاینی و هەم لەنێو کۆمەڵگەیەکی ئاینیشدا دووجار پێویستترو فەرز کراوەترە، چونکە بنەماو ئەسڵی هاتنی ئایین بۆ رزگاربوونی مرۆڤەکان و رەخساندنی خۆشگوزەرانی مادی و مەعنەوی‌یە بۆیان و دروستکردنی کۆمەڵگەیەکیشە لەڕێگەی دەسەڵاتی فەرمانڕەواوە کەهاو تەباو هاوتەریب بێت بە بنەماو پێوەرو بەها ئاینیەکان بۆئەوەی زۆرترین دادپەروەری کۆمەڵایەتی تێدا بەرجەستە ببێت، تاوەکو بەشێکی هەرە زۆری مرۆڤەکانی نێو ئەو کۆمەڵگەیە بەدەر لەهەر جۆرە جیاکاریەکی ئەتنیکی و ئاینی و رەنگ و نەتەوە سودمەند بن لێی، هەموو جۆرە چەوساندنەوەو ستەم کردنێك لەم دەسەڵات و کۆمەڵگە ئاینیەدا جێگەی نابێتەوە، بەگوێرەی پێوەرەکانی ئایین، چونکە هەروەك (محەمەد غەزالی) دەبێژێ "ئایین و زۆرداریی دوو دژن پێك ناگەن، زانیارییەکانی ئایین کۆتایی دێت بەوەی کەخەڵکی خودای خۆیان بەتاك و تەنهایی بپەرستن، بەڵام رێ و رەسمی زۆرداریی هەڵیان دەگێڕێتەوە بۆ بت پەرستیەکی کوێرانە"(١). بەڵام ئومەوی‌یەکان جگە لەپێشێلکردنی بەشێکی زۆر لەبنەما ئیسلامیەکانی وەکو دادپەروەری کۆمەڵایەتی و رێزگرتن لەنەتەوەو رەگەزەکانی‌ترو دابنی کردنی مافەکانیان، هاوکات بەهۆی پیادەکردنی هەندێ رەفتارو کردارەوە لەدەرەوەی ئاینی ئیسلام هۆکاری سەرەکی بوون بۆ رووخانی دەسەڵات و دەوڵەتەکەیان و تێکچوونی شیرازەی کۆمەڵگەکەشیان، مەحاڵە هیچ کۆمەڵگەیەك بتوانێ لەسەر زۆرداریی بەردەوام لەسەر مەساری ژیان رێ بکات، چونکە هەموو زۆرداریی‌یەك دواجار یەکسانە بەشکست و روخان، درەنگ یان زوو.

پێش ئەوەی بچینە سەر ئەو هۆکارانەو شتێکیان دەربارە بڵێین. سەرەتا بناغەو بنەمای هاتنی ئەومەوییەکان لەڕاستیدا بۆ گرتنە دەستی دەسەڵات لەمێژووی ئیسلامدا بنەمایەکی شەرعی و ئیسلامی هەبوو، نە ئەو رێگەو میکانیزمانەش زۆربەیان شەرعی و ئیسلامی بوون کەدەسەڵاتیان پێ قۆرغ کرد، دەشێت ئەم دیاردەیە لەکات و شوێنی خۆیدا توێژینەوەی تایبەت بەخۆی پێویست بێت و بڕیاردان تیایدا ئاسان نیە لەهەموو بارێکدا، بەڵام بەگشتی بەڕوانین بۆ دەقەکانی قورئاون فەرمودەو ژیانی خەلیفەکانی راشیدین، ئەم شێوازی گرتنە دەستی دەسەڵاتەو دواجار بەڕێوەبردنی دەسەڵاتی سیاسی کۆمەڵگەش هەر لەو

سەردەمەدا پڕاوپڕ ئیسلامی نەبووەو حاڵەتێکی ناوازە بوو. جگە لەوەش تەسلیم کردنی دەسەڵات لەلایەن (موعاویەی کوڕی ئەبوسفیان)ەوە بۆ یەزیدی کوڕی دیسان کارکردن بوو لەسەر پیادەکردنی شێوازێك لەدەسەڵات گرتنە دەست کە ئەوکات لەکۆمەڵگەو ئەنزیمەی فەرمانڕەوایی و فارس و رۆمەکاندا باوبوو، واتە ئومەویەکان بەداهێنەری سستمی پشتاوپشت و دوورخستنەوەی بنەمای راوێژو پرس و رای ئیسلامی لەمێژووی ئیسلامدا دادەنرێن. بۆ رەوشی ئەو کۆمەڵگە جیاوازانەی ژێر دەسەڵاتیان و چۆنێتی هەڵسوکەوت کردنیش تیایاندا دوورونزیك بەرئەنجام و رەنگدانەوەی بنەمای یەکەمە لەشێوازی گرتنەوە دەستی دەسەڵاتدا. چونکە شێوازی دەسەڵاتداریی لەکۆمەڵگەیەکدا کەمرۆڤەکانی ناوی بەخواستی خۆیان و بێ زۆر لێکردن هەڵیبژێرن، یەکجار جیاوازترە لەو کۆمەڵگەیەی کە لەژێر زۆرداریی و هەڕەشەدا بەناچاری دەسەڵاتێك قبوڵ دەکات، رەنگە هەر پرس و رایشی پێ نەکرابێت، چونکە بەشێکی هەرە زۆری خەلیفەو کاربەدەستەکانی ئومەویەیکان، هیچ پرس و رایەکیان بەڕەمەکی خەڵکە مسوڵمانەکان نەکردووە، تەنها ئەوەندە نەبێت کە هێڵەکانی ئەو رێنماییەی سستمی پشتاوپشتیان تۆخ کردۆتەوەو پیادە کردووە، کەدەبوو لەدوای باوك یان کوڕەکەی ببێت بەجێگیری، یاخود براکانی، یان هەر نەبوو خێزانەکەی. داهێنانی ئەم بنەمای پشتاوپشتە رەنگە تاڕادەیەکی زۆر پاساو هەڵنەگرێت، لەگەڵ پێشێل کردنی بنەمای پرس‌وڕا، چونکە راوێژ لەبنەڕەتدا گەڕاندنەوەی مافی هیومانی مرۆڤەکانە بۆ گوزارشت کردن لەئازادی تاکە کەسی و ناخی خۆیان دوور لەهەموو کاریگەری و زۆرلێکردنێك، بەڵام کاتێك ئەم بنەمایە نابێت، ئەوکات دەتوانین بڵێین ئازادی تاکە کەسی مرۆڤ نیەو کاتێکیش ئەو بنەمایە پێشێل کرا، دیسانەوە ئازادی مرۆڤ پێشێل کراوە، کە لەئەسڵی بنەمای ئیسلامدا پێی بەخشراوە، بەڵام لێی دەسەندرێتەوە.

هەروەها جگە لەم قۆرغ کردنەی دەسەڵات لەنێو سستمی فەرمانڕەوایی ئومەوییەکاندا، ئەوا زۆرجار شێوازی پیادەکردنەکەشی لەگۆشەنیگای ئاینەوە، دیسان جێگەی لێوردبوونەوەی زیاترە، چونکە دەسەڵاتێك کەبەسەر کۆمەڵگەدا پراکتیزە بکرێت و بۆ ئەوان بێت، لانی کەم پێویستە رەچاوی کۆمەڵێ بنەماو پرنسیپێك بکات کەهیچ نەبێت هێڵە گشتیەکانی مرۆڤی ئەو کۆمەڵگەیە نەبەزێنێت، بەڵام سەرچاوە مێژووییەکان ئاماژە دەکەن بەوەی کەزۆرێك لەخەلیفەو کاربەدەستە ئومەوییەکان دوور لەئاین و بنەماکانی، بەویست و خواست و هۆش و ئارەزووی خۆیان فەرمانڕەواییان کردووە، بۆ نموونە خەلیفە (سولەیمانی کوڕی عەبدولمەلیك) کاتێك دەسەڵاتی گرتە دەست، وەلید ویستی سولەیمان دەربکات لەجێنشینی، بەئەنقەست، چونکە وەلید ئارەزووی بەلای سولەیماندا نەبوو، جگە لەوەش بیروڕا وایە کە وەلید هەستا بێت بەکوشتنی هەریەکە لە (موحەمەدی کوڕی قاسم و قوتەیبەی کوڕی موسلیمی باهلی) کەدوو سەرکردەی مەزن بوون، هیچ تاوانێکیشیان نەبوو تەنها ئەوە نەبێت کە حەجاج ئارەزووی لەگەڵ وەلیدا هەبووەو ئارەزووی بەلای سولەیماندا نەبووە، کە ئەو دوو سەرکردە زیاتر پێدەچێت لەسولەیمانەوە نزیك تر بووبن.

هەر لەسەر ئەم رێڕەوی دەسەڵاتداریی و فەرمانڕەوایی کردنە بەئارەزوو هۆشی خۆیان. هەندێ لەخەلیفەکانی ئومەوی دەستیان دایە زیندووکردنەوەی گیانی هۆزایەتی و خێڵایەتی و برەودان بەدەمارگیریی نەخافی. کەزیاتر لەدوای مردنی خەلیفە عومەری کوڕی عەبدولعەزیزەوە دەرکەوت، لەم بارەدا وەلیدی کوڕی عەبدولمەلیك چووە تەنیشت هۆزی (مضری)یەکانەوە، تاوەکو رەگەزو نفوزی (یەمەنی)یەکانی لاواز کرد، بەڵام هیشامی کوڕی عەبدولمەلیك سیاسەتی رووەو هەریەکە لەهۆزی یەمەنی و مضرییەکان جێگیر نەبوو، بەڵام دواتر ئەم سیاسەتەی گۆڕاو لایەنگیری بۆ مضرییەکان دەربڕی، لەبەرئەوەی دایکی لەهۆزی مضری بوو، هەروەها یەزیدی کوڕی عەبدولمەلیك لایەنگیریی هۆزی یەمەنیەکانی کردووە، چونکە ئەوان یارمەتیان دابوو لەکاتی گەیشتنی بەخەلافەت.

لەم سەردەمەدا هۆزی یەمەنیەکان دەرفەتیان بۆ رەخساو تۆڵەیان لەهۆزی مضرییەکان سەندەوەو شۆڕشیان لەحیمص و فەلەستین و ئەردەن بەرپا کرد، بەتایبەت ئەوکاتەی

کەمەروان لە (جابیە) ساڵی (٦٤ك) خەلافەتی کەوتە دەست و بەیعەتیان پێدا، دواتریش دوای رووداوی (مەرج راهط) لەساڵی (٦٥ك) کەزوحاك کوژرا ئیتر ئاگری تیرەگەرێتی کڵپەی سەند نەك تەنها لەشام، بەڵکو لەهەموو ویلایەتە ئیسلامیەکان داو بەتایبەتیش لەناوچەی خۆراسان(٣).

هەر لەماوەی دەسەڵاتدارێتی کردنی ئومەویەکان بەسەر کۆمەڵگەی ئەو سەردەمەی مسوڵمانەکانەوە لە ئەنجامدا یەکێك لەو رەفتارانەی کەکردیان لەئەنجامدا خۆیان و دەسەڵاتەکەیان روخان و شیرازەی کۆمەڵگەش تێکچوو لەسەر بنەما ئیسلامیەکان، بریتی بوو لەمەسەلەی (جێنشینی.. ولاية العهد) چونکە ئەم مەسەلەیە بوو بەهۆکاری دروست کردنی

دووبەرەکی لەنێوان بنەماڵەی ئومەوییەکاندا، بنەماڵەی مەروانیەکان لەهەندێ سەردەمدا بەدوو کەس فەرمانڕەواییان دەکرد، یەکەمین کەس کەئەم کارەی پیادەکرد (مەروان) خۆی بوو، کەجێنشینەکەی بریتی بوو لە(عەبدولمەلیك)، عەبدولمەلیك دەستی کرد بەدووبەرەکی و کەرت کەرت کردنی ئەم بنەماڵەیە بەشێوەیەك ویستی جێنشینەکەی بگۆڕێت بۆ وەلیدی کوڕی و براکەی کەنارگیر کرد(٤).

هەروەها حاڵەتێکی‌تر بەهۆی پیادەکردنی ئەم دەسەڵاتەی ئومەوییەکان بەهۆش و ئارەزووی خۆیان سەری هەڵدا بریتی بوو لەلاوازبوونی هەستی نەتەوەو عامەی مسوڵمانان لەو سەردەمەدا بەوەی کە ئەوان سەرچاوەی دەسەڵاتن و ئەمیرو خەلیفەی مسوڵمانان بەرپرسە سەرەتا لەکاروبرای ئەو نەتەوەیەو ئەوان هەڵیان بژاردووە، بەڵام فەرمانڕەوایەتی تاکڕەو بریتیە لەگەورەیەك کەنفوزو سایەو دەسەڵاتی رەهای هەیەو خەڵکی شوێنکەوتەی ئاماژەکانی ئەو فەرمانڕەوا تاکڕەوەن(٥). ئنجا چۆن ئەم هەستە گشتیەی لاواز نابێت، کە هەر لەسەرەتاوە حسابی بۆ نەکراو دواجاریش لەنێو پرۆسەکانی گواستنەوەو ئاڵوگۆڕ کردنی دەسەڵاتی خەلیفەکاندا هێندەی تر کار لەپەراوێزخستن و کردنی کراو هەستی تۆتالیتارییەت و خۆسەپاندن. جێگەی گرتەوە.

دواجار لەکۆتاییدا ئەڵقەی ئەم باسە ببەستینەوە بەسەرەتاوە بریتیە لەحاڵەتێکی گەورە کەئەویش پشت گوێ خستنی بنەمای راوێژو شورا بوو، پاشان سەپاندنی سستمی پشتاوپشت کاردانەوەی خراپی هەبوو، هەم لەو رووەوە کەهیچ حسابێك بۆ ئەو مەرجانە نەدەکرا کە دەبوایە لەخەلیفەدا هەبوایە، هەم لەو رووەشەوە کەبیروڕای خەڵکی گشتی و هەڵوێستی زانایانی ئیسلام بەهەند وەرنەدەگیرا. کەئەمانەش ئەسڵی ئەو بابەتەیان هەڵتەکاند کەبریتیە لەدەسەڵات و رێکخستنی کۆمەڵگەو ئەم حاڵەتانەو هاوشێوەکانیان سەدەها تراژیدیایان لەمێژووی ئیسلامدا خوڵقاند، لەکاتێکدا کەنەدەبوو وابێت، بەڵام کەدەسەڵات لەنێو خەڵك و مرۆڤەکانی کۆمەڵگەوە دیاری ناکرێت و پێوەرەکانی ئازادی تاکەکەسی خەڵك پشت گوێ دەخرێت. ئیتر مەحاڵە چاوەڕێی ئەوە بکەین کە ئەم شێوازە دەسەڵاتە رەهاو تاکە کەسیە بتوانێ کۆمەڵگەمان بۆ رێکبخات.

چ جای ئەوەی ئێمە باس لەدابین کردنی خۆشگوزەرانی و دەستەبەربوونی مافەکانی مرۆڤ بین تیایدا کەمەرج نیە هەمووی پێشێل کرابێت، بەڵام بەدڵنیاییەوە زۆربەیان پێشێل کران. کە لەسەروی هەموویانەوە ماف و ئازادی و شارستانیەتی گەلانی ناعەرەبی بەگشتی و مسوڵمانە ناعەرەبەکان بوو کەپێیان دەوترا (مەوالی)* لەنێو کۆمەڵگەو دەسەڵاتی ئومەویەکان دا کەدەمانەوێ لەدەرفەتێك دەربارەی شتێك بنووسین کەئەوەش بۆ خۆی بابەتێکی جیاوازو سەربەخۆیە.

سەرچاوە پەراوێزەکان:

١-محمد الغزالي: الاسلام والاستبداد السياسي، دار الكتب العربي. ل (٦-١٥٦).
٢-الشیخ محمد الخضري بگ، محاضرات في تاریخ الأمم الأسلامیة، ج٢، چاپی حەوتەم، چاپخانەی الاستقامة. قاهیرة، ١٣٧٩، ك، ل (٢٢١).
٣-علی ابراهیم حسن: التاریخ الأسلام العام، ضاثخانەی السنة المحمدیة، قاهیرة، ١٩٨٦، ل (٢٨٩-٢٩٢).
٤-الشیخ محمد الخضري بگ: محاضرات في.. .. ، ج٢/ ل ٢٢٢-٢٢٣).
٥-محمد الغزالي: الاسلام والاستبداد السیاسي.. .. ل (١٧٨-١٧٩).
(*) مەوالی: واتە مسوڵمانی ناعەرەب، بڕوانە (دائره المعارف الاسلامیه، ج١٠، أحمد الشنتاوی وآخرون، ل٤٤١.)

کێشەی تەعریبی کەرکوک و بێدەنگی عێراقی فیدراڵ..!

هێدی گەلاڵی

ئەمڕۆ لەساتەوەختی گەڕانەوەی ئاوارەکانی کەرکوک کە بەهەر جۆرو وەسیلەیەک بێت خێزانگەلێکی زۆر لەئاوارەکانی سلێمانی و هەولێر گەڕاونەتەوەو لەو رووەشەوە بەپێی توانا لەلایەن حکومەتی هەرێمی کوردستانەوە کارئاسانی و هاوکاری کراون.. بەڵام نیو بەقەد ئەوە حکومەتی نوێی عێراق نەک هەر هاوکاری نەکردوون، بەڵکو لەبەرامبەر ئاوارەکاندا بێدەنگی هەڵبژاردووە!

مەبەستی سەرەکیم لەم نوسینەدا زیاتر قسەکردن و جەخت کردنەوەیە لەسەر کێشەی نیشتەجێکردنەوەی ئاوارەکانی کەرکوک و ناردنەوەی عەرەبە نیشتەجێکراوەکان و خوێندنەوەیەک بۆ ئەو بێدەنگیەی حکومەتی نوێی عێراق، کە لەئاست یەکلا نەکردنەوەو ئاسایی نەکردنەوەی بارودۆخی ئاوارە کوردەکانی ئەو شارەو عەرەبە تەعریبەکان بێدەنگە. دیارە هەریەک لەو ئاوارە کوردانەو عەرەبە هێنراوانە هۆکارو ئامانجی دەرکردن و نیشتەجێکردنیان روون و ئاشکرایە بەوەی کە رژێمی بەعسی رووخاو، لەکاتی خۆیدا بەهۆی سیاسەتی شۆڤێنیانەو، زاڵبونی عەقڵیەتی بەعسیانەیان بۆ هێنانەدی ئامانج و مەبەستی حزبی هەموو خراپەکاریەکیان دەرهەق بەکورد بەگشتی و، کوردەکانی کەرکوک بەتایبەت کردووەو لەهیچ شتێکیان نەئەبوارد. دەکرێ بپرسین گرنگترین و سەرەکیترین ئامانج لەشاربەدەرکردنی کوردەکانی کەرکوک بۆچی دەگەڕێتەوە؟

ئەگەر کوردەکانی سنوری کەرکوک سەر بەهەر لایەن و رێکخراوێکی سیاسی کوردی بووبن، یان بێلایەن بووبن.. ئەوە لەلایەن رژێمی رووخاوو لەدیدگای دەسەڵاتدارانی بەعسەوە بەر لەهەر شتێک شناسی "کوردبوون" و بەهۆی کوردبونیانەوە ناوزەدکراوە، بەتایبەتیش کەنیشتەجێبوی شارێکی کوردستانی و ستراتیژی پڕ خێرو بەرەکەتی نەوت و سامانی سروشتییە. ئەوە زیاتر وای لەڕژێم کرد نفوزی کوردی لەو شارەدا کەمبکاتەوەو هاوکات رێژەی عەرەبی بەعسی زیاد بکا. کاتێک کوردەکانی کەرکوک ئاوارە بوون بێ جیاوازی بیروڕای سیاسی و لایەنداری شار بەدەرکران. ئەوکاتە رژێم مەبەستە گڵاوەکەی هێنایەدی.. کە تاکو ئەمڕۆکە بێ چارەسەری ماوەتەوەو تەعریب لەکەرکوک کۆتایی نەهاتووە کاتێک پیادەکردنی سیاسەتی پاکتاوی نەژادی دەستی پێکردو بەعسیەکان هەڵسان بەدەرکردنی کوردەکان و هێنانی عەرەبی تەعریب لەشارەکانی ناوەڕاست و خوارووی عێراق بۆ ناو کەرکوک بەپێدانی کۆمەڵێ ئیمتیازاتی مادی و حزبی و ئیداری و دابینکردنی ژیان و پاراستنی سەرو ماڵیان. هەمووشمان دەزانین کەئامانج لەهەر کردەیەکی راگواستن و گواستنەوەو پاکتاوی رەگەزیدا بەتایبەت لەکەرکوک و دەوروبەری، جێبەجێکردنی ئامانجی تۆتالیتاریەتی بەعس و سڕینەوەی کوردەواری و کەم کردنەوەی رێژەی کوردو لاوازکردنی ئیرادەی کوردی شارەکە بووە. هەمیشە بەعسی روخاو مەبەستی بووە بەهۆی ئەو کردەوە قێزەونانەوە. ترس و تۆقاندن و دڵەڕاوکێ لەدڵ و دەروون و هەستی هەر کوردێکی شارەکە بەرجەستە بکاو دواتر دەستەمۆیان بکاو بەسەریاندا زاڵ بێت..!

لەبەرامبەریشدا بەجۆرو فۆرمێکیتر بۆ بەهێزکردن و حوکمکردنی دەسەڵات و دارودەستەکەیان هەڵساون بەزیادکردن و فراوانکردنی نفوزی خۆیان، کەمەبەست لێی زیادکردنی رێژەی عەرەب بووە لەو شارەدا تا لەئامارێکی ساختەو دروستکراودا هەر کاتێک بیانەوێ بەکاری بهێنین..! مەرام و ئامانجی بەعس لەدەرکردنی کوردەکانی کەرکوک و هێنان و نیشتەجێکردنی عەرەبی شارەکانی ناوەڕاست و خوارووی عێراق لەم خاڵانەدا دەردەکەوێت:-

یەکەم/ دەرکردن و ئاوارەبوونی کوردەکانی کەرکوک لەلایەک و نیشتەجێکردنی عەرەبی تەعریب لەلایەکیتر لەیەک کاتدا رێژەی دانیشتوانی کوردی کەمدەکردەوەو رێژەی عەرەبی هێنراوی زیاد ئەکرد..!.

دووەم/ لەکردەوەی گواستنەوەو راگواستندا مەبەستی سەرەکی رژێمی روخاو ئەوە بووە کەتا زووە بتوانن ئەوانەی لەخۆیان نەچێ دووریان بخاتەوەو ئەوانەیشی هاوشێوەو هاوڕاو بەعسین لەدەوری خۆیان کۆبکەنەوە. واتە بەحساباتە سیاسەیکانی خۆیان بوونی کورد لەو شارەدا بەمەترسی لەقەڵەم دەداو بوونی عەرەبیشی بەپشت و پناو دڵنیایی دادەنا..!

سێیەم/ ئامانجی سەرەکی رژێمی گۆڕبەگۆڕ

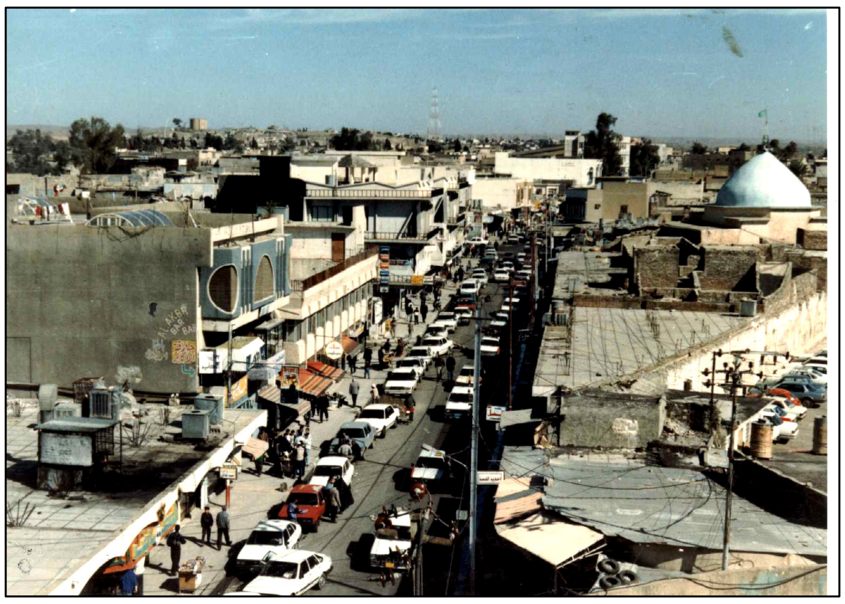

چوو لەدەرکردنی کوردەکان و نیشتەجێکردنی هاوردەکاندا بەو مەبەستەش بووە کە لەئایندەدا وا لەڕای گشتی و دەرو جیران و دنیا بگەیەنێ کەلەبەرامبەر زۆربوونی تاکی عەرەبی شارەکە نزمی ئاستی رێژەی کورد بەرجەستە بکات. یان رێژەی تاکی عەرەب بەجۆرێک بەرز بکاتەوە بگاتە رێژەی کوردەکانی ئەگەر بەدروستکردنی ئاماری ساختەش بێت رێژەیەکی زۆری خەیاڵی و وەهمی بۆ خۆیان تۆمارکەن. ئەمڕۆ لەساتەوەختی گەڕانەوەی ئاوارەکانی کەرکوک کە بەهەر جۆرو وەسیلەیەک بێت خێزانگەلێکی زۆر لەشارەکانی سلێمانی و هەولێر گەڕاونەتەوەو لەو رووەشەوە بەپێی توانا لەلایەن حکومەتی هەرێمی کوردستانەوە کارئاسانی و هاوکاری کراون.. بەڵام نیو بەقەد ئەوە حکومەتی نوێی عێراق نەک هەر هاوکاری نەکردوون، بەڵکو لەبەرامبەر ئاوارەکاندا بێدەنگی هەڵبژاردووە. تەنانەت تاکو ئێستاش ئاساییکردنەوەی بارودۆخی ناوچەکە لەڕووی نیشتەجێکردنەوەی ئاوارەکان و ناردنەوەی عەرەبە تەعریبەکان لەپەراوێزیش لەلایەن دەسەڵاتدارانی حکومەتی عێراقی فیدراڵ باسی لێوە نەکراوە!! لەم سۆنگەیەوە رەنگە بێدەنگی حکومەت لەوبارەیەوە مەغزاو باکگراوندی سیاسی و ناسیۆنالیزمی نەتەوەیی لەپشتەوە بێت، ئەگینا بۆچی تاکو ئێستاش لەگەڵدا بێت بەشێوەیەکی رەسمی نە سەرۆک کۆمار نەسەرۆک وەزیرانی عێراقی فیدراڵ لێدوانێك یان بڕیارێکی سیاسی و تایبەت بەئاسایکدرنەوەی بارودۆخی کەرکوک و کێشەی نیشتەجێ بوەکان دەرنەکرد..! یان بێدەنگی و لەئاست جێبەجێکردنی بڕگەی (٥٨)ی یاسای بەڕێوەبردنی دەوڵەت بۆچی و بەپەراوێزخستنی ئەو بڕگەی ئاساییکردنەوەی کەرکوک لەبەرچی؟ جگە لەمانە لەهەر لێدوان و وتەیەکی دەسەڵاتدارانی حکومەتی عێراقی فیدراڵدا رەنگدانەوەی قسەکانیان سەبارەت بەکێشەی نیشتەجێکردن و تەعریبەکان کەمتەرخەمی بەدی دەکرێت و بۆ ئەو مەبەستە پاساو دەهێننەوەو پەردەپۆشی ئەسڵی مەسەلەکە دەکەن. بۆیە دەکرێ بەرلەوەی بەرەنگاری هەر رووداو کێشەو گرژیەک ببینەوە لەگەڵ هاوردەکان، با بەشێوەیەکی یاسایی بەرەو شارەکانی خۆیان بگەڕێنەوە. بەڵام کاتێک دەبینین حکومەتی نوێی عێراق لەئاسایکردنەوەی بارودۆخی کوردی ئاوارەو عەرەبی هێنراو بێدەنگە، بێدەنگیەک کەجێی گومان و لێوەستانە، گومان لەوەی تۆ بڵێی هێشتنەوەو رەوانە نەکردنەوەی عەرەبە هاوردەکان و گرنگی نەدان بەئاوارە کوردەکان مەغزاو مەبەستی تری ژێراو ژێری لەپشتەوە نەبێ..! بۆیە پێویستە لەبەرامبەر ئەو کپی و بێدەنگیەی دەسەڵاتدارانی حکومەتی عێراقی فیدراڵدا سەرکردایەتی سایسی کوردستان بێدەنگ نەبێ و بەشێوازێکی پراکتیکی بەشەڕی سیاسی و دیکۆمێنت و ئاماری پەسەندکراو بچێتە پێشەوەو داوای یەکلاکردنەوەو ئاسایکردنەوەی دۆخی نیشتەجێکردنەوەی کەرکوک بکات پێش هەڵبژاردنەکان. ئەگەرنا بەمانەوەو شەرعیەتدان بەعەرەبی تەعریب لەکەرکوک تا دێت کێشەکە قوڵترو ئاڵۆزتر دەبێت بەمەش بۆ لەمەودوا بەمانەوەی عەرەبی تەعریب هەرگیز نابێ چاوەڕوانی ئارامی و ئاسایشی لەشارەکەو ناوچەکە بکەین.

خۆم هەڵبژێرم.. یان ئەوی عەرەب

جەبار سابیر

ئاڵۆزترین کێشەی دنیا بەگشتی و کێشەی رۆژهەڵاتی ناوەڕاست و کیشوەری ئاسیا بەتایبەت کێشەی کوردە یان دۆزی کورد.. ئەمەش بۆ زیرەکی و دڵ رەقی و دڕندەیی دوژمنەکانی دەگەڕێتەوە بەتایبەت تورکە عوسمانیەکان و فارسە سەفەوییەکان کە بۆیەکەمجار لەساڵی ١٥١٤٥ و لەشەڕی چاڵدێراندا لەڕووی جوگرافیەوە دابەشیانکرد..

دابەشکردنی ئەوسا لەنێوان دوو ئیمپراتۆردا بوو بەڵام لەساڵی ١٩٢٠ وە تا ئەمڕۆ لەنێوان چوار دەوڵەتی شۆڤێنیدایە. هەمیشەش شۆڕش و بزوتنەوەی کورد لەم چوار وڵاتەدا لەکاتی یەکلایکردنەوەی کێشەی کوردا، لەبری هەڵبژاردنی کورد، ئەوەی دژومنی هەڵبژاردووە.. ئەمەش دەردی بێ دەرمانی کوردەو تا ئەمڕۆش هیچ جۆرە پەندو وانەیەک فێر نەبووین و ئێمە ناتوانین فێربین.. کە تەنیا خۆمان، رزگارکەری خۆمانین..

ئەم ماوەیە پڕوپاگەندەیەکی زۆر بۆ هەڵبژاردنی سەرتاسەری عێراق و کوردستان دەکرێت، بەجۆرێک کەناڵە ئاسمانی و لوکاڵیەکانیشمان سەرقاڵن، عەرەب ئەوەندە نەیکردۆتە خەمی خۆی.. تۆ بڵێی خەمی منی کوردو خەمی ئەوی عەرەب یەک خەم بێت؟! هەڵبەت نەخێر، تۆ بڵێیی خەونی منی کوردو خەونی ئەوی عەرەب یەک خەون بێت؟! دیسان نەخێر.. خەمی منی کورد سەربەخۆیی و سەرفرازی کوردەو گێڕانەوەی کەرکوک و شوێنەکانیترە بۆ سەر کوردستان. خەمی ئەوی عەرەب رووخانی بەعس و هەیمەنەی ئەمریکایە بەسەر عێراقدا..

خەونی منی کورد یەک گرتنەوەی هەردوو ئیدارەی کوردی و رەوینەوەی شەڕی براکوژییە. خەونی ئەوی عەرەب زیاتر پەرتکردنی کوردو لەباربردنی ئەزموونی حوکمڕانی کوردییە.

بۆچی ئێمە ناتوانین خۆمان بەهەڵبژاردنەکانی خۆمانەوە خەریک کەین؟ بۆچی خۆمان هەڵنابژێرین و خەم لەخۆمانە ناخۆین؟!!.. ماڵی کورد رەنگە تەنیا لەسەر ئاستی راگەیاندنەکانی هەردوو سەرکردەدا یەکگرتوو بێت وەکیتر زۆر پەرش و بڵاوە، گەر بەوجۆرە و بەو هەموو بوغزو فێڵە سیاسیەوە بەرەو هەڵبژاردنەکانی عێراق و کوردستان بچین، ئەوا بەدڵنیاییەوە عەرەب هەڵدەبژێرین و خۆمان دەستبەتاڵ دەگەڕێینەوە، ئاخر ئێمە تائێستا نەمانتوانیوە لەسەر ئاستی کوردستان لەبەرامبەر ئەوی عەرەبدا یەک گوتارمان هەبێت و هێز پیشان بدەین، وەک چۆن دکتۆر مەحمود عوسمان لەدیدارێکدا وتی" یەکنەگرتنەوەی ئیدارەکانی کورد لەئەنجومەنی حوکمدا هەڵوێستی کوردی لاواز کردووە.

کورد لەهیچ قۆناغێکی مێژوویدا هێندەی ئێستا پەرش و بڵاو نەبووە، هێندەی ئێستا پارت و رێکخراوی سیاسی نەبووە هەرگیز بەقەدەر ئەمڕۆش خەڵکی کورد لەسەرکردایەتی سیاسی کورد دڕدۆنگ و رەشبین نەبووە..!

خەمی منی کورد سەربەخۆیی و سەرفرازی کوردەو گێڕانەوەی کەرکوک و شوێنەکانیترە بۆ سەر کوردستان. خەمی ئەوی عەرەب رووخانی بەعس و هەیمەنەی ئەمریکایە بەسەر عێراقدا.. خەونی منی کورد یەک گرتنەوەی هەردوو ئیدارەی کوردی و رەوینەوەی شەڕی براکوژییە. خەونی ئەوی عەرەب زیاتر پەرتکردنی کوردو لەباربردنی ئەزموونی حوکمڕانی کوردییە

ئەم دۆخەی ئێستای کوردو بزووتنەوەی کورد لەهەرێمی کوردستان دا، یان لەم پارچەیەی کوردستاندا (باشوری کوردستان) تەواو لەدۆخی کورد دەچێت لەرۆژهەڵاتی کوردستان واتا پارچەکەی ترمان لەئێران.. لەدوای رووخانی محەمەد رەزا شای پەهلەوی و هاتنە سەرکاری حکومەتە شلۆفەکەی بەنی سدرو مەهدی بازرگان و خومەینی لەئێران لەوێش پارتە زۆرو زەبەندە کوردیەکان کۆمەڵەو دیموکرات و ئەحمەدی موفتی زادەو شێخ عیزەدینی حوسێنی و زۆری تریش هەبوون و سنە بەدەست لایەک و مهاباد بەدەست لایەکی ترو مەریوان و بۆکانیش هەریەکەو بۆ لایەک و کاتێک ئاوڕییان دایەوە فارس گرەوی بردەوەو کوردو کۆمەڵەو دیموکرات و ئەوانی تریش دەستیان لەبنی هەمبانەکەوە دەرچوو.. جا بۆئەوەی وامان لێنەیەتەوەو وەک چۆن لەوێ فارسمان هەڵبژارد با لێرەش عەرەب هەڵنەبژێرین.. با لێکۆڵینەوە سوسیۆ سیاسیەکەی نادر ئینتیسار بخوێنینەوە (ئیتنۆ نەتەوایەتی کورد) لەو بەشەدا کەباسی رۆژهەڵاتی کوردستان دەکات دوای رووخانی شاو هاتنە سەرکاری جمهوری ئیسلامی.

بۆیە ئێستاش کەوا هەڵبژاردن نزیک دەبێتەوە ئێمەش تائێستا نازانین چارەنوسمان بەرەو کوێیەو کێ هەڵدەبژێرین!! نازانین هەگبەی عەرەب چی تێدایە بۆ کورد..

لەلایەک وەک باسمان کرد خەڵک دڕدۆنگ و رەشبینەو هەردوو ئیدارەش ئەوەندەی خەریکی رازیکردنی عەرەب و تورکن، ئەوەندە زیاتر وەزعی ناوخۆی هەردوو ئیدارەیان فەرامۆشکردووەو دەیان کێشەو گرفت لەبەردەم هاوڵاتیاندا قوت بونەتەوە..

لەهەر کەسێک دەپرسی دەڵێت: تەنیا لەسەر ئاستی عێراق دەنگ ئەدەم و لەکوردسان دەنگ نادەم، بەو مانایەی تەنیا وەک کوردێک دەنگ بۆ چارەنوسی کورد ئەدەم لەعێراقدا، لەبەرئەوەی پارتە کوردییەکان ئەوەندەیان تێدا نەهێشتۆتەوە تا ئێمە دەنگیان بۆ بدەین.. ئەم بێزاری و ناڕازاییبوونەی کورد دیارە لەشەڕی ماڵوێرانکەری برا کوژییەوە هاتووە، یەکنەگرتنەوەی هەردوو ئیدارەکە وای لەخەڵک کردووە دەنگ نەدات.

خەڵک باوەڕی بەپڕوپاگەندەی هەڵبژاردنیش نەماوەو دەڵێن: تەنیا هەر قسەی رووتەو، لەمێژیشەوە ئەحمەد موختار بەگی جاف وتویە: قسەی رووت ناچێتە گیرفانەوە..

ئالێرەشەوە دەنگ نەدانی خەڵکی کورد بەسەرکردایەتی سیاسی لەناوخۆدا، مانای لەدستدانی متمانەو حەماسی جەماوەر بۆ ئەو پارتە کوردیانەو سەرکردایەتیەکەیان ئەم دەنگ نەدانەش بەزەرەری کورد تەواو دەبێت و وەکو ئەوە وایە کورد دەنگی بەعەرەب دابێت، بەوەی گەر دەنگ نەدەین عەرەب دەیباتەوەو، گەر دەنگیش بدەین دیسان سەرکردایەتیەکەمان بەدەردی دەنگ دانەکەی (٩٢) مان دەبات و شەڕی کورد کوژی هەڵدەگیرسێتەوە..

ئەی باشە چی بکەین و چۆن ئەم دۆخە تێپەڕێنین..؟ ئەوە پرسیارگەلێکن دەبێت سەرکردایەتی سیاسی کورد وەڵامی گونجاوو چارەنوسسازییان بۆ ئامادەکات.. وەک چارەنوسسازی قۆناغەکە. دەبێت سەرکردایەتی ئێمە گەر بۆ خاتری ئەم قۆناغەشە بێت بەگیانێکی کوردانەی دوور لەتەحەزوبی و بیری تەسکی حزبایەتی رەفتار کات. چونکە هەر دڵساردی و لێدورکەوتنەوەیەکی خەڵکی کورد لەم دوو پارتەو ئیدارەکانیان هەم کوردو هەم بزووتنەوەو شۆڕشە رەواکەی بەرەو هەڵدێری هەزار بەهەزار دەبات و ئەوساش رەنجی (٨٤) ساڵی رابردوومان و ئەزموونی (١٣) ساڵ حوکمڕانی کوردیمان دەبێتە قوربانی کەللەرەقی خۆخۆریمان..

بۆیە پێویستە لەسەر سەرکردایەتی سیاسی ئێمە بەر لەوەی حەماسی خەڵک بەسرودی نیشتمانی و حزی و بەیادی شەهیدەکان ساودەنەوە، خۆتان رێککەونەوەو بەر لەوادەی هەڵبژاردنەکان کەبڕیارە لەکۆتایی کانونی دووەمی (٢٠٠٥)دا بێت ماڵ و حاڵی کورد بکەنەوە یەک و ئەو پەرش و بڵاوییە کۆکەنەوە.. بەڵێنێکی یەکجاری بدەنە کورد بەیەکجاری خۆپەرستیتان (گۆڕنێن و کورد پەرستی بکەن. بەڵێن بدەن شکست قبوڵ کەن لەبەرامبەر یەکتردا.. وەک چۆن جۆرج بۆش و کیری لەبەر بەرژەوەندی گشتی خەڵکی ئەمریکا قبوڵیان کرد، ئاخر گەرمترین و جوانترین و یەکەم پیرۆزبایی لەجۆن کیرییەوە گەیشتە جۆر بۆش..

جۆرجبۆش بەسوپاسکردنی کیری وتارەکەی دەست پێکرد.. ئەوان بڕیاریاندا بوو لەنێوان تیرۆرو خەڵکی ئەمریکادا، خەڵکی ئەمریکا هەڵبژێرن بۆیە هەر واشیانکردوو هەموو جنێوە سیاسیەکانی بەر لەڕۆژی هەڵبژاردن و کاتی پڕوپاگەندەکانە فەرامۆشیان کردو ئاراستەی قسەکانیان رووەو تیرۆریستان کردەوەو خەونی تیرۆرستانیان خستە چاڵەوە کەویستیان خەڵکی ئەمریکا پەرت کەن..

ئێوەش وا بکەن.. با ئەمجارەش عەرەب پەرت بێت وەک چۆن پەرتن.. چونکە ئەمجارە بدۆڕێین ئیتر تەواو هەموو شەڕی (٨٤) ساڵی رابردوومان بۆ ئەم هەڵبژاردنەو، ئەم هەڵبژاردنە بدۆڕێنین دەبێت بچینەوە زەڵێ و قاسمە رەش و ئیتر سەردەمی شاخیش گوزەشت .. گەلی برا گوزەشت.!

Jabar-dlopa@hotmail.com

تێڕوانینێکی ڕاگوزەر بۆ ڕەهەندە نەگەتیڤەکانی ڕاگەیاندن

ئاری محەمەد

گومانی تێدا نییە، لەگەڵ سەرهەڵدانی کۆمەڵگای زانیاریدا، ڕاگەیاندن بەبەراورد لەگەڵ کایەکانی تری کەلتووردا شوێنگەیەکی گرنگو بەرچاوی هەیە، لێرەوە بێ مانا نییە کەدەگوترێت، ئامرازەکانی ڕاگەیاندن بەجۆرێك پەرەیان سەندووە کەهەرەشە لەکایە کەلتورییەکانی تری وەك کایەی زانستی، ئەدەبی، هونەریو هەتا هەڕەشە لەدەقە فیرکییە قووڵەکانیش دەکەن، چونکە ئەمڕۆ ڕاگەیاندن لەدنیادا، بەپێچەوانەی ئەو بانگەشە پۆزەتیڤانەوە کەبۆی دەکرێت گوایە بەتەنیا کاری پیشاندانو پێشکەشکردنو خستنەڕووی ڕاستیەکانە، لەڕێگای دەنگو ڕەنگو نوسینەوە، بەڵام بەتێڕامانێکی ورد لەمەڕ میدیا زەبەلاحو پێشکەوتوو دواکەوتووەکانی دنیا بۆمان ڕووندەبێتەوە، کەڕاگەیاندن لەپاڵ ئەم ڕەهەندە پۆزەتیڤەدا، هەڵگری ڕەهەندێکی نەگەتیڤیشە، بەچەشنێك کەبەپێچەوانەوە دەکرێ بڵێین هەنووکە ڕاگەیاندن بۆتە چەکێك بۆ شاردنەوەی ڕاستیەکانو پەردەپۆشکردنیان. چونکە لەئێستادا ڕاگەیاندن بۆتە بەشێك لەدەسەڵات لەژێر ماسکو دەمامکی ڕاگەیاندنی ئازاددا، بەجۆرێك پتر لەسەد ساڵ پێش ئێستاو لەلایەن هەندێك بیرمەندی دەروەستی سەدەی نۆزدەهەمەوە هەرزوو درك بەڕەهەندە تاریكو دیووە ترسناکەکەی ڕاگەیاندن کراوە، ڕۆژنامەگەری وەك شێوازێك لەشێوازەکانی ڕاگەیاندن وەك سیمبولو نیشانەی داڕزانو کەوتن گوزارشتی لێکراوە، بۆ نموونە نیچە لەو سەردەمەدا سەرهەڵدانی ڕۆژنامەگەریو بوونی ڕۆژنامە وەك کایەو نێوەندێك بۆ ژەهراویکردنی مێشکی خەڵکی بڕوانین، کە لەڕۆژێکدا دەیان بۆچوونو بیروڕا دەخاتە مێشکی وەرگرەکانیەوە، کەبەلایەنی کەمەوە بۆچوونی ڕاستەقینەی ئەوان نین. یاخود گەر بەو تێگەشتنە لەڕاگەیاندنمان ڕوانی کە لەئێستادا بمانەوێو نەمانەوێ بۆتە مەیدانێك کەتیایدا ئایدۆلۆژیاکان خۆیان دەخەنەڕوو، شەڕەکانیان دەکەن، وێنەی تاوانبار بۆ دوژمنەکانیان دەتاشن، تەونی درۆکانیان دەچنن ئەفسانەو یۆتۆپیاکانی خۆیان دەکەنە واقع، گەرچی لەپەنا هەموو ئەمانەش دا جاربەجار لەڕاگەیاندنەکاندا هەندێك ڕاستی کەزیانیان بۆ کۆی سیستمی دەسەڵاتدار نییە دەخرێنە ڕوو بەمەبەستی فریودانی جەماوەرو ڕەشەخەڵك.. بیرمەندێکی بەناوبانگی وەك، چۆمسکی هەنووکە لەپەنا چالاکیە فیکریو کەلتورییەکانی تریدا ڕەخنە لەڕاگەیاندنەکەی وڵاتەکەی بەتایبەتیو ڕاگەیاندن وەك بوارێك بۆ کۆنترۆڵکردنی خەڵکی بەگشتی دەگرێت، وەك دەبینین ئەم بیرمەندە لەگەڵ وتاردا قسە لەسەر سازدانی گفتوگۆی ڕەخنەگرانە دەکات دەربارەی ڕاگەیاندنو ئینتمای ڕاگەیاندن بۆ دەوڵەتو دەسەڵاتو هەروەها سەرنجمان بۆ ئەو خاڵەش ڕادەکێشێ کەڕاگەیاندن چ وەك نوسینو چ وەك دەنگو ڕەنگ لەئێستادا وەك هێزێکی ئامادەی سەراپاگیر خۆی دەنوێنێ، لەکۆمەڵگا دیموکراسیەکانیشدا بووەتە بەشێك لەپڕوپاگەندە چ لەڕووی پراکتیکیو چ لەڕووی تیۆرییەوە. دواجاریش تیشك دەخاتە سەر ئەو لایەنەش کە لەئێستادا میدیا چۆن بووەتە پانتاییەك بۆ پەخشکردنەوەی پڕوپاگەندەو ناوەندێك بۆ کۆنترۆڵکردنی خەڵکیو بەیەك دەنگو ڕەنگ کردنی ئایدیاو بۆچوونەکانو کوشتنی جیاوازیەکان.

دیارە، ڕەخنەگرتن، لەباڵادەستی ڕاگەیاندن بەگشتی لەسەر شیکردنەوەی باروودۆخی باڵادەستو ئامرازەکانی میدیا دەوەستێت، بۆ نموونە وەختێك دەوترێت ئامرازەکانی ڕاگەیاندن هەڕەشە لەسەربەخۆیی کایە، کەلتورییەکانی تر دەکات، ئەمە بەو مانایە دێت کەژمارەیەك ڕووناکبیری ڕاگەیاندن ڕۆڵو ناوبانگی خۆیان لەڕێگای ڕاگەیاندنەوە دەخەنە گەڕ بۆ دەستگرتن بەسەر کایەیەکدا کەتیایدا شارەزاو پسپۆڕ نین، واتە بەشداریکردنیان لەگەڵ هێزی ڕاگەیاندندا، لەبنەڕەتدا بەمەبەستی خۆپەساندنە بەسەرکایەیەکی کەلتوریدا کەخۆیان دەیانەوێ.

لەڕەهەندێکی تردا دەشێ بڵێین، کایەی کەلتورو کایەی ڕاگەیاندن لەهەندێ ڕووەوە دووکایەی لێك جیاوازن، چونکە گەر کاری ڕاگەیاندن گەڕانێکی بەردەوام نەبێت بەدوای حەقیقەتدا، بەڵکو بەرگوێکردن بێت لەهەڵوێستێکی کاتی کەدەکرێ ئەو هەڵوێستە پاشماوەیەکی کەم گۆڕانکاری بەسەردا بێت، ئەوا کەلتورو کاری ئەو بوونەوەرانەی کەبەڕووناکبیر ناودەبرێن هەمیشە وا جیادەکرێتەوە کەڕۆڵی بنەڕەتیان، هەبووە لەدروستکردنی ئاگاییو هۆشیارییەکی ڕەخنەگرانەدا. لێرەوە دەشێ جیاوازی بکرێت لەنێوان ئەو دوو بوونەوەرەدا کەیەکێکیان لەکایەی کەلتورو ئەوی تریان بەتەنیا سەرگەرمی کاری ڕاگەیاندنە، گەرچی دەشێ لەحاڵەتی هەبوونی ئەقڵێکی کراوەو جیاوازی خوازو لێکبوردوودا ئەم دووکایەیە ببنە تەواوکەری یەکتری. پاشان گەر بمانەوێ ئاماژە بەڕۆڵی کارکردنی هەریەك لەبواری کەلتورو ڕاگەیاندن بدەین، ئەوا دەشێ بڵێین کەجیاوازی ئەم دوو بوارە لەڕووی گرنگی پێدانەوە نییە، بەڵکو ئەم جیاوازییە لەڕۆڵی هەریەك لەو دوو بوارەوە سەرچاوە دەگرێ، هەربۆیە پێویستە ڕۆڵی بوارێکیان تێکەڵ بەوی تریان نەکرێت. چونکە کاری هەردوو بوارەکە لەناو دوو کایەی جیاوازدایە، بەدەربڕینێکی تر گەر کاری ڕاگەیاندن بریتی بێت لەڕەنگ دانەوەی واقع، ئەوا ڕۆڵی کەلتورو کارەکەی بریتیە لەدروستکردنی واقعێکی باشتر..

دەکرێ لەم ڕووەوە، بۆچوونێکی ڕاگوزەری بیرمەندو ڕوناکبیری فەرەنسی "میشیل فۆکۆ" بەنموونە وەرگرین، کە "هاشم ساڵح"ی ڕووناکبیری عەرەب لەوتاری "فەیلەسوفی هۆڵی هەشتەم"دا بۆمان دەگێڕێتەوەو دەڵێ: لەپەراوێزی وتاربێژییەکانی فۆکۆدا دەربارەی "مەعریفەو دەسەڵات" لەسەرەتای هەشتاکانی سەدەی ڕابردوودا، کوڕێکی گەنج لە "فۆکۆ"ی ڕووناکبیر نزیك بووەوەو لێی پرسی: بەڕێز فۆکۆ تۆ لەم زنجیرە وتار بێژیانەدا، بەشێوازێکی بلیمەتانەو سەرنج ڕاکێشی لەمەڕ "مەعریفەو دەسەڵات" قسەت بۆ ئێمە کرد،بەڵام بۆچی لەهیچ کەناڵێکی ڕاگەیاندندا، دەرناکەوێت بۆ ئەوەی مشتومڕ لەمەڕ ئەم جۆرە بابەتانە بکەیت؟ "فۆکۆ" ی ڕووناکبیر لەوەڵامدا دەڵێ ئەوەی من دەربارەی دەدوێم، بەدڵی کەناڵەکانی ڕاگەیاندن نییە، هەروەها ئەوەی کەناڵەکانی ڕاگەیاندنیش لەمنیان دەوێت من نایڵێم!.. دەشێ ئاماژە بەوەش بدەین کەخودی "میشیل فۆکۆ" دوو ساڵ بەر لەم دەربڕینە ڕاگوزەرەو دروست لەساڵی ١٩٧٩داو پاش سەرکەوتنی شۆڕشی ئیسلامی لەئێران، وەك ڕۆژنامەنوسێکی سەروو ئاساییو لەبەرژەوەندی ڕۆژنامەی "نوڤێل ئۆبسەر ڤاتور" و یەکێك لەڕۆژنامە ئیتالیەکان، بەمەبەستی هەڵسەنگاندنی شۆڕشەکەی خومەینی، ڕووی لەئێران کرد، کتوپڕ لەوتارێکدا حەماسی خێرای بۆ شۆڕشی ئیسلامی ئێران دەربڕی، بەبڕوای هەندێ کەس فۆکۆ گەورەترین گەوجیەتی ئەنجامدا کاتێك کە لەوتارێکی ڕۆژنامەگەریدا لایەنگری شۆڕشێکی سیاسی کرد کەلەسەرشانی پیاوانی ئایینیو بیری تاریکی سەدەکانی ناوەڕاست دا سەری هەڵدا، لەفۆتۆکۆپیە مەزهەبیەکەیدا..

هەندێ کەس دەگێڕنەوەو دەڵێن: بەڵام فۆکۆ پاش ئەوەی کەچارەنوسی شۆڕشی ئیسلامی ئێرانی بەچاوانی خۆی بینی کە لەسەر دەستی موحافیزکارەکانی ئێراندا بەرەو چ هەڵدێرێکی تاریك مل دەنێت، شەرمی لەدزە نیگاکان دەکردو خۆی لەچاوەکان دەشاردەوەو بۆماوەیەکی درێژخایەن لەماڵەکەی نەهاتە دەرێ.. بەنمایشکردنی ئەم دوو نمونەیەی ژیانی بیرمەندێکی ناوداری سەدەی بیستەم، نامانەوێت بڵێین دروست نمونەی یەکەم گوزارشت لەتێڕوانینی فۆکۆی ڕووناکبیرو، بەهەمانشێوە نموونەی دووەمیشی بۆچوونی فۆکۆی ڕۆژنامەنووسە، نەخێر، بەڵکو دەمانەوێ لەڕێگای خستنەڕووی ئەم دوو نمونەیەوە بڵێین زۆرجار کاری کەسێك کە لەڕاگەیاندندا کاردەکات بریتی دەبێت لەبەرگریکردنو لایەنگری کردنی هەڵوێستێکی کاتی، کەدەشێ پاش ماوەیەکی کەم ئەو هەڵوێستە گۆڕانکاری بەسەردا بێت، زۆرجار ئەم مۆدێلو نەریتی کارکردنە بەسەر کەسانێکدا دەسەپێت، کە لەبواری ڕاگەیاندنی وڵاتانی ئیسلامیدا کاردەکەن. بەڵام زۆرجار کاری ڕووناکبیری جیدی بەوە جیادەکرێتەوە کەتا ئایندەیەکی زۆر دوریش کاریگەری خۆی لەدەست نادات، بەدیوێکی تریشدا جیاوازی لەنێوان ڕووناکبیرو بوونەوەرێکدا کە لەناو ڕاگەیاندندا سەرگەرمی کارکردنە، بەردەوام بەرگری لەئازادی دەربڕینی خۆی دەکاتو هیچ جۆرە سانسۆرو بەربەستێکی سیاسیو ئایدۆلۆژیو کۆمەڵایەتی لەکاتی کارکردندا نابنە ڕێگر لەبەردەم دەربڕینەکانیدا، بەڵام بونەوەری ناو ڕاگەیاندنەکان زۆرجار ئەم ئازادییە لەدەست دەداتو ژمارەیەك سانسۆری ئایدلۆژی، کۆمەڵایەتی ڕەوتی کارکردنەکەی دەست نیشان دەکەن. ئەم شێوازی کارکردنە زۆرجار بەسەر بوونەوەرێکدا دەسەپێت کە لەناو ڕاگەیاندنەکانی وڵاتە ئیسلامیو دواکەوتووەکاندا کاردەکات. چونکە لەناو ڕاگەیاندنی ئەم وڵاتانەدا بەزەقی جەنگی ئایدۆلۆژیاکانو گروپو ڕێکخراوە سیاسیەکان دەبینرێت، لەم حاڵەتەشدا بوونەوەری ناو ڕاگەیاندن دەبێتە بەشێك لەکۆی ئەو جەنگە ئایدۆلۆژیانە. بۆ نموونە گەر لەئێستادا گوێبیستی ڕاگەیاندنی عەرەبی بین، یاخود هەتا گەر تەماشای بەرنامە ڕووناکبیرییەکانی زۆربەی کەناڵە ئاسمانیە عەرەبیەکانیش بکەین، هەردوو درك بەوە دەکەین، کەتا چ ئەندازەیەکی ترسناك ئایدۆلۆژیای ناسیونالیستی شۆڤێنی عەرەبی ئیسلامی زاڵە بەسەر ئەم کەناڵانەدا، تا چ ئاستێکی زەبەلاحیش ئەم ئایدۆلۆژیایە لەڕێگای ئەم کەناڵانەوە درۆکانی خۆی، ئەفسانەو یۆتۆپیاکانی، وێنە بۆ دوژمنەکانی لەتیشکی ملیۆنەها ئینسانی عەرەبدا دەچێنێ، ئەو ڕقە هەڕەمەکیەی کەشەقامی عەرەبیو بابایەکی دەشتەکی عەرەبو، ئەو جەهلەی کەقوتابیەکی ناو زانکۆی ئەزهەر لەبەرامبەر کەلتورو شارستانیەتی ڕۆژئاوادا هەیانە، یاخود ئەو پەتای دژایەتیە کەهەنووکە بەشێك لەشەقامی عەرەبی داگیرکردووە بەرامبەر بەسەرکردە کوردەکانو گەلی کورد بەرئەنجامی کاریگەری ئەو وێنەیەیە کەخودی ئەم کەناڵانەی ڕاگەیاندن ڕۆژانە لەمێشکی مرۆڤی عەرەبیدا دەیچێنن. ئەمە بەجیا لەوەی مرۆڤ لەکاتی تەماشاکردنی بەشێکی زۆری بەرنامە ڕووناکبیریەکانی ئەم کەناڵە عەرەبیانەدا دووچاری بێزاریو نیگەرانی دەبێت، چونکە لەو بەرنامانەدا تێکەڵکردنێکی زۆر بەدیدەکرێت لەنێوان چەمكو زاراوە فیکریو کەلتورییەکاندا. هەروەها نەزانینێکی قورسیش هەیە بەرامبەر بەکەلتوری ڕۆشنگەریو مۆدێرنەتی و ئەوەی کە لەچوار سەدەی ڕابردوودا تا ئەمڕۆ لێیەوە بەرهەم هاتووە.. بێگومان ڕاگەیاندنی ئێمەش کە لەئێستادا حیزبە کوردییەکان بەشێکی زۆریان بۆ خۆیان پاوان کردووە، بەدەر نییە لەم نەخۆشیانە، چونکە ڕاگەیاندنی کوردیش زادەی هەلومەرجی سیاسیو ئایدۆلۆژیو کۆمەڵایەتی کۆمەڵگایەکە، کەستەمی دەستە جەمعیانەی کۆمەڵگا زاڵە بەسەر تاکەکانیدا، بەدیوێکیتردا ڕاگەیاندنی ئێمە زادەی خەیاڵدانی دەستە جەمعیانەی کۆمەڵگایەکە، کەتا هەنووکەش خاوەنی پەراوێزێکی زەبەلاحە بۆ چەپاندنو پەردەپۆشکردنو بەنهێنی هێشتنەوەی زۆربەی حەرامەکانی. ڕاگەیاندنی کوردیش تا هەنووکە خۆی بەخاوەنو بەرپرسی ئەم حەرامە پەردە پۆشکراوانەی کۆمەڵگای کوردی نازانێ، هێشتا ئاوڕی لەم پەراوێزە زەبەلاحە نەداوەتەوە کەتیایدا حەرامە سیاسییەکان، کۆمەڵایەتیەکان، گەندەڵیە ئابوریەکان دەرگایان خڕ لەسەر داخراوەو پەردەپۆشکراون، گەرچی ئەم کارە بەتەنیا ئەرکی ڕاگەیاندن نییە، بەڵام لەبەرئەوەی ڕاگەیاندن دەبێتە میوانی هەموو کەسێکو دەچێتە هەموو ماڵێك بەرپرسیارییەتی زیاتری لەئەستۆدایە..

* * *

کوردێك لەفەلوجە: ئەوەی تەقەی لێکردم، یەمەنی بوو

فرزند شێرکۆ

لەگەڵ چڕبوونەوەی هێرشە ئاسمانیەکانی سەر فەلوجە، شارەکە ڕووەو خامۆشی دەچێت. ماڵەکان خاڵی دەبنو ژنو منداڵان لێی هەڵدێن. وادەی هەڵبژاردنی سەرتاسەری وڵاتی عێراق نزیك دەبێتەوەو جیهانی سیاسی چاوەڕوانی چاکبوونی دۆخی ئاسایشی عێراقە. کوفی ئەنان، بۆشو بلێرو عەللاوی" لەئاکامی خراپی بەکارهێنانی هێز لەچارەسەری کێشەی فەلوجە، ئاگادار دەکاتەوەو د. ئەیاد عەللاویش باوەڕی وایە، کێشەی فەلوجە تەنها بەزەبری گورزی سەربازی چارەسەر دەکرێ.

لەم نێوەندەدا، شاری فەلوجە جگەلە دانیشتوانەکەی، مۆڵگەی چەند ڕەوتێکی توندڕەو و تیرۆریستیشە کەلە پاشماوەکانی ڕژێمی بەعس، تاوانبارە ئازاد کراوەکانی زیندانی ئەبوغرێب، عەرەبە موجاهیدەکانی سەر بەڕێکخراوی ئەلقاعیدەو دواتر گروپی ئەنسار سوننە کەبەشێکی بەرچاویان کورد زوبانن، پێکهاتووەو ئەمانەش هەموویان پێکەوە، ئارامییو ئاسایشی شارەکەو سێگۆشەی سوننە نشینی عێراقیان شێواندووەو ئەرکی حکومەتی عێراقو هاوپەیمانانە کەئارامی کۆچکردوی فەلوجەو سێگۆشە ترسناکەکە بۆ دانیشتوانە ڕەسەنەکەی بگێڕنەوە. ئەو دانیشتوانەی کەلە ترسی قەمەی ئەبو موسعەبو بۆتەی جەردەکانو بۆمبای ئەمریکا، ئێستا شارەکەیان چۆڵکردووەو لەهەر گۆشەیەکی عێراقدا ئاشناو کەسێکیان هەبێت، ڕوویان لێناون.

یەك لەو کۆچکردوانەی شاری فەلوجە، کەشاهیدی ئەم ڕاپۆرتەیە، بەرەگەز خەڵکی دەربەندیخانە کەلە ساڵانی حەفتاکانی سەدەی ڕابردوودا، ماڵی باوکی لەدەربەندیخان ڕووەو فەلوجەو لەسەر دەستی حیزبی بەعسو بەگوێرەی سیاسەتی ڕاگواستن، ڕاگوێزراون.

(ر.ك) کەکوردێکەو بەغەریبی لەشاری فەلوجەدا تەمەنی منداڵیو لاوێتی بەسەر بردووە، ئێستا گەنجێکی ترساوە. هێشتا وێنەی سێ سەربازە ئەمریکیە جەستە شێوێندراوەکە لەبەرچاویدا دێتو دەچێت. هێشتا دەنگی گڕی عەرەبێکی خەڵکی یەمەن لەگوێیدا، لەدڵیدا، لەڕۆحیدا دێتو دەچێت، دەیترسێنێت. (ر.ك) کوردێکە خەڵکی دەربەند، کەئەگەر لەکوردستان زیندو نەبێتەوە ڕۆحی، زیندو زیندو لەفەلوجە، سەربڕاوە.

(ر.ك) گەنجێکی ڕەنگ زەردە، کەمدووە بەڵام دەڵێت (فەلوجە پڕبووە لەموجاهید، موجاهیدی عەرەبن، زۆربەیان خەڵکی سوریان، سعودیو یەمەنیشم لێدیون، ئەفغانیشیان لەگەڵە)، دەڵێت (ئەمانە سەلەفین، بۆ جیهاد هاتونەتە عێراقو زۆر توند ڕەون). بەگوتەی شاهیدەکەمان، ئەم سەلەفیانەی نێو فەلوجە بەتەمەن زۆر منداڵن بەڵام هێندە شەرکەرن، ڕێگە نادەن هێلیکۆپتەری ئەمریکی بەئاسمانی فەلوجەدا بێتو بچێتو لەگەڵ ئەوەی داوا دەکات لەم ڕاپۆرتەدا ناوی نەبەن، دەڵێت: (دوو سوریو یەمەنیەك هاتنە کۆڵانەکەمانو بەشوێن ناوێکدا دەگەڕان، لێم نزیك بوونەوە..). (ر.ك) تۆنی دەنگی دەگۆڕێت. خۆی بۆ کۆنترۆڵ ناکرێتو بەوپەڕی ترسەوە دەڵێت (بەخوا خەریك بوو بمکوژن، ئەوەی تەقەی لێکردم یەمەنی بوو، ئەزانی بۆتەقەی لێکردم؟ چونکە ناوەکەم کوردی بوو).. لەگفتوگۆی زیاتردا ئەوەم دەستگیر بوو کەزۆربەی سەلەفیەکانی نێو فەلوجە لەلایەن خەڵکی گەڕەکەکانەوە دەناسرێنەوە چونکە بەردەوام بازگە دادەنێن. بەکۆڵانەکاندا دەگەڕێنو داوای بەرەنگاربوونەوەی ئەمریکیەکان لەخەڵکی شارەکە دەکەن.

(ر.ك) ئێستا فەلوجەی بەجێهێشتووە. ژیانێك دەژی پڕە لەترس، پڕ لەگومان. لەفەلوجە ڕای گشتی" ئەمریکا بەتاوانبار دەزانێتو بەداگیرکەریان ناودەبەنو لەدەربەندیش پێچەوانەی ئەو ڕایە دەبیستێت. شاهیدەکەی ئەم ڕاپۆرتە، گروپی ئەنسار سوننەی دیوە کەشان بەشانی جەردەکانی شارەکە، پەلاماری خەڵکی بێتاوان دەدەن، دەیانتۆقێننو ڕوتیان دەکەنەوە. (ر.ك) دەڵێت: (هەر چۆنێك بێت کێشەی فەلوجە، چارەسەر دەکرێتو باشتریشە گەر ئێستا چارەسەر بکرێت چونکە خێزانەکانی نێو فەلوجە، شارەکەیان جێهێشتووە). کەلەئەگەری ڕووخانی ماڵەکەشی دەپرسیت، دەڵێت (گرنگ نییە، گرنگ ئەوەیە من نەچمەوە فەلوجە، چونکە ئەمجارە تەنها لەبەرئەوەی کوردم دەمکوژن).

ڕەخنەیەك لە کەناڵی کوردسات

ئاکۆ دوکانی / هاوکار

کەناڵی ئاسمانی کوردسات کەلەساڵی (٢٠٠٠) ەوە لەلایەن حکومەتی سلێمانییەوە دامەزراوەو دەستی بە پەخشی بەرنامەکانی کردووە ،بۆخۆی داهێنانێکی زۆرجوان بوو بۆ کوردستان کە هەموو کوردێکی شادمان کرد بەوەی کە کەناڵێکی تری ئاسمانی کوردی دۆزوکێشەی خۆی بە جیهاندا پەخش دەکاو چەوساوەیی میللەتەکەی بە هەموو دنیا ڕادەگەیەنێت .

ئەمە تارادەیەك لەم کەناڵەدا ڕەنگدانەوەی هەیە ،بەڵام هەر لە کۆنەوە هەموو شۆڕش و تەوژمە مرۆیی یەکان دوای ماوەیەك لە کارو چالاکی لەو هوتاف و پەیامەی کە هەیانە لێی لادەدەن و دەکەونە هەڵەوە .

کەناڵی کورد ساتیش کە ناوە ناوە ریکلامەکەی خۆی دوبارە دەکاتەوە و دەڵێ" کوردسات دەنگی کوردانەو کوردسات دەنگی هەمووانەو تادوایی ، بەڵام بە داخەوە لەم ڕێڕەوە لای داوە ، پێم وایە ئەم کەناڵە نەك هەر گوزارشت لە دەنگی هەموو کوردان ناکات بەڵکو گوزارشت لە دەنگی شار و شارۆچکەکانی تریش ناکات کە سەر بە سنووری ئەو پارێزگایەن ، بەڵکو بە پلەی یەکەم تایبەتە بە ناو شاری سلێمانی ،بەداخەوە کەئەم کەناڵە نەیتوانیوە هەڵگری ناوەڕۆکی ناوەکەی خۆی بێت ، ڕاستە کەناڵێکی کوردیە بەڵام من بە کەناڵی خۆمی دانانێم ،چونکە بەلەبەر چاوگرتنی بەرنامە گرنگەکانی گوزارشت لە داب و نەریتی خەڵکی شار و بیر کردنەوەو شوێنە گشتیەکانی دەکات ،گرنگی تا یبەت بەم شارە دەدات ،هەمیشە مافی پێشینە بۆناوشارە لە هەموو بەرنامە هونەری و ڕۆشنبیری و کۆمەڵایەتیەکان و تا دوایی ، زۆربەی بەرنامەکانیشیان هەر لە ناو ستۆدیۆ کە پێشکەش دەکرێت ،شار و شارۆچکەکانی تری پشت گوێ خستووە ، لەگەڵ ڕێزم دا بۆ خەڵك و کەسایەتیەکانی ناو شار ،ئەم کەناڵە لە کەناڵێکی ناوچەیی بچوك دەچێت نەوەك لەوەی کە خۆی ریکلامی بۆ دەکات ،بە پلەی یەکەم سلێمانی ساتە نەوەك کوردسات .

کۆمەڵگەی ئێمە تائێستاش وەکو هەموو کارەتەقلیدیەکانی تری ناتوانێت دەست بەرداری هەندێ داب و نەریت ببێ کە لەناخماندا چەکەرەی کردووەو لە گەڵ کەلتورماندا هەوێن بووە ،پێم وایە (دوور لە سیاسەت) کوردستان تیڤی کەناڵێکی ئاسمانی کراوە تر و بەرنامەکانی بابەتی ترن ، تارادەیەکی باش توانیو یەتی بچێتە ناو ژیانی هاو لاتیانەوە بە شێوەیەکی هاو سەنگ لە نێوان هەموو شار و شارۆچکەکانی دەڤەری ئەو لا ،کە زۆر مەیدانی تر کار دەکەن و بەرهەمی جونتریش پێشکەش دەکەن .

هیوادارم کەناڵی کوردسات خۆی لەو نەزعەیە رزگار بکات و ئەو گرێ یە بکاتەوەو تێکەڵی ژیانی هاولاتیان ببێت و لە نزیکەوە ئاشنایەتیان لەگەڵدا ساز بکات و گرنگی بە کەسانی شار و شارۆچکەکانی تریش بدات بەشێوەیەکی هاو سەنگ ، پێویستە خۆی بە مولکی هەموو هاولاتیەکیکورد بزانێت و لە چینی نوخبەو ناوچەیی خۆی دەرباز بکات .

تا هاولاتیان بە تامەزرۆوە چاوە ڕێی کەناڵەکەی خۆیان بکەن و لە ماڵەکانیان پێشوازی لێ بکەن ، تاهەموو مان بڵێبن بە ڕاستی کورد سات دەنگی هەموانە .

پەیامی لاپەڕە

حەمە بچکۆل

راگەیاندنی وەرزشی کەرۆڵێکی ئێجگار گەورەو گرنگی هەیە لە پێشخستن‌و گەشەکردنی وەرزشدا، ئەگەر بەشێوەیەکی زانستیانەی هاوچەرخانەو بێلایەنانە ئاراستە بکرێ، بۆیە هەقی وایە هەموو ئەو کەسانەمان کەلەبوارە جیاجیاکانی کەناڵە وەرزشیەکاندا کارئەکەین‌و تیاماندایە لەوانە بورجێکی بەرزی گرتبێ، بالەو بورجە بەرزەی خۆمان بێینە خوارەوە، خۆمان لەسەر چیایەکی بڵندی وەرزشی نەبینین‌و وەرزشکاری کوردستانیش لەدۆڵێکی قوڵی دواکەوتووی وەرزشدا، بەڵکو خۆمان لەدۆڵە قوڵەکەدا ببینین‌و وەرزشکارانی کوردستان لەسەر ترۆپکی چیایەکی بڵندی وەرزش ببینین، بیانترخێنین، رێزیان بگرین، لێکۆڵینەوەیان لەسەر بکەین، رێپۆرتاژی تێروتەسەلیان لەسەر بکەین، بایەخیان پێبدەین، رەخنەی بنیاتنەریان لێبگرین، هەڵەکانیان دەست نیشان بکەین، دەستخۆشی لەسەرکەوتنە وەرزشی‌و کارەباشەکانیان بکەین، لایەنی پەیوەندی کەسێتی‌و دۆستایەتی‌و رق‌و کینەو ئیرەیی (الحسد) بەلاوە بنێین، هەر وەرزشکارەو بەگوێرەی توانا‌و لێهاتوویی‌و بەهرەو دڵسۆزی خۆی تیشکیان بخەینە سەر، هەموو ئەو کادیرانەی کەلە کەناڵە وەرزشیە جیاجیاکانی (بیستراو، بینراو، خوێنراوە)دا کارئەکەین، بەم توانایەی کەئێستا لەبەردەستماندایە، ئەگەر لێبڕێن‌و دڵسۆزانە کاربکەین‌و حەزمان لەخزمەتکردنی وەرزش بێت، ئەوا ئەتوانین کاری راگەیاندنی باش پێشکەش بەوەرزش‌و وەرزشکارانی کوردستان بکەین، ئەتوانین بەخەڵکیان بناسێنین، هانیان بدەین، کاتێك وەرزشکارێك لەرادیۆدا باسی خۆی گوێ لێئەبێت، یان لەرۆژنامەیەك یاخود لەگۆڤارێکدا وێنەی خۆی ئەبینێ‌و باسی خۆی ئەخوێنێتەوە، کاتێك جوڵانەوەیەکی تەکنیکی خۆی لەتەلەفیزیۆندا ئەبینێ، ئیتر بەخۆیدا دەچێتەوە، هەست بەقەبارەو کێشی خۆی لەسەر گۆرەپانی وەرزش ئەکات، بۆی ساغ ئەبێتەوە کەلەسەر شەقامی وەرزشی حسابێکی بۆ ئەکەن، ئیتر لەمەوە هەست بەوە ئەکات کەبەرامبەر لێپرسراوێتیەکی خۆش‌و لەهەمان کاتیشدا قەبە وەستاوە، لەبەرئەوە هەوڵ ئەدا شان بداتەبەر مەشقی بەردەوام‌و گوێرایەڵی راهێنەرو داوەرو سەپاندنی یاساو رێسای وەرزشی بەسەر خۆیدا، بێگومان ئەمانەش هەمووی بەقازانجی وەرزش‌و وەرزشکاران ئەگەرێتەوە.

هەفتەی سێیەم‌و چوارەمی قۆناغی دووەمی یانە پلە نایابەکانی کوردستان

لەگەڵ کەش‌و هەوای ساردو بارانـاوی کوردستانداو دواکەوتنی هەندێ لەیارییەکان، زۆربەی یاریەکانی هەفتەی سێیەم‌و چوارەمی قۆناغی دووەمی خولی فوتبۆڵی یان نایابەکانی کوردستان، بەرێکوپێکی کۆتایی هات‌و تائامادەکردنی ئەم راپۆرتە، ئەنجامەکان بەم شێوەیە بوون:

ئەنجامەکانی هەفتەی سێیەم:

سیروانی نوێ ٢ گۆڵ * خانەقین سفر لەیاریگای خانەقین

سلێمانی ٥ گۆڵ * شێروانە ١گۆڵ لەیاریگای سلێمانی

پێشمەرگە ٢ گۆڵ * کەمال سەلیم سفر لەیاریگای سلێمانی

بەختیاری ١ گۆڵ * ئاشتی ١ گۆڵ لەیاریگای سلێمانی

کۆیە ٢ گۆڵ * ئازادی ١ گۆڵ لەیاریگای سلێمانی

خاك ٢ گۆڵ * سۆلاڤ ١ گۆڵ لەیاریگای (الثورة)ی کەرکوك

(الثورة) ٣ گۆڵ * شۆریجە ١ گۆڵ لەیاریگای (الثورة)ی کەرکوك

ئەنجامەکانی هەفتەی چوارەم:

سۆلاڤ ٢ گۆڵ * ئازادی ١ گۆڵ لەیاریگای (الثورة)ی کەرکوك

سیروانی نوێ ٢گۆڵ * خاك سفر لەیاریگای (الثورة)ی کەرکوك

خانەقین ٣ گۆڵ * ئەزمر ٢ گۆڵ لەیاریگای خانەقین

شێروانە ١ گۆڵ * ئاشتی سفر لەیاریگای کەلار

- ئەم سێ یارییەش بەهۆی کەش‌و هەواوە دواخرا بۆ کاتێکی تر:

پێشمەرگە * بەختیاری لەیاریگای ئەزمر

(الثورة) * کەمال سەلیم لەیاریگای سلێمانی

سلێمانی * شۆریجە لەیاریگای سلێمانی

مایکرۆسکۆبی لاپەڕەی وەرزش

* هەر کەسێ گەیشتە ئەو ئاستەی ببێتە بەرپرسێکی وەرزشی لیژنەی ئۆلۆمپی کوردستان یان یەکێك لەیەکێتیە وەرزشیەکان، یاخود هەر دەزگایەکی وەرزشی کوردستان بێت‌و لەقازانجی تاقە یانەیەك کار بکات، ئەوە راستگۆیی خۆی لەدەست ئەدات‌و هەرگیز وەرزشکاران بڕوای پێناکەن.

* لەیارییە بەکۆمەڵەکاندا، یەکدڵی یاریکەرەکان‌و خۆشەویستیان بۆ یەکتر، پەیوەندی‌و خۆشەویستی نێوان راهێنەرو یاریکەرەکان، خۆشەویستی‌و پەیوەندی راهێنەرو یاریکەرەکان لەگەڵ بەڕێوەبەرانی تیپەکە یاخود یانەکە، ئینجا خۆماندوو کردن‌و دڵسۆزی هەموویان بەیەکەوە، بردنەوە بەرهەم دێنێ.

* لەیارییە بەکۆمەڵەکاندا کەبەدڵ پاست دا بەهاوڕێکەت، ئەگەر پاسەکە خراپیش بێت بەراستی ئەگاتە لای ئەوو گۆڵیشی پێدەکات، بەڵام ئەگەر نابەدڵ پاست دا بەهاورێکەت، باپاسەکە رێك‌و رەوانیش بێت، یان تۆپەکە ناگاتە لای هاورێکەت، یاخود ئەگەر بشگات گۆڵی پێناکات.

شمشێربازی

لەدوای دامەزراندنی یەکێتی شمشێربازی سەر بەلیژنەی ئۆلۆمپی کوردستان، لەهەفتەی

پێشوودا هەڵبژاردەی سلێمانی بەسەرپەرشتی یەکێتی ناوبراو یەکەمین مەشقی خۆی لەیانەی وەرزشی کەمال سەلیم سازدا، شایەنی باسە لەم تیپەدا لاوانی کورو کچی سلێمانی بەشداری دەکەن.

ئارام موحەمەد کەرەم.. ئەو یاریکەرەی لەسەرە شێوازی رۆنالدینۆ یاری دەکات

ئا/ گۆیژە

لەسەرانسەری کوردستان دا، زۆر دەگمەنن ئەو یاریکەرە فوتبۆڵە کوردانەی دڵم تێرکەن، "ئارام موحەمەد کەرەم" کەئێستا یاریکەری تیپی فوتبۆڵی یانەی وەرزشی پێشمەرگەیە، یەکێکە لەو یاریکەرانەی کەئاستی هونەری‌و جوڵانەوە تەکنیکی‌یە جوانەکانی چاوو دڵم تێر ئەکات، بەهرەیەکی زۆر سەرسوڕهێنەری تیایە، قاچە چەپە ئەفسوناویەکەی وەکو دەستی ئیش پێ ئەکات، تۆپ گرتن‌و تۆپ خستن‌و پاسدان‌و بەتۆپەوە رۆیشتن‌و لێسەندنی زۆر کەم وێنەیەو ئەتوانم بڵێم هیچی لەیاریکەرە پلە نایابەکانی عێراق کەمتر نی‌یە، خێرایی‌یەکی زۆرباشی هەیە لەهەموو جوڵانە تەکنیکی‌یەکانی‌دا بەتۆپەوەو بێ تۆپ، لەیاریگادا ئازایە، یاری پێکهێنەرێکی "صانع الالعاب" شارەزایە، لەهەمان کاتدا گۆڵکەرێکی زۆرباشە، بەتایبەتی گەر تۆپ بۆ پێ چەپە ئەنتیکەکەی هەڵکەوێ، وەك تیسکەی تفەنگ ئەگاتە سەری‌و بەشوتێکی بەهێز تۆپەکە بەتۆڕی گۆڵەکەوە ئەنووسێنێ‌و تۆڕو مۆڕ ئەهەژێنێ، "ئارام" گۆشەنیگایەکی "زاویة النظر" زۆر فراوانی هەیەو لەیەك کاتدا ئەتوانێ یاریکەرەکانی تیپەکەی خۆی‌و تیپی بەرامبەرو بۆشایی‌یەکانیش ببینی،.. ئەم یارکەرە خاوەنی ئەقڵییەتێکی زۆر گەورەیە لەیاریگادا، لەڕاستی‌دا

هەرچەندە جوڵانەوە تەکنیکی‌یە بڵندەکانی ئەم لاوە لەیاریگای فوتبۆڵدا ئەبینم، یەکسەر "رۆنالدینۆ"ی بەرازیلیم بیر ئەکەوێتەوە، چونکە لەڕاستی‌دا لەسەر شێوازی ئەو یاریکەرە جیهانی‌یە یاری ئەکات، "ئارام" لەهێڵی ناوەڕاست‌و هێرش دا یاری ئەکات.

ئەم لاوە لە ١٩٨٣/١/١ لەگەڕەکی "وڵوبە"ی شاری سلێمانی لەدایك بووە، گەنجێکی رەوشت بەرزە،.. چەند پرسیارێکمان خستە بەردەمی‌و ئەویش بەم جۆرە وەڵامی داینەوە:-

چاودێر: کەی دەستت بەیاری فوتبۆڵ کردووەو لەکام تیپانە یاریت کردووە؟.

ئارام موحەمەد: لەساڵی "١٩٩٧"ەوە دەستم بەیاری فوتبۆڵ کردووە لەتیپێکی میللی‌دا بەناوی تیپی "برایەتی وڵوبە"، لەساڵی "١٩٩٩" دا بۆ تیپی لاوانی "یۆهان" یاریم کرد،.

لەساڵی "٢٠٠٠"دا لەیانەی کەرکوك یاریم کردووە لەخولی فوتبۆڵی یانە پلە نایابەکانی کوردستان دا.

لەساڵی "٢٠٠١" یشەوە بۆ یانەی وەرزشی پێشمەرگە یاری ئەکەم..

چاودێر: کام راهێنەر کاریگەری قوڵ‌و گرنگی هەبووە لەسەرت؟

ئارام موحەمەد: بەپلەی یەکەم کاك "حەمە بچکۆل" و بەپلەی دووەمیش کاك "مەجید سەلام" بەتایبەتی کاك "حەمە بچکۆل" کاتێ راهێنەری هەڵبژاردەی کوردستان بوو، هەلی بۆ رەخساندم کە لەو تیپە یاری بکەم.

چاودێر: ئاواتی وەرزشیت چی‌یە؟

ئارام موحەمەد: ئاواتم ئەوەیە کە لەگەڵ تیپی یانەی وەرزشی پێشمەرگە یاری لەخولی فوتبۆڵی یانە پلە نایابەکانی عێراق دا بکەم.

چاودێر: ئایا لەتیپی فوتبۆڵی یانەی پێشمەرگەدا خۆت بە بەختەوەر ئەزانی‌و بەدڵنیایی‌و دڵخۆشی‌یەوە یاری ئەکەیت؟

ئارام موحەمەد: بەڵێ .. زۆریش..

چاودێر: بۆچی لەچوار یاری یەکەمی خولی فوتبۆڵی یانە پلە نایابەکانی ئەمساڵ دا ئاستی هونەری یانەی پێشمەرگە باش نەبوو؟

ئارام موحەمەد: لەبەرئەوەی مەشقی باشمان نەئەکرد، رێکەوتن "الانسجام" لەنێوان یاریکەرەکان دا نەبوو..

چاودێر: بەبۆچوونی تۆ ئەنجامی تیپی فوتبۆڵی یانەی پێشمەرگە لەسەر ئاستی خولی فوتبۆڵی یانە نایابەکانی کوردستان چۆن ئەبێ؟

ئارام موحەمەد: بەبۆچوونی من ئەگەر یەکەم نەبین، ئەوا دووەم ئەبین.

چاودێر: ئەی باشە بڵێی تیپی یانەی پێشمەرگە سەربکەوێ بۆ ریزی یان پلە نایابەکانی عێراق؟

ئارام موحەمەد: من ئاستی هونەری هەموو تیپەکانی تری کۆمەڵەکەمان نازانم،. لەگەڵ ئەوەش دا متمانەی تەواومان بەخۆمان هەیە..

چاودێر: ئاخۆ لەگەڵ کام یاریکەری تیپەکەت دا رێکەوتن "الانسجام" تەواو لەنێوانتاندا هەیەو پێتان بەیەك راهاتووە؟

ئارام موحەمەد: لەگەڵ "سەردارو حوسەین" دا زۆر لەیاری یەکتری شارەزاین..

چاودێر: لەیاریدا بەچی پەست ئەبی، چیشت پێخۆشە؟

ئارام موحەمەد: ئەگەر پاسم نەدەنێ پەست ئەبم، بەبردنەوەش دڵخۆش ئەبم..

چاودێر: لەکوردستاندا کام یاریکەری فوتبۆڵت بەدڵە.. لەجیهانیش دا کام یاریکەری فوتبۆڵ بەدڵە؟

ئارام موحەمەد: لەکوردستان دا "کوردستان زاهیر"ی یانەی سلێمانی‌و لەجیهان دا "رۆنالدۆ"ی بەرازیلیم بەدڵە..

چاودێر: حەز ئەکەیت بگەیتە ئاستی کام یاریکەری فوتبۆڵی کوردستان؟

ئارام موحەمەد: حەز ئەکەم بگەمە ئاستی کاك "حەمە بچکۆل"

چاودێر: کاتێ یاریت بۆ تیپی هەڵبژاردەی کوردستان ئەکرد، ئایا خۆشحاڵ‌و دڵنیا بوویت تیایدا؟

ئارام موحەمەد: بەڵێ زۆر بەخۆشی‌و ئارامی یاریم ئەکرد.

چاودێر: حەزت لەچ جۆرە مەشقێکە؟

ئارام موحەمەد: حەزم لەمەشقی تەکنیکی‌و تەکتیکی‌یە.

ئامادەکەر:

جگە لەو هەڵسەنگاندن‌و نرخاندنەی کە لەپێشەوە کاکە "ئارام"م بەخونێنەران‌و وەرزشکاران‌و وەرزش دۆستان پێ ناساند، هیوادارم لەم خاڵانەدا بەخۆی‌دا بچێتەوە:

١-لێسەندن زیاد لەسنووری خۆی ئەکات..

٢-حەزی لەجوڵانەوەی خۆدەرخستنە "الاستعراضی"..

٣-پێی راستی زۆر کەم بەکارئەهێنێ..

٤-لەبەرگری‌کردن دا بەباشی بەشداری ناکات.

٥-لەسەر لێدان دا و بەتایبەتی لەخۆهەڵدانی هاوبەش دا لەگەڵ یاریکەری تیپی بەرامبەردا هێشتا کەم‌وکوڕی هەیەو سڵ ئەکاتەوەو هەندێ جار لەکاتی خۆی‌دا هەڵناسێ بۆ سەر، یاخود چاو باش ناکاتەوە.

٦-پێویستیشی بەهەندێ مەشقی هێز "القوة" هەیە..

٧-هەندێ جاریش لەیاریگادا زوو تووڕە ئەبێ‌و لەگەڵ هەندێ لەهاوڕێکانی‌دا یاخود لەگەڵ یاریکەری تیپی بەرامبەردا تێکی ئەدا..

هیوادارم کاکە ئارام لەم خاڵانەی پێشەوەدا بەخۆی‌دا بچێتەوە، ئەوکاتە لەئاستێکی بڵندتردا خۆی ئەبینێتەوەو رۆڵی گەورەو گرنگتری ئەبێت لەتیپەکەی داو، جەماوەرێکی زۆرتریش لەئێستا پێ سەرسام ئەبن.

(ئۆلیڤەرکان) لەدواساتەکانی یاری نێوان بایرن میونخ‌و یوفنتوس بۆ چەندەمین جار تۆپەکەی لەدەست دەرچوو

رۆجیە فیدرر، یاریزانی تێنسی سەر زەوی سویسری بۆ جاری سیازدەهەم لەسەریەك تۆماری جیهانی دەشکێنێ

کورتیلەباس

چاودێر

یەکەمین جارە وڵاتانی عەرەبی فیدراڵی کوردستان دەسەلمێنن

کۆبونـــەوەی (شـــرم الـــشیخ) لـــە (٢٣-٢٠٠٤/١١/٢٤) بـەئامادەبونی چـوار وزیـری دەرەوەی وڵاتـــانی ئەنـــدام لەئەنجومـــەنی ئاساییشی نێودەوڵەتی‌و نوێنـەری هەمیشەی چین لەنەتەوەیەکگرتوەکاندا، هاوشانی (٧) وەزیری دەرەوەی وڵاتانی عـەرەبی‌و ئیقلیمـی (عێراق، ئێرن، تورکیا، سوریا، ئوردن، میسر، سـعودیەو کوێیـت)" هـەروا چـوار وەزیـری دەرەوەی هەشت وڵاتانی پیشەسازی گەورەی جیهـــانو ســـکرتێری گـــشتی نەتـــەوە یەکگرتووەکانو کۆمەڵـەی وڵاتـانی عـەرەبی‌و کـــۆنگرەی ئیـــسلامی‌و نوێنـــەری لوتکـــەی عـــەرەبی‌و چـــەندین رێکخـــراوی دیکـــەی نێودەوڵـەتی‌و ناوچـەیی، بـەئامادەبونی ئـەو هەموو دەوڵەتو ناوەندانە، کـۆنگرەی شـەرم الــشیخ بەســتراوە.. بەســتنی کۆنگرەکــە، بەوئامادەبونـە بـەرزە، بـۆ عێراقـی ئـەمڕۆ سەرخـــستنی هەڵبـــژاردنو چەســـپاندنی دەســتووری نــەگۆڕی عێــراق، گرنگیــەکی زۆر گــــەورەی هەیــــەو دڵنیاییــــەکی سیاســــی نێودەوڵەتی‌و ناوچـەیی‌و نـاوخۆیی کاریگـەری بەخـشی‌یە سەرخـستنی ئـەو هەوڵانـەی بـۆ هەڵبژاردنو دیموکراسی دەدرێن.

سەبارەت بەگەلی کوردستان.. لەپێنجـەمین خـــاڵی پەســـەندکراوی کـــۆنگرەدا، باســـی ئـــەوەکراوە کـــەوا: پرنـــسیپی (توفـــق) بـــۆ پەرەپێدانی پرۆسەی گواستنەوەی عێراق بۆ دەوڵـەتێکی یـەکگرتووی فیـدراڵی فرەیـی.. لەچوارچێوەی گیانی دیالۆگی نیشتمانی‌دا، بەئەرکی حکومەتی کاتی عێراق زانراوە.

باســکردنی پرنــسیپی (توافــق)و مــافی فیدراڵ لەکۆنگرەیەکی واداو لەناو ئـەو جفاتـە سیاسییە نێودەوڵەتیەدا، خۆی لەخۆیـدا، زۆر زۆر گرنگە. بەتایبەتی پێنج وەزیری عـەرەبی وەزارەتـــی دەرەوەی وڵاتـــانی عـــەرەبی، هاوشـانی وەزیـری دەرەوەی ئێـران‌و تورکیـا ئامـــادەبوبوون. گەرچـــی وەزیـــری دەرەوەی ســـوریا دژی فیـــدراڵ قـــسەی‌کرد، بـــەڵام بۆی‌نەچۆتەسـەر، بـەڵکو وەزیـری دەرەوەی میـسر ناڕاسـتەوخۆ وەڵامیـشی دایـەوە کـە، دژایـەتی فیـدراڵ دەسـتێوەردانە لـەکاروباری ناوخۆی عێراق.

ئەمـە یەکـەمین جـارە لەمێـژووی وڵاتـانی عەرەبیدا، چەندین وڵاتی عەرەبی دان بەمافی فیـدراڵی گـەلی کوردسـتان لەکۆنگرەیـەکی نێودەوڵەتیـدا دەنـێن. ئەمـەش نیـشانەی گۆڕانی گرنگە لەسیاسەتی وڵاتانی عەرەبیدا.

مشتومڕێکی توند لەپەراوێزی کۆنگرەی (شرم الشیخ)دا

شـەوی (٢٤/٢٣-١١-٢٠٠٤)، لەپـەراوێزی کۆبونـەوەی شـەرم الـشیخدا، کۆبونەوەیـەکی لاوەکی لـەنێوان وەزیـری دەرەوەی وڵاتـانی دراوسـێی عێـراق، بـەئامادەبونی وەزیـری دەرەوەی میسر، بەسـتراوە. بەپێـی هـەواڵی رۆژنامـەی (الـوگن)ی سـعودی‌و (القـبس)ی کوێیتی، لەناو کۆبونەوەکەدا، لەسەر کێشەی ئاساییشی عێـراق‌و دزەکردنـی تیرۆریـستان‌و بـیروڕای هوشـیار زێبـاری وەزیـری دەرەوەی عێـراق، مشتومڕێکی تونـد لـەنێوان هوشـیار زێبـاری‌و کمـال خـەرازی وەزیـری دەرەوەی ئێـران‌و فـاروق الـشرع وەزیـری دەرەوەی سوریا، رویـداوە. لـەو مشتومڕەدا، هەریـەك لەوەزیرانی دەرەوەی ئێران‌و سوریا، هەوڵیان داوە بەرپـەرچـی زێبـاری بدەنـەوە، کـە قسەکانی بۆنی ئەوەی لێهاتووە گومان بخاتـە سـەر وڵاتەکـەیان. زێبـاریش بـەرگری لەسیاسـەتی حکومـەتی عێـراق کـردووە. سـەرەنجام، وەزیـری دەرەوەی میـسر چـەندجارێك بـۆ ئارامکردنـەوەی گفتوگـۆی گـرژی ئـەو وەزیرانـە، ناوبـژی کـردووە. بەتایبەتی چەندین وەزیری چواردەوری عێراق رەخنەی توندیان لەحکومـەتی عێراق لەسـەر باری ئاساییش گرتووە.

ئەم جۆرە کۆبونەوە لاوەکیانـە، لـەناو ئـەو جـۆرە کۆنگرانـە، دەیسەلمێنن کـەوا: لـەو کۆنگرانـەدا، بەشـێوەیەکی گـشتی، گەڵاڵـەی ئامـادەکراوی پێـشتری کۆنگرەکـان، لـەناو دانیشتنەکاندا کاریـان پـێ‌دەکرێ. کـاتێکیش گیروگرفـت دێتەپێـشەوە، کۆبونـەوەی لاوەکییان بۆدەبەسترێ بۆ چارەسەرکردنیان‌و سـەرقاڵنەکردنی کـۆنگرە بەوکێـشانەوە. شایەنی باسیشە، لـەو کۆبونـەوە لاوەکیـەی کۆنگرەدا، دەرکەوتووە کـە حکومـەتی عێراق بەڵگەی لەسەر حکومەتی ئێران‌و سوریا هەیـە کە سنووری خۆیان لـەرووی تیرۆریستان قایم دانەخستووە. بەڵکو زیاتریش لـەوە! سوریاو ئێرانیش، لەکۆنگرەکەدا کێشەکانی عێراقیـان قۆزتۆتەوە هـەتا فشار بخەنـە سـەر زێباری‌و عێراق زیاتر، لـەدزەکردنی تیرۆریستان لـەناو وڵاتـەکانیان بۆنـاو عێـراق تاوانباریـان نـەکا.. ئاخۆ، ئەم پینەوپەڕۆییەی دونیای سیاسـەت‌و پەیوەندی‌یـە دیپلۆماسـییەکان هـەتا کـەی بەرامبەر بەم تێکدەرو تیرۆریستانە دەمێنـێ. لەکاتێکـدا بەڵگـەی زۆریـش بەدەسـتەوەیە دەسـت‌و دەسیـسەی چـەند وڵاتێـك لـەم تیرۆرکارییەدا هەیە!!

تاڵەبانی.. پەیامی فشار دەگەیەنێتە ئەمریکا

رۆژی ١١/١٦ تاڵەبانی سکرتێری (ی.ن.ك) چاوی بەجەنـەراڵ پـاتیس سـەرکردەی هێـزە فـرە رەگـەزەکانی هاوپـەیمانان لەکـەرکوك‌و دیالـەو تکریـت، کـەوت. ئـەم چاوپێکەوتنە، جیاواز بـووە لـەو چاوپێکەوتنانەی نـاو بـەناو تاڵەبانی یان بـارزانی، جەنەراڵـەکانی ئـەمریکا دەبیـنن.. لەبینینـەکانی پێـشوودا، زۆرتـر کێشەی رۆژانەو بەرنامەی سیاسی‌و عەسکەری لەعێراق‌و کوردستاندا باس دەکرا. بـەڵام ئـەم جـارە، هاوشـانی ئـەو مەسـەلانە، تاڵـەبانی، بـەزمانێکی سیاسـی رۆشـن، بەجەنـەراڵی ئەمریکای راگەیاندووە کەوا:

یەکێتی نیشتمانی کوردستان، پێش ئاسایی کردنـەوەی دۆخـی کـەرکوك، هەڵبـژاردنی لەکەرکوك دا، پـێ خراپـە. جەختیشی لەسـەر مـادەی (٥٨)ی یاسـای بەڕێوەبردنی عێراقـی کردووە لەکەرکوك دا. هەروا گوتوشیەتی ئـەم مەسـەلەیە رۆژی دوایـی لەگـەڵ بـارزانی‌و سەرکردایەتی پارتیدا باس دەکا.

ئـەم پەیامـە، هـەم پـەیامو هـەم فـشاری سیاسـی سـەرکردایەتی سیاسـی کوردسـتانە. بەتایبەتی ئەگەر رۆژی دوای ئـەم کۆبونەوەیە بـیر بخەینـەوە کـە لەکۆبونـەوەی هاوبەشـی یـەکێتی‌و پارتیـدا، بـەئامادەبونی تاڵـەبانی‌و بـارزانی، هـەمان بڕیـاری سیاسـی کراوەتـە هەڵوێـستی هاوبەشـی هـەردوو لایـەنی دەسـەڵاتداری کوردستان. لـەدوای کۆبونـەوە هاوبەشەکەدا، بەزمانی بارزانی ئەم هەڵوێستە سەبارەت بەکـەرکوك دەربڕاوە. رۆژی پێشتر تاڵـەبانی لەگـەڵ جەنـەراڵی ئەمریکی‌دا بـەو چەشـنە باسـی کـەرکوکی کـردووەو رۆژی پاشـتریش بـارزانی باسـی دەکـا، پێمـان وایـە ئیـدی تەمومـژ لـەوەدا نامێنـێ کـەوا سـەرکردایەتی سیاسـی رەسمـی کوردسـتان، هەڵوێستی وەرگرتووە بۆ بەشداری نـەکردنی هەڵبژاردن، لەکـەرکوك دا. ئـەم بڕیـارە، هـەتا ئێستا وایە، ئایە لەم دوو هەفتەیەی لەبەردەم هەڵبژارندا مـاوە، دەگـۆڕێ یان نـە، ئەمـەیان پێمـان وایـە پەیوەنـدی بـەوەوە هەیـە کـە ئەمریکاو حکومەتی عێراق چ گرنتیەك بەکورد دەربارەی کەرکوك‌و خانـەقین دەدەن‌و چیش بەرامبـەر جێبـەجێی‌کردنی مـادەی (٥٨) دەکـەن. لەهـەموو حاڵەتێکـدا، هەقوایـە سەرکردایەتی سیاسی کورد سوور بـن لەسـەر داخوازییـەکانیان، لـەم سووربونەش، زۆربـەی جەماوەری کوردستانیان لەگەڵایە. بێگومان!

حرکه الوفاق.. و کۆنه بەعسیەکان!

حەرەکـەی وفـاقی عێراقـی، بزوتنەوەیەکـە سەرەك وەزیرانی عێراق رابەرایەتی دەکا. هێزێکی ئۆپۆزسیۆن بووەو سەنگێکی لەدوای روخانی رژێم پەیدا کردووە. لـەم کاتـەی هەڵبژاردنـدا، ئـەمانیش سەرقاڵن.

(الاتحـــــــاد) (رۆژی ٢٠٠٤/١١/١٦)دا چاوپێکەوتنێکی لەگـەڵ (عماد شبیب) بەرپرسـی مەکتەبی سیاسی وفـاق سازداوەو پرسیارگەلێکی سایسی باشـی لێکردووە. لەوەڵامـەکانیا، هەست دەکـرێ ئـەم بەرپرسـەو حیزبەکـەی، مەسـەلەی عێراقیـان کردۆتـە مەسـەلەیەکی پـیرۆزو دروشمـی سەرەکی هەڵبژاردنیشیان (العراق اولا)ە.

ئەم زاتە.. لەوەڵامێکی درێـژدا، هێنـدە جـەخت لەسـەر عێـراق‌و عێراقـی یـەکگرتوو دەکـا، بـۆنی هەمان تێزە نەزۆکەکانی ناسیۆنالیزمی تەسك بینی عـەرەبی لێـدەکرێ، تـان‌و پـۆی قسەکانی تێکـڕا لـەناوەخنیا، مەترسـی لێـدەکرێ بـۆ پاشـەڕۆژ. بەتایبەتی، قسەی رۆشـن لەسـەر ئـەوە دەکا کـە پەیوەنـدییان بەبەعـسەوە هەیـەو نامـە لەگـەڵ سـەرانیان دەگۆڕنـەوەو دەشـیان بیـنن. هـەروا دەشـیانەوێ رۆڵیـان بەشـێوەیەکی نـوێ پـێ بدەنەوە. زۆریش دژی بڕیاری بریمەر قسە دەکا، کە یاسای ریشەکێش کردنی بەعسی دەرکردووە.

ئەو قسانە، سەبارەت بەدۆخی عێراق، هـەروا قسەی ئاسایی نین. لەڕاستیا، مەترسیشیان هەیە. بەتایبـەتی ئەگـەر دوارۆژ بخەینـەوە بەرچـاو کـەدۆخی عێـراق هـەروا نامێنێتـەوە. دەوڵـەت دادەمەزرێتـەوە. لـەوباوەڕەداین، ئەگـەر ئـەم ئەقلێتـە سیاسی‌یە، بتوانـێ دەسـەڵات کـۆنترۆڵ بکـاو هـەزاران هـەزار کۆنـە بەعـسی لـەدەوریان کۆببنەوە، بێگومان لـەکۆنگرەو کۆبونەوەکانیاندا ئاشـکرایە ئاراسـتەکانیان بـەرەو کـوێ دەبـەن. ئەمـەش مەترسیەکی گەورەیـە بـۆ سـەر دواڕۆژ.. دەبێ وریای بین.

شەڕی ناوخۆی ئیسپانیا

و. لەفارسییەوە: کەژێ

لــەوەها رۆژێکـدا لەسـاڵی ١٩٣٦ دا شـەڕی ناوخۆی ئیسپانیا کـە لەشۆڕشـی حیزبـی راسـتی سـوپای ئیـسپانیا کـە لەبەشـی ئیسپانیانـشینی مـەغریب (مـەراکش) دەسـتی پێکردبـوو بـەرەو ناوخۆی ئیسپانیای کێشا. ژەنـراڵ فەرانسیـسکۆ فـەرانکۆ لەدوورگـەی قـەناری پـەیامی خـۆی بـۆ تەواوی ئەفسەرەکانی سوپای ناردو تیایـدا داوای کردەبـوو بـەدژی حکومـەتی کومـار خوازەکـانی چەپی ئیسپانیا شۆڕش بکەن.

لــەماوەی ســێ رۆژدا شۆڕشــگێران توانییــان دەســت بەســەر مــەغریبو بــاکووری ئیــسپانیاو چەند شاری گرینگی ئیسپانیا لەباشووردا بگـرن‌و لەلایــەکی تریــشەوە چــەپەکان هــەوڵیان دەدا کەشـۆڕش لەمەدریـدی پێتـەخت‌و چـەند شـاری گەورەی ئیسپانیا سەرکوت کەن، لەشەڕی نێـوان دوو باڵی سیاسی کوشـت‌و کوشـتارێکی زۆری لـێ کەوتـەوەو فـەرانکۆ سـەردانی مـەغریبی کـرد تـا سوپای نیتشەجێی ئەوێ بـەرەو ئیـسپانیا بـەڕێ کا. لەساڵی ١٩٣١ ئەلفونسۆی سێزدەهەم پاشای ئیــسپانیا بــۆ دیــاری‌کردنی حیزبــی دەســەڵات ریفارنــدۆمی گــشتی راگەیانــدو زۆرینــەی خــەڵك بەهەڵبژاردنی حیزبی لیـبراڵ کۆمـارخواز بڕیاریـان دا تــا ســەڵتەنەتی پاشــایی بــڕوخێنن. ئەلفونـسۆ دوورخرایەوەو کۆماری دووهەم بەخێرایی لەلایـەن چــینی ناوەنــدی لیبراڵــەکان‌و سۆشــیالەکانی مۆدێرن رێکخرا. لەدوای دووهەمین ساڵی تەمـەنی کۆمـاری ئیـسپانیا رادیکاڵـەکانی حیزبـی کرێکـار خوازیاری چاکسازێکی بەربڵاو لـەباڵی لیبراڵـەکان بەڕێوەچــی‌و دانیــشتوانی ئــەو ناوچــانەی کــە بــیروڕای ســەربەخۆیانەیان هــەبوو (کاپالۆنیــاو باسك) کەوتـە هـەوڵ‌و تێکۆشـان‌و تـاوو لـەرزێکی گــەرم کۆمــەڵگای کۆمــارخوازی تــازەپێگرتووی ئیسپانیای داگرت.

لەتشرینی دووهەمی ١٩٣٣ ئەریتـسۆکراتەکان، کڵێسەو بەشـێکی زۆر لەسـوپا بەدژایـەتی لەگـەڵ کۆمارخوازەکــان هەســتان‌و لەهەڵبــژاردنی ئــەو ســاڵەدا پاوانخوازەکـان بـۆ جـارێکی‌تر توانییـان دەسەڵات بەدەستەوە بگرن!

لــەوەڵامی ئــەم کردەوەیــەدا سوشیالیــستەکان بزوتنەوەیەکیان رێخست‌و کانزاکانی ئاستوریاس بەیارمـــەتی و هاوکـــاری ناسیۆنالیـــستەکانی کاتـالان‌و بەرشـەلۆنە مـان گرتنێکـی بـەربڵاویان راگەیاند.

ژەنراڵ فەرانکۆ ئەو شۆڕشەی کـە بەنیشانەی سـیمبول. پێیـان دەگـوت راپـەڕینی ئۆکتۆبـەر تێکشاندو لەسـەر داخـوازی پـاوانخوازان لەسـاڵی ١٩٣٥ بەســـەرۆکایەتی هێزەکـــانی ســـەربازیی هەڵبــژێردرا. لەشــوباتی ١٩٣٥ لەســەرو بەنــدی هەڵبژاردن هاوپەیمانی چەپەکان کەخۆشەویستی خــەڵك بــوون دیــسان دەســەڵاتیان بەدەســتەوە گرت‌و ژەنراڵ فەرانکۆ بـۆ کـارێکی دیـاری نـەکراو بەڕێی دورگەی قەناری لەئەفریقا کرا.

ئەفسەرەکانی سوپا لەترسی ئـەوەی کەنـەبادا دەوڵـەتی لیـبراڵ بکەوێتـە داوی مارکسیـستەکان بڕیاریان دا کەدەسەڵات بەدەستەوە بگرن، پـاش چەند خول جموجوڵی نهێنی، فەرانکۆش قـەبوڵی کرد کەبچێتە ریزی هێرشی عەسکەری ئەوانـەوە، شەرت و مەرجـەکان دانـدراو بڕیـاردرا کەسـەعات ٥ی لەسـەربەیانی رۆژی ١٨ی تـەموز لەمـەغریب‌و رۆژی دواتر لەئیسپانیا راپەڕین دەست پێبکا.

ئەوەی کات وەختـی ئـەم دوو هێرشـە جیـاواز بوو ئەمە بوو کە ئـەو سـوپای کـە لەئـەفریقا بـوو بتوانێ هێرش بکاتە سەر مەغریب‌و گـەمارۆی بـدا بەرلەوەی کەهێزە دەریایەیکانی ئەندەلۆس بێنـە نــاو جەرگــەی شــەرەوە پــاش نیــوەڕۆیی ١٧ی تەموز لەشاری ملیلا لەمەغریب گەڵاڵەکـە ئاشـکرا کراو چەپەکان بەزووترین کات لەشارە گـەورەکان سـوپاو لایـەنگرانی فـەرانکۆیان لەچـەك دامـاڵی، هەرچـەند چـەپەکان بەتـەواوی نـەیانتوانی بـەری شـۆڕش بگـرن بـەڵام پێتـەخت‌و چـەند شـارێکی تریــان بەدەســتەوە هــەر مــابوو و رۆژی دواتــر راپــەڕینی ســوپا دەســتی پێکــرد — ســوپای ئیـسپانیا لەتـەواوی وڵات‌و کۆلۆنیـەکان مارشـی سەربازیی لێداو شۆڕشی سوپا بەشێوەی رەسمی بەپێتەخت راگەیاندرا.

کرێکـاران‌و چـینی هـەژار چـوونە نـاو ریـزی شۆڕشـــگێڕانەوە بـــەڵام دەوڵـــەتی ناوەنـــدی بەتوندترین شێوە بەربـەرەکانێی لەگـەڵ شـۆڕش دەکـردو بەهێرشـێکی گـەورەو خێـرا لانـی کـەم توانی ئاگری شۆڕش لەچەند شاردا خـامۆش کـا. لەناوچـــەکانی وەك کاســـتێل‌و نـــاوار ناسیۆنالیستەکان بەڕێژەیەکی کەم لەخوێن رشتن توانیویـان کـۆنترۆڵی بارودۆخـە بەدەسـت بگـرن چــونکە زۆربــەی ئــەو ناوچــانە بیروبۆچــونی پاوانخوازانەیان هەبوو بەڵام شارەکانی تـری وەك بیلبائۆ کە بیروڕای سەربەخۆییان لەمێشك دا بـوو شۆڕشـگێڕان مـەجاڵی بـچووکترین جموجۆڵیـان نەبوو. هـەروەها شۆڕشـگێڕان لـەهێزی دەریـایش هیچ سـەرکەوتنێکیان وەدەسـت نـەهێناو دەسـت بەجێ لەلایەن کۆمیتەی ئەفسەرانی دەریاییـەوە دەســتگیرکران، دوای ئەوانــە فــەرانکۆ تــوانی بگەڕێتــەوە بــۆ ئــەفریقاو ســوپای ئیــسپانیا لەگەڕانـەوەدا زۆربـەی ئـەو شـارانەی کـە لـەژێر دەستی لیبراڵەکاندا بوو دەستی بەسـەردا بگـرن‌و تشرینی دووهەم دا مەدرید گەمارۆ درا.

لەســـاڵی ١٩٣٧دا فـــەرانکۆ لەیـــەکێتی شۆڕشـگێڕانی ناسیۆنالیـست و حیزبـی فەلانـژۆ حیزبی فاشیست هەموویانی خستە ژێر چـەپۆکی خۆیـــەوەو لەلایـــەکی تـــر کۆمارخوازەکـــان کۆمۆنیـــستەکانیان وەلانـــاو ئالمانیـــاو ئیتالیـــا پـشتیوانی خۆیـان لەفـەرانکۆ دەربـڕی‌و فڕۆکـە، تانك‌و چەکیان پێبەخشی و لەولاشـەوە یـەکێتی سـۆڤیەت پـشتیوانی لـەکۆمارخوازەکان دەکـرد. هەزاران کۆمۆنیست‌و توندڕەوەکان لەفەرەنـسا، شـۆرەوی، ئـەمریکاو شـوێنەکانی تـری جیهـان سـوپایەکی نێـو نەتـەوەیی‌یان پێکهێنـا بـۆ یارمەتیدانی بەکۆمارخوازەکان.

شەڕ هەر وا درێژەی هەبوو تا لـە ٢٨ی ئـازاری ١٩٣٩ کۆمارخوازەکـان مەدریـدیان گـەمارۆداو شەڕی ناوخۆ کۆتایی پێهات.

سەرچاوە: رۆژنامەی شەرق ژمارەی ٢٤٣

هونەرمەند بەهادین لەپرۆژەیەکی پەنجا مەتریدا

وەهبی رەسوڵ

هومەرمەنـــدی لاو بـــەهادین دوابـــەدوای پیـــشانگەی هاوبەشـــی لەگـــەڵ هونەرمەنـــد ســـامانەرەش پیـــشانگەیەکی تایبـــەتی خـــۆی کردەوە بەناونیـشانی (لـەپاش سوور) (Nach dem Rot) کەهەر لە گەلەری ئاڤێستا نمایش کـــرا، لەرێکـــەوتی ٢٠٠٤/٩/٢٦ پیـــشانگەکە ســیوپێنج تــابلۆی قــەبارە ١٤٠ســم × ١٢٠ســم گرتۆتــەخۆ. شــێوازی کــارکردنی بــەهادین وێــڕای هەرچــی زیــاتر چــونە پێــشەوەو پێگەیــشتن‌و قاڵبونی هونـەری ئـەو، مەبەستگەرایانە سووری وەك رەنگێکـی سـەرەکی‌و زاڵ کردۆتـە خولگـەی کــارکردنی خــۆی. لەســوورەوە بــەهاو توانــا رەنگیـەکانی‌تر دابـەش‌و سـەقام گیردەبـن هێـڵ‌و ساوی زبرو تایبەتی کارکردنەکانیشی هـەر شـوێن پێگــەی خۆیــان ون نــەکردووە هەســت بــە بەجێهێشتنی پشتێنەیەکی فـراوان دەکرێت وەك پانتاییـەك هەنـدێ جـار تـەختاو پـەتی‌و هەنـدی جــاریش توێــژاڵی. هێمــاو هێڵــە راکێــشراوە ســـادەکانیش بەبارتـــەقای ئـــەو پانتاییانـــە پارسەنگی دەبەخشن‌و بەهاو ئیستاتیکی خۆیـان دەبەخـشن‌و نمـایش دەکـەن رەنگـی سـارد وەك پەڵەی بچووك بەڵام پـەیت، وەك پانتـایی فـراوان بــەڵام کــاڵ هەرچــی خــاوەن ســامێکی توێــژاڵی. هەموو ئەم گەمـە هونەرییـە تەکنیکیانـە زۆرجـار گەلێك لەمیانی شێوەیەکی ئەندازەیی راسـتەوخۆ یــاخود راگــوزەر بــەناو هــەناوی بارســتەیەکی کارکردنی ئەو کارگەلەی ئاماژەمان بۆ کرد.

لەپاش (لەپاش سوور) بەهادین ئەمێستا لەدوا گەڕانــەوەی لەکوردســتانەوە بــۆ ئەوێنــدەر بــۆ مانهــایم ســەرقاڵی پرۆژەیــەکی گــەورەو تایبــەتی خۆیەتی کە ئەویش کارێکی پەنجا مەتریە لەسـەر زەوی بەناونیـشانی (گۆرانیـەك لەهەناسـە). واتـە نمایشێکی ئەو تابلۆیەیە لەسەر زەوی شەقامێکی شاری مانهایمـە، کـە بەشـێك لـەو کـارە کراوەتـە پۆســتەرو کارەکــەش لــەزۆرێك لەمۆزەخانــەکانی ئــەڵمانیا نمــایش دەکرێــت تــا دواجــار هونەرمەنــد بـــەنیازی نمایـــشکردنیەتی لەئـــەمریکا لەســـاڵی داهاتودا.

گەلێك لەڕۆژنامەکانی ئەڵمانیا لەسەر ئەم کارە گەورەیــەی هونەرمەنــدیان نوســیوە کەپوختــەی چەند نوسینێکیان بریتی لە:

نووســـینی رۆژنامـــەنوس فرانسیـــسکادیکر (FranziskaDecker) لەڕۆژنامـــــــــەی (Dierheinpflaz) بەناونیـــشانی رەنـــگو تینوێتییەك لەئاوازەکان، بەهادین هونەرمەندێکی شاری مانهایمەو گۆرانیەك لەهەناسە.

کام رەنگ رەنگی هەناسەکانمانەو کام گۆرانی دەبێتــە رەنــگ؟ لەســەر پەنجامــەتر ئەمــە کــاری هونەرمەنــد بەهادینــە. هەنــدێ جــار هونەرمەنــد هەناسە جۆراجۆرەکانی و ترپەی دڵ‌و گۆڕانکاری کات‌و تەماشای رەنگەکانی دەبێتە گۆرانی، کـام گۆرانی؟ گۆرانیەك کە وشەکانی تـازەترین وشـەن و کەس نەیتوانیوە بەهایان بشکێنێت و بەکاریان بهێنێــت بــۆ جــەنگ. هونەرمەنــد هەنــدێ جــار کاتژمێرەکــەی دەســتی نابینێــت کــەدوو رۆژە ســەرقاڵی ئــەم کــارە بــووە. توانیویــەتی هیلاکــی هەناسەکانی بکاتە گۆرانی. هەروەها مارك بلاتس (Mark platz) لەرۆژنامـــەی (مانهـــایم) دا دەنوسێ:

ئەمـــە دواکـــاری هونەرمەنـــدە بـــۆ دەربـــڕین لەسەردەم‌و هەروەها خۆ ئامادەکردنــە بــۆ ســاڵی ٢٠٠٧ کەشەقامەکانی شاری مانهایم کـە نزیکـەی (٦٠٠) مــەترە بکاتــە دیارییــەك بــۆ یــادی چــەند ساڵەی ئـەم شارەو بـەهادین لەسـەر گەڕانـە بـۆ دابینکردنی ئەم پرۆژەیە تاکو بەهادین بێ لەکارە هونەرییــەکانی ئــەم شــارە جێنــەهێڵێت. ئــەم پرۆژەیەی دوا ئەنجام بێت‌و لێرە بمێنێتەوە.

هەر رۆژنامەی مانهایم Mannheim لـەڕۆژی ٢٠٠٤/٧/٢٣دا بەناونیـشانی (رەنـگ لـەم شـارەدا هەیـە) دەنوسـێ: بـەهادین پـاش چـەند مانگێـك جــارێکی‌تر لێرەیــەو دوا گــەڕانی پیــشانگەکانی لەئـەمریکاو ئیـسپانیاو ئێـراق ئێـستا دەیـەوێت هەناسـەیەکمان نیـشان بـدات بـەناوی (گۆرانیـەك لەهەناسە) کە کارێکی گەورەی پەنجا مەتری‌یـەو لەدوانزەی نیوەڕۆ تـا هەشـتی ئێـوارە بـەردەوام بەیەکجار کاری تیا دەکات، ئـەم کـارە هونەرییـە لەســـەرو تـــەعبیرکردنی تازەگەرییەوەیـــەو هەناسەکان لەدنیای ئەبستراکتەوە دەبینرێت کـە چەند جەنجاڵەو چۆن سەردەمی مرۆڤایەتی‌یـەکی جــەنجاڵ هەناســەیانی کوژاندۆتــەوە. بــەهادین بەڕەنگ جوانترین رۆحـی هەناسـەکانمان پیـشان دەدات‌و دەتوانین هەناسەمان بەڕەنگ بناسین.

لەدواجاردا دەست خۆشی‌و پیرۆزبایی گـەرم بۆ هومەرمەنـد بـەهادین بـەهیوای ساردنەبوونەوەی هەناســـە گـەرمـــەکانی ئـــەو هونەرمەنـــدەو رەنگدانـەوەی ئـەو هەناسـە پـڕو لێـوان لێـو لـە خۆشەویستییانەی هونـەر لەجیهانـە بەرینەکـەی کارکردنی هونەریدا.

خاوەنی ئیمتیازو بەڕێوەبەری بەرپرس
مەلا بەختیار

ستافی کارا
سامی هادی، جەمال حوسێن

نەخشەسازی: جەلیل حسێن - ئینتەرنێت: سۆران عەبدوڵڵا
پیتچنین: سۆران بورهان، تەها حەمە نوری، ئیبراهیم حسێن

THE OBSERVER
Aweekly Political, Educational & Social Press - Kurdistan - Iraq
No.: (8) -29-11-2004

ناونیشان
سلێمانی - شەقامی سالم
مەکتەبی رێکخراوە دیموکراتیەکان
تەلەفۆن: ٣١٢٧١٢٠ - ٣١٤٠٤١٦
E-mail
info_chawder@yahoo.com
info_obsever@yahoo.com
نرخی (٢٥٠) دینارە

خوا فرسەتت بات

جۆن نەزانم فەللوجە بەحەیاتی نابێت بە ستۆکهۆلم ئاوای موتمەئینکیدم خوا فرسەتت بات زمانحالی تەشریحە دەرهەق بە کورد کە ئەو هەموو تەعەدایەی کەرکوکی بێ قبول ئەکرێ. دایکی منالەکانیش کە بە نیگایەکی شەرانییەوە تەماشای باوکی منالەکان ئەکات هەمان تەعلیقی تێ ئەسرەوێنێو ئەڵێ خوا فرسەتت بات جۆن فریا ئەکەویت بەو کۆنترۆڵەی دەستت لە واقعەی پانزە سانیەدا پەنجا قەنات بگەڕێی؟!!.. ئەوعە خوا فرسەتت باتیکیشمان بۆ هاتووە تێکەڵی ماستاو ئەکرێو مودیر قیسمو شوعبەکان پێشکەشی مودیر عامی ئەکەنو ئەڵێن بەخوا چواردە پەراسوت لە ئوممەتی محەممەد زیاترە بۆیە ئەتوانیت لەگەڵ ئەو وەزیرە هینا ئیدارە بفەرموویت. خوا فرسەتت باتیش هەیە هەشت نۆ مەعنای ژێرەوەی تێئاڵاوەو فڵانە هونەر دۆست بە فیسارە هونەر پیشەی ئەڵێ کە جۆن جۆنی فریا ئەکەوێ ئەو مەعاشە ئەوعاو ئەوعانە وەرگرێ. ئەگەر گوێچکەشمان ئەختێک مۆسیقی بێ لە سەری کۆڵانەکەوە گوێمان لەو خوا فرسەتت باتە ئەبێ کە سەیاردی خۆلەکە نارستەی عەرەبانەی باینجانو تەماتەکەی ئەکاتو بە ئیعجابەوە پێی ئەڵێ جۆن جۆنی پەرگەی ئەو هەموو چنەچنەی ژنی گەرەك ئەگریت!! درۆم ئەکردبێ کە ئەبو مازنیش لە پاریس خاتوو سوها عەرەفاتی بینی هەر هەمان دوعای بۆ کردو وتی خوا فرسەتت بات براژن کە ئەتوانیت ئەو حەمکە دەفتەرە دۆلارە بشاریتەوە. خوا فرسەتت باتیشمان بینیوە عیلاقەی بە پرۆسەی ئاوەدانکردنەوەو تەعمیراتەوە هەیەو لە کاتێکدا دلی کۆمپانیای ئەگەیەتەوە هەڵقولاوە بۆ ئەو کۆمپانیا بەختەوەرەی کە ئەغلەبی ئەندەرەکانی ئەکەوێتە بەسەراو هیچ گلەییش ناکات. ئەڵێن ئەخێر ئەوعی ئەم دوعا دۆستانەیەش سودان بۆ ئێرانی ئەکاتو پێی ئەڵێ خوا فرسەتت بات حاجیاغا.. جۆن تەحەمول ئەکەی ئەمریکا لە جوارلاوە دراوسێتە!!؟ و دانیشن بە خێر.

توێژینەوەیەکی (گرووپی قەڵاچۆکردنی جگەرەکێشان)، رۆژی چوارشەممەی رابردوو، بڵاویکردەوە کەلەماوەی چوار سالی رابردوودا واتە لەسالی ٢٠٠٠ەوە لەتەواوی جیهاندا پتر لە (٥) ملیۆن کەس بەهۆی کێشانی جگەرەوە گیانیان لەدەست داوەو پیاوانیش سێ هێندەی ژنان زووتر رووبەرووی مردن بوونەتەوە. توێژەرەوەکان دەڵێن هۆکاری سەرەکی ئەو مردنەش لەهەموو دونیادا نەخۆشیەکانی دڵو دەمارەکانی خوێنن کەبۆتە هۆی مردنی یەك ملیۆن کەس لە وڵاتە پیشەسازیەکانو ٦٧٠هەزار کەسیش لەوڵاتە تازە پێگەیشتووەکان. هۆکاری دووەمیشیان نەخۆشیەکانی (شێرپەنجەی سی)یە بەتایبەت لەووڵاتانی جیهانی پیشەسازیو (ئاخرانی بەردەوامی سیەکان)ە، لەوڵاتە تازە پێگەیشتووەکاندا. لەنیوە زیاتری ئەو کەسانەی گیانیان لەدەستداوە، ئەو جگەرەکێشانەن کەتەمەنیان لەنێوان ٣٠-٦٩ سال دەبێت. هەروەها توێژەرەوەکان دووپاتیان کردەوە لەوەتەی لەسالی ١٩٧٥ەوە، رێژەی جگەرەکێشەکان لەجیهاندا رووی لەزیادبوون کردووە، گیان لەدەستدان تیایدا بەرێژەی (١٠/١) بووە لەهەردوو رەگەزەکەو رێژەی (٥/١)ی مردووەکانیش رەگەزی نێرینە بوون.

لەئینتەرنێتەوە: رێدوان

بەرهەمی قوبادیو خەڵاتێکی دیکە

ئێوارەی پێنج شەممە ٢٥/١١/٢٠٠٤ خەلاتی (ئەلساندرا پترۆلیچ) کە یەکێکە لە خەلاتە بەناوبانگەکانی سینەمای صربستان بەخشرایە فیلمی (فرینی کیسەلەکان) لەدەرهێنانی فیلمسازی کوردستانی رۆژهەلات بەهمەنی قوبادی.

تابلۆ / هەمشەری

بازنە داخراوەکانی مەرگ

خوێندنەوەی حەمە هاشم

رەشو سپی.. ژیانو مردن، چاکەو خراپە.. بنەمای سەرەکی گوزارشت کردنن لەو تابلۆ هونەرییەی هونەرمەند (حەمید جەمال).

لەدیدەشیماندا بۆ ئەم بەرهەمە سێ رەگەزی سەربەخۆ دێنە پێشەوە کە ئەوانیش (هێڵو بۆشاییو پنت)ە، هێڵ کە بەدەسەلاتێکی رەهاوەو بەشێوەیەکی ستونی خۆی نمایش دەکاتو لەدەوری چەند فیگەرێکی (رەش) بازنەیەکی دروست کردووە، چەمکەکانی مەرگو ژیانمان لەلا ساغ دەکاتەوە. ئەو هێڵە ستونیە رەشانەی کە لەشێوەی (دار)دانو لەسەریانەوە گڕێکی سور دەبینرێت، لەناوەراستیشدا هەندێ (کیسەی سەربەستراو) کە بەشێوەیەکی هاوسەنگ لەگەڵ بارە ستونیەکەدا هاتووە، (حەمید جەمال) دەیەوێت لەمیانی ئەم تابلۆیەدا گوتارە فیکریەکانی دەرببڕێتو داخران وەك سیمبولێکی سەرەکی بەتێبە بەریەستانە لەڕوانینی ئەودا، رابطەیەکی زەنگاوی بە(دین)ەوە گرێمان دەداتەوە، رابەڵێکی ژانگاری هێندە قێزەون کە بەزەماوەندی رووناکیە جوانەکانی ئاگریش رووناك نابێتەوە.

ئەم کارە هونەرییەی (حەمید جەمال) کە قەبارەکەی ٢م × ١٧٥سم دەبێت لەتەکنیکدا هێزێکی کاریگەری هەیەو ئەو ماتریالانەی ئەو کاری لەسەر کردوون بریتیە لە (خۆڵەمێشو غەبراو هارایی ئەو رەنگانەی لەماتکۆو نەشێ)ی خانوویەردا بەکار دەهێنرێت، کە ئەمەش بۆ خۆی ئەفراندنێکی بوێرانەیە لە تەکنیکدا، چونکە بەکارهێنانی ئەم کەرەستانە ممارەسەیەکی زۆرو تیکایەکی تایبەتی دەوێت.. جگە لەوەش هەلبژاردنی دوو رەنگی سەرەکی رەشو سپییەکی خۆڵەمێشیو دانانی بەو شێوە (کۆنتراست)ییە، بەها ئیستاتیکیەکەی بۆ بەرهەمە هونەریەکە بەهێزتر کردووە.

(جانی کراکوسکی)؛ گۆرانی سەری ساڵو جەژنی لەدایك بوون دەچڕێ

لەنێو شەپۆلێ پێشبڕکێی نمایشی فیلمەکانی پشووی سەری ساڵو جەژنی لەدایك بوون لە وڵاتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا. ئەکتەری بەناوبانگی ئەمریکی (جانی کراکوسکی) دوا فیلمی خۆی (گۆرانی جەژنی لەدایك بوون لە نیویۆرك) ئامادەکرد بۆ پیشاندان. ئەم بەرهەمە فیلمێکی تازەیە بەداڕشتنێکی مۆزیکی ئامێزو سەرنج راکێش ئامادەکراوە بەشێوەیەك کەلەگەڵ ماوەی پشووی جەژنی لەدایك بووندا بگونجێ.

لەئینتەرنێتەوە: پاراڤا

کیشوەری وونبووی ئەتلانتس دۆزرایەوە

توێژەرەوەی ئەمریکی سەربەخۆ (رۆبرت سارماست) بڵاویکردەوە کە بەڵگەی بوونی کیشوەری وونبووی ئەتلانتس بەدەست هاتووەو جەختیشی لەسەر ئەوە کردەوە کەپاشماوەی ئەو شارە بەناوبانگەی ئەفلاتون باسی لێوە دەکرد لەقوڵاییەکانی دەریای سپی ناوەراست لەنێوان قوبرسو وڵاتی سوریادا نغرۆ بووە.. (سارماست) دەڵێت: تیمەکەی توانیان پاشماوەی شوێنی نیشتەجێبوونی مرۆڤەکانی ئەو دەمە لە قوڵایی ١٥٠٠م لەژێر ئاوی دەریاکەوە بدۆزنەوە لەدووری ٨٠کم لەکەنارەکانی خواروی رۆژهەڵاتی (قوبرس)ەوە. ئەم کانزاو پێداویستیانەی لەو سەردەمەدا بەکارهاتوون بووە بەژێر چەندین مەتر لەمادە نیشتووەکانی ژێر دەریاوەو دۆزینەوەیان کارێکی ئارادەیەك قورسەو بری ٢٥٠٠٠٠ دوسەدو پەنجا هەزار دۆلاری زیادەی تری پێویستە.. (سارماست) سالی رابردوو کتێبێکی بەناوی دۆزینەوەی ئەتلانتس- نهێنیەکانی دوورگەی قوبرس بلاوکردەوەو تیایدا جەخت لەسەر ئەوە دەکاتەوە کە قوبرس ئەو بەشە دیارەیەکە تا ئێستا ماوەتەوە لە کیشوەری ئەتلانتس. سارماست) دەڵێت: توێژینەوەکانم پشت دەبەستێت بەزانیاریەکانی ئەفلاتون

تایەر لەئینتەرنێتەوە

توێژەرەوەیە ماوەی ١٠سالە سەرقالی گەرانە بەدوای ئەم کیشوەرە وونبووەداو ئێستاش دلنیایە لەوەی کەئامانجەکەی خۆی پێکاوە، هەر لەمیانەی ووتەکانی سەبارەت بەم دۆزینەوەیە دەڵێت: لەئێستادا ناتوانین بەڵگەی تەواو بدەین بەدەستەوە چونکە ئەو کەلەدیالۆگی (تیموس)و (کرتیاس)دا باسی لێوەکراوەو تیایدا ئاماژە بـــۆ بوونی (ئەتلانتس) دەکات کە وەسفیان کردووە بەمەلبەندی شارستانیەکی درەوشاوەو لەنێوەی دووەمی هەزارەی دووەمی پێش زایین نغرۆ بووە.

کۆچی دوایی ئارسەر هایلی

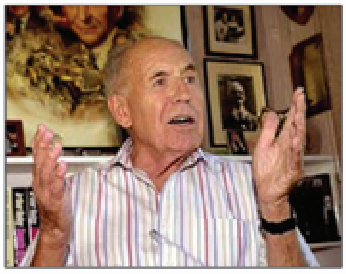

٢٥/١١/٢٠٠٤ نووسەری گەورەی بەریتانی ئارسەر هایلی لەتەمەنی هەشتاو چوار سالیدا، لەمالەکەی خۆیدا کۆچی دوایی کرد.. هایلی خاوەنی پانزە رۆمانەو نوسینەکانی بۆ زیاتر لە هەشتاو سێ زمانی زیندووی جیهان وەرگێڕدراوە.

ماریا لەئینتەرنێتەوە

فێستیڤاڵی قاهیرەی سینەمایی؛ ئەستێرەکانی فەرەنسا خەڵات دەکات

کامۆ

دەستەی بەرێوەبردنی فێستیڤاڵی نێودەوڵەتی قاهیرەی سینەمایی، لە بیستو هەشتەمین خولی خۆیدا، کەلەکۆتایی ئەم مانگەوە دەست بەکارەکانی دەکاتو ماوەی بیستو یەك رۆژ دەخایەنێت، بریاریاندا دە هونەرمەند لەئەستێرە پرشنگدارەکانی سینەمای فەرەنسی خەڵات بکەنو فیلمێك لەبەرهەمەکانی هەریەکەیان پیشان بدرێت، لەنێو ئەو هونەرمەندانەشدا (دانیال داریۆ) لەفیلمی (خانمەکە)داو (سیمۆن سینیۆرێ) لەفیلمی (دوو ئەمریمەنەکە)دا، لەگەڵ چەند هونەرمەندێکی سینەماکاری تر. بریار وایە لەچوارچێوەی فێستیڤاڵەکەدا پتر لە (١٨) فیلم پیشان بدرێت.

دەنگی مەدەنیەت

لەراستیەوە بۆ راستی

رادیۆی مەکتەبی رێکخراوە دیموکراتیەکان

رۆژانە لەسەر شەپۆلی FM بەرامبەر ٩١٠٤میگاهێرتز
کاتژمێر (٨)ای بەیانی تا (٤) ئێوارە گوێبیستی بەرنامەکانی دەبن

دەنگی مەدەنیەت، دەنگی دیموکراتیو بۆچوونە مەدەنیو کەسایەتیە ئازادو عەقڵانیەکانە.. دەنگی کۆمەڵی سەربەستیو ژیانی هاوچەرخو دوورکەوتنەوەیە لەچەوساندنەوەی جەستەییو سایکۆلۆژی ئینسان، دەنگی مەدەنیەت، دەنگی سەرجەم چینو توێژەکانی کۆمەڵە رووەو پاشەڕۆژی مسۆگەرکردنی ئازادیو یەکسانی تاكو کۆمەڵو نەهێشتنی هەر چەوساندنەوەیەك کە کەسایەتی کورد لە ئامانجە مەدەنیەکانی دووربخاتەوە..